

p 400/21

könyvtáros

a

művelődésügyi

minisztérium

lapja

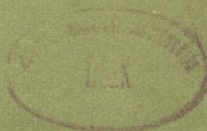
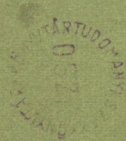
18.

évfolyam

1968

december

1968 DEC 7 8

12

A Székesfehérvári Könnyűfémű új szakszervezeti könyvtára (Kabáczy Szilárd felv.)

t a r t a l o m

BOZÓKY ÉVA: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár segítsége a fizikai dolgozók gyermekeinek	699
RIBICKSA RAYMOND: A Textilipari Dolgozók Szakszervezetének könyvtárai	701
DR. SZABÓ ERNŐ: Szolnok könyvtárügye	706
LÁZÁR IMRE: A járási, városi könyvtárak jelentőségének növekedése	709
MEZEI GYÖRGY: Falvak és iskolák mozgókönyvtári ellátása a Német Szövetségi Köztársaságban	711
<i>Nemzetközi könyvtáros tanácskozások</i>	
A könyvtártudományi és módszertani központok moszkvai konferenciája (S. I.)	716
IFLA-kongresszus Frankfurtban (Somkuti Gabriella)	717
A könyvtárápítési szakértők szófiai konferenciája (Szabados László — Dr. Tombor Tibor)	718
A forradalmi évfordulók megünneplése	719
A lapokban olvastuk (Fejér megyei Könyvtári Híradó)	722
Vita a könyvtárak szórakoztató szerepéről (Winkelbauer Pál)	725
BUZA PÉTERNÉ — dr. IMRE JÁNOS: A Belkereskedelmi Kutatóintézet szak-könyvtári és dokumentációs tevékenysége	731
A könyvtárak életéből (Szepesti Zoltánné, Szabó Istvánné)	733
Margó	736
Az olvasó népert mozgalom szakszervezeti feladatai	736
Könyvtárápítési hírek	737
Hírek	738

kis bibliográfiák

A romániai magyar irodalom alkotásai	727
---	-----

t á j é k o z t a t ó

ONÓDY MIKLÓS: Könyvek a párt megalakulásának 50. évfordulójára	739
POMOGÁTS BÉLA: Magyar irodalom Romániában	740
Borsos Miklós illusztrációi (B. É.)	745

k ö n y v e k r ől

Korunk tükre önéletrásokban. Politikusok emlékeznek (Katona Jenő)	746
Ifjúsági antológiák (Seres József)	748

kézis könyvtár

Jubileumi ünnepek 1918—1919 (Pál Ernő)	749
H. SAS JUDIT: Emberek és könyvek (Kamarás István)	750
Művelődési tapasztalatok munkásfiatalok köréből (Kiss Jenő)	752
Televízió és népművelés (Iszlai Zoltán)	753

Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1965—66 (K—ö)	754
Az Orvosi Könyvtáros hét éve (dr. Faragó Lászlóné)	756
BERECZKY LÁSZLÓNÉ — SURJÁN MIKLÓS: Szakkatalógus szerkesztés csoportképzés alapján (Tóth Ilona)	757

bibliográfiák

Pedagógiai könyvtári alapjegyzék az általános iskolák számára (Vargha Balázs)	758
Könyvtári kiadványok	759

A borító hátlapján Borsos Miklós illusztrációja Lampedusa Lighea c. elbészüléséhez

из содержания

Эва Бозоки: Каким образом помогает Столичная библиотека им. Эрвина Сабо детям рабочих (699);
Раймонд Рибичка: Библиотеки Профсоюза работников текстильной промышленности (701);
Эрне Сабо: Библиотеки города Солнок (706);
Дердь Мезей: Обеспечение сел и школ книгами при помощи библиотечных автобусов. Опыт научной командировки в ФРГ. (711);
 Международные совещания библиотечкарей: Московская конференция центров библиотечковедения и методики социалистических стран (716); Съезд ИФЛА в Франкфурте (717); Конференция экспертов по строительству библиотек в София (718);
Петерне Буза — др Янош Имре: Деятельность отраслевой библиотеки и документации Исследовательского института внутренней торговли (731);
Бела Помогáts: Венгерская литература в Румынии (740).

from the contents

Eva Bozóky: How the Municipal Szabó Ervin Library helps children of physical workers (699);
Raymond Ribicska: Libraries of the Textile Workers Union (701);
Erné Szabó: Library situation in the town Szolnok (706);
György Mezei: Library service for villages and schools by bibliobuses. Experiences of a study tour in the German Federal Republic (711);
 International library conferences: Moscow conference of library science and methodological centres of the socialist countries (716); IFLA Congress in Frankfurt (717); Conference of the library building experts of the socialist Countries, Sofia (718);
Mrs Péter Buza — János Imre: Special library and documentation service of the Research Institute for Commerce (731);
Béla Pomogáts: Hungarian literature in Rumania (740).

aus dem inhalt

Eva Bozóky: Wie unterstützt die Hauptstadtische Ervin Szabó Bibliothek die Kinder der physischen Werktätigen? (699);
Raymond Ribicska: Die Bibliotheken der Textilarbeitergewerkschaft (701);
Erné Szabó: Das Bibliothekswesen der Stadt Szolnok (706);
György Mezei: Die Bücherversorgung der Dörfer und Schulen durch Bibliobusse. Erfahrungen einer Studienreise in der Bundesrepublik Deutschland (711);
 Internationale bibliothekarische Beratungen: Konferenz der bibliothekswissenschaftlichen und methodischen Zentren der sozialistischen Länder in Moskau (716); Die IFLA-Tagung in Frankfurt a. M. (717); Konferenz von Experten für Bibliotheksbaue der sozialistischen Länder in Sofia (718);
Frau P. Buza — Dr. János Imre: Fachbibliothekarische und Dokumentationstätigkeit in der Forschungsinstitut für Innenhandel (731);
Béla Pomogáts: Ungarische Literatur in Rumänien (740).

cikkeink szerzői

Bozóky Éva, a Könyvtáros rovatvezetője;
Buza Péterné, a Belkereskedelmi Kutatóintézet munkatársa; *dr. Imre János*, a Belkereskedelmi Kutatóintézet osztályvezetője; *Lázár Imre*, a Hajdúböszörményi Városi Könyvtár munkatársa; *Mezei György*, a Győri Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Onódy Miklós*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Pomogáts Béla* irodalomtörténész; *Ribicska Raymond*, a Textil Szakszervezet Központi Könyvtárának munkatársa; *Somkuti Gabriella*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; *Szabados László*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *dr. Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószerkesztője; *dr. Tombor Tibor*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Winkelbauer Pál*, a KSSZDSZ II. sz. körzeti könyvtárának munkatársa.

Könyvtáros

**A MŰVELŐDÉSÜGYI
 MINISZTERIUM
 LAPJA**

INDEX: 25.449

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Elek Sándorné, Gerő Gyula, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katsányi Sándor, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Köhaimi Béla, Sallai István, Szőke Tiborné. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest, XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 258-066.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: 1/2 évre 36 forint. Egyéni előfizetés a 61.238. sz., közületi előfizetés a 61.066. sz. csekk-számlára, átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

68.1541 Egyetemi Nyomda, Budapest Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár segítsége a fizikai dolgozók gyermekeinek

A tanév kezdete előtt kis módszertani füzetet bocsátott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárosai számára. A füzetben *Dobos Piroska* azokat az elképzeléseket és tapasztalatokat foglalta össze, melyek a fizikai dolgozók gyermekeinek könyvtári támogatását, a továbbtanulásuk segítését célozzák. Néhány héttel később pedig az FSZEK ankétára hívta össze kerületi könyvtárosait, valamint a könyvtárakkal már kapcsolatban álló pedagógusokat, hogy megvitassák és kiegészítsék a módszertani útmutatót, s irányt szabjanak további tevékenységüknek.

Az ankétón megjelent pedagógusok elsősorban azokról a hátrányokról szóltak, amelyek a fizikai dolgozók gyermekeit akadályozzák abban, hogy képességeiket az értelmiségi származású tanulókhöz hasonlóan kibontakoztassák. E hátrányok közül a legszembetűnőbb a könyvek, az olvasásra nevelés hiánya, a tudást kívésre becsülő környezet. Az említett okok következtében ezek a fiatalok kisebb ismeretanyaggal rendelkeznek, és nyelvi kultúrájuk, kifejezőképességük is szegényes. Még a könyvtárlátogató, olvasó gyermekeknél is tapasztalható ez a gátló körülmény, mert az olvasmányaik keltette gondolatok megbeszélésére családjukban nincs módjuk, hisz közülük soknak szülei a nyolc általános iskolai osztályt sem végezték el. A pedagógusok tehát azt kérték a könyvtárosoktól, hogy az irodalom-ajánlásokon és a gyermekek érdeklődésének figyelésén kívül vitaforumokat is teremtsenek, ahol a kifejezőképesség, a szabatos beszéd gyakorlására adódik alkalom.

A könyvtárosok, miközben tapasztalataikról és terveikről beszámoltak, a pedagógusok segítségét kérték, hiszen eddigi eredményeiket éppen a jelenlevőkkel való együttműködésnek köszönheték. Ez az együttműködés még a kezdet kezdeténél tart. Igaz, hogy a *nevelési terv* tartalmazza a könyvtárlátogatást, a könyvtárral való ismerkedést (az osztályfőnöki óra keretében), de ez sokszor folytatás nélkül marad. Ritka még az olyan pedagógus, aki a tananyaghoz olvasmányokat ajánl, s még ritkábbak az olyan szaktanárok, akik előre megbeszélnek a könyvtárossal, hogy az év folyamán mire hívják majd fel diákjaik figyelmét. Ha a tanárt szeretik tanítványai és biznak benne, akkor *könyvajánlásai igen hatásosak*: ez emberi kapcsolat pszichológiai eredményei érvényesülnek. Ha azonban a tanár—diák—könyvtáros láncból a tanár kimarad, akkor már csak a nagyon érdeklődő tanuló olvas a tantárgyhoz, az sem mindig.

Az elhangzott beszámolók szerint a könyvtárak kezdeményezésére sikerült több iskola tantestületével kapcsolatba lépni, és legalább az osztályfőnökkel együttműködést teremteni. Az egyik könyvtárban például fél éven át figyelték a fizikai dolgozók gyermekeinek olvasmányait, s az ennek alapján elkészült olvasó-portrékat átadták az osztályfőnököknek, majd megbeszélték velük a pályairányítás kérdéseit. Másutt a középiskolás munkásfiatalok terveit tudakolták meg, és idejekorán ellátták őket a felvételi vizsgához szükséges irodalommal; voltak könyvtárosok, akik felfigyeltek néhány tehetséges munkásfiú egyéni gondjaira, és a számukra létesített egyetemi előkészítő kollégiumba küldték őket; egyik könyvtárban kísérletképpen kiválasztottak néhány tehetséges munkásgyermeket, s ezek a tanulószoba helyett a *könyvtárban készülhettek* a másnapi órákra, szaktanári felügyelettel. (A kísérlet bebizonyította, hogy a könyvtárban folyó tanulás sokkal eredményesebb a tanulószobáinál. Ez is a korszerű iskolai könyvtárak megteremtését sürgeti, hiszen a közművelődési könyvtár, ha pártfogol is néhány diákot, nem alakulhat át tanulószobává, és nem teheti ezt a lehetőséget általánossá.) Több könyvtárban tantárgyi ajánló jegyzékeket készítettek középiskolások számára — mivel a tantárgyi bibliográfiák kötetei még csak az általános iskolák részére készültek el —, ezeknek az ajánló jegyzékeknek az összeállításában is közreműködött több pedagógus. Némelyik iskolában előfordult, hogy a *szülői értekezletekre könyvtárost* is hívtak, hogy nevelésről szóló műveket népszerűsítsenek.

Több kerületi könyvtáros arról számolt be, hogy könyvtára vita- és klubdelutánokat rendezett a diákolvasók számára a hét valamelyik délutánján. (Sok helyen az újonnan bevezetett szombat délutáni nyitvatartás adott módot erre.) Arra is sok könyvtárban törekednek, hogy a fizikai dolgozók gyermekeivel mindig *ugyanaz*

a könyvtáros foglalkozzék, mert így a tanuló érdeklődése, fejlődése könnyebben figyelhető és irányítható.

Még soká sorolhatnánk a régebbi és az újabb formákat, melyekkel a könyvtárosok a tanulókat és elsősorban a fizikai dolgozók gyermekeit támogatták. (Az anketon felmerült a *tapintat* kérdése is: azt, hogy e segítség elsősorban a munkás-gyermekek érdekében történik, nem szabad előttük hangsúlyozni, nehogy az érzékeny gyermek „karitatív akciónak”, esetleg lebecsülésnek érezze a segítséget, és vonakodjék elfogadni. Másrészt a többi gyermeket sem lehet e formából kizárni, mivel a könyvtárban mindenki egyenjogú olvasó. Csupán a hátrányos helyzet tapintatos kiegyensúlyozásáról van tehát szó: amit az értelmiségi gyermeknek általában megad a szülő, azt a fizikai dolgozók gyermekeinél a *könyvtár igyekszik pótolni.*)

A tervek közé tartozik, hogy az igazgatói értekezleteket a kerületi könyvtárakban rendezik meg, a szorosabb kapcsolatok létrehozása érdekében. A Szabó Ervin Könyvtár egész akciója ugyanis az együttműködésen áll vagy bukik: ha a pedagógusok a vele járó többletmunkától nem riadnak vissza, akkor igen jó segítséget kaphatnak a könyvtáraktól. Ez azért is fontos volna, mert — néhány kivételtől eltekintve — *hiányoznak a megfelelő iskolai könyvtárak*, a tanulóknak még a kötelező szépirodalmi olvasmányok jó részét sem onnan kölcsönzik, nem szólva arról, hogy a tantárgyi bibliográfiákban ajánlott művek is kevés iskolai könyvtárban lelhetők föl, és a helyben olvasásra a legtöbb helyen nincs lehetőség.

A pedagógusok tervszerű közreműködése nélkül a kerületi közművelődési könyvtárosok minden erőfeszítésük ellenére sem tudnak könyvajánlásaikkal és a könyvtári foglalkozások tematikájával a tanulmányi munkához kapcsolódni. A könyvtárak — csak úgy, mint más népművelési szervek és intézmények — kívülről segítik az iskolai munkát: sem tartalomban, sem időben nem követhetik azt tantárgyanként, naprakészen. Ha azonban a szaktanárok megbeszélik a könyvtárosokkal a tananyag időszerű tematikáját, akkor — ha nem is oly mértékben, mint azt egy jó iskolai könyvtár tehetné — közelíthetik párhuzamos útjaikat.

Amikor tehát a Szabó Ervin Könyvtár dolgozói vállalták, hogy a fizikai dolgozók gyermekeivel nagyobb mértékben törődnek, őket az olvasásnak megnyerik, lemorzsolódásuk ellen — könyvtári és iskolai értelemben egyaránt — küzdenek, érdeklődésük alakulását figyelik stb., akkor tulajdonképpen az iskolai könyvtárak munkáját vették a vállukra, szembenézve a területi távolság és közlekedés okozta nehézségekkel.

Az anketon az a gondolat is fölvetődött, hogy a szolnoki példa nyomán a Szabó Ervin Könyvtár is létesíthetne kihelyezett részlegeket az iskolákban, döntés azonban nem született, mert a lehetőségek alaposabb vizsgálatra szorulnak. Föltehető, hogy a fővárosi iskolák zsúfoltsága, tanterem hiánya is lehetetlenné teszi a szolnoki példa követését.

Pedagógus javasolta, hogy a könyvtárral való együttműködés kapjon helyet a *tanárok munkatervében*, és a következő tanévtől kezdve váljék kötelező feladattukká. Kérdéses azonban, hogy amit valaki nem önként és nem szívesen vállal, azt kötelező feladatként hogyan látja el? Rendelet, előírás helyett többet ér a *meggyőzés* és a biztosított ökeret.

56 000 általános iskolás könyvtári olvasó van a fővárosban, ezeknek fele fizikai dolgozó gyermeke; a középiskolások közül pedig mintegy 4—5000 a továbbtanulás szempontjából gondviselésre szorulóak száma. A Szabó Ervin Könyvtár valóban sokat tehet érdekükben, de ezen az akción keresztül az egész oktatásmetodika megújulása érdekében is.

B o z ó k y É v a

A cél az volna, hogy minden községbe, minden iskolába kerüljön, vagy támadjon egy-egy olyan ember, aki műveltséggel, öntudattal telíti környezetét. Ezeknek az embereknek persze segítőeszközök is kelleneek; ezek közt legfontosabbak a könyvtárak.

Magyarországon még az íróknak sincs olyan könyvtárak, amelyben kényelmesen dolgozhatnak. Életemben egyszer dolgoztam európai módon, amikor egy éven át az Eötvös-kollégium könyvtárába járhattam be. A könyvtárkérdés minden fokon a legfontosabb kérdések egyike. Néhány évvel ezelőtt egy igen lelkes katonatiszt arra szólított fel, hogy tisztek és közlegények számára válogassak össze egy ezer vagy kétezer példányból álló mintakönyvtárat. Hónapokig dolgoztunk ezen a munkán. Akkor láttam, milyen óriási és milyen fontos feladat elkészíteni minden réteg és táj számára a hozzáillő könyvek katalógusát. Ezt azonban meg kell tenni. A könyvtárak könyvtárosokat, a könyvtárosok pedig újabb könyvtárakat fognak eredményezni.

Németh László
1942

A Textilipari Dolgozók Szakszervezetének könyvtárai

I.

A textilszakszervezet egységes könyvtári hálózatrendszerét a SZOT 1955-ös határozata alapján hozták létre.

A 140 könyvtár és kölcsönzőhelyet magába foglaló rendszert a központi vezetőség megbízásából Budapesten a szakma központi könyvtára, vidéken az SZMT-könyvtárak irányítják. Hatékonyá ez az irányítási rendszer a fővárosban csak azáltal válhatott, hogy az ipar báziskerületeiben működő 5 nagyüzemben körzeti könyvtárak létesültek. Ezek a hálózati alközpontok kettős feladatot kaptak: ellájtják településükön a könyvtári szolgálatot, és felelősök letéti helyeik ellátásáért, eredményes működéséért is. Néhány nagyobb textiles könyvtár — ahol ezt a személyi, elhelyezési és anyagi adottságok megengedték és az üzem dolgozóinak létszáma is nagy volt — megtartotta önálló jellegét. Felügyeletileg az önálló könyvtárak is a központi könyvtárhoz tartoznak.

A szakszervezet vidéken az elmondottakhoz hasonló szervezeti kiépítést tervezte. A szakmaközi könyvtárak létrejötte azonban módosította az eredeti elképzeléseket. A szakmai központi könyvtár igyekezett anyagi eszközök, sőt könyvtárosok átadásával is az SZMT-könyvtárak segítségére lenni. Az évek során jó kapcsolat alakult ki a szakszervezet és például a győri, csongrádi, szombathelyi szakmaközi könyvtárak között. A textilesek ezt az együttműködést a vidéki könyvtárak érdekében tovább kívánják erősíteni, még akkor is, ha időnként előfordulnak köztük és az SZMT-k között viták vagy módszerbeli különbségek.

A textilipar több mint 140 ezer embert foglalkoztat. A könyvtárak könyvvállománya 420 ezer kötet. Egy dolgozóra 3 kötet, 1 olvasóra 10 kötet könyv jut (a budapesti ellátottság ennél valamivel jobb).

A dolgozók 28,1%-a olvasó (a budapesti hálózatban 30,6%). Egy olvasó évi átlagban 8 alkalommal veszi igénybe a könyvtárat, és egy év alatt 25,2 kötetet kölcsönöz.

A fenti mutatók jelzik, hogy a textilipar dolgozóinak nagy része még nem könyvtári tag, mégis biztatóak a könyvtárak eddigi erőfeszítései. A textilipar sajátos adottsága, hogy többségben női munkaerőket foglalkoztat. Köztudott, hogy a nőkre hárul a háztartási, a gyermeknevelési feladatok többsége. Elfoglaltságukat növeli a textiliparban általánosan alkalmazott három műszakos munkarend is. A nő-dolgozókat, különösen az asszonyokat nehezebb rendszeres olvasóvá nevelni, mint — mondjuk — más iparágak férfi dolgozóit, s mégis ez az egyik legfontosabb feladatuk a textiles könyvtáraknak.

Fokozza a nehézségeket a dolgozók egy részének alacsony műveltsége is. A szakma elsajátításához nem minden munkaterületen kell előzetes iskolázottság, szakmunkásképzés. Emiatt sok általános iskolai végzettséggel nem rendelkező ember áramlik a textiliparba.

A paraszti és a munkásélet határán levő kétlaki dolgozókat és kisebb részben idénymunkásokat is foglalkoztatnak a textiles üzemek. A munkaerővándorlás és a munkaerőhiány hatása az olvasómozgalomban is érezhető. A textiles könyvtárak főhivatású és társadalmi munkás könyvtárosainak tehát derekasan helyt kell állniuk, hogy eredményeiket megtartani illetve fokozni tudják.

II.

A hálózat legnagyobb büszkesége a könyvtárak *működési feltételeinek állandó és ütemes javítása*. Az eredmények közé sorolható természetesen a könyvvállomány mennyiségi és minőségi fejlesztése is. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a tervszerű központi beszerzéssel, az inkurrens könyvek bátor eltávolításával kialakult állomány igen alkalmas mind az érzelmi és esztétikai nevelés céljaira, mind a növekvő tanulmányi igények kielégítésére.

A nagy és kis könyvtárak polcain az olvasók megtalálják a klasszikusok mellett a korszerű és rangos világirodalmat, valamint a sokoldalúan hasznos szakkönyveket is.

Sokat fejlődött a könyvtárak elhelyezése, berendezése, belső képe is. Ebben a kedvező változásban elsősorban a Textilszakszervezet központi vezetőségének anyagi támogatása játszott a főszerepet: csupán az *elmúlt 5 év alatt 1 millió 300 ezer*

forintot juttatott a könyvtárak szabadpolcos rendszerének kialakítására, berendezésére. A folyamatos és céltudatos beruházásoknak köszönhető, hogy a textiliparban is mindinkább megtalálhatók a könyvtári szolgáltatásokat magas szinten nyújtó szakszervezeti könyvtárak, melyek fokozatosan üzemük kulturális központjává válnak.

A beruházásokból jutott a kisebb könyvtáraknak is, azok is gazdagodtak, széplütek berendezési tárgyakkal, szőnyegekkel, képekkel, s — ami nagyon fontos — biztonságos, praktikus könyvszekrényekkel. Ezáltal sokat javulhatott az önálló helyiséggel nem rendelkező könyvtárak helyzete is, a raktári férőhely növekedésével bővült a könyvválaszték.

Ezek az öröndetes tények azonban nem takarhatják el a nehézségeket: a könyvvállomány gyarapodása, az igények fejlődése állandóan újra szüli az elhelyezési és berendezési gondokat is. Sok még a tennivaló. Van ahol a helyzeten csak építkezés, beruházás segíthet. Szemléleti változás is szükséges az üzemek gazdasági vezetői és bizonyos mértékig a szakszervezeti vezetés részéről is, hisz a legtöbbször jóindulatuktól függ a könyvtárak méltó otthonának kialakítása. Az üzemek vezetői beruházási eszközeiket elsősorban a termelés fejlesztésére, szociális létesítmények bővítésére fordítják. Ez érthető és természetes.

De az már nem, hogy ezeket a nagy rekonstrukciókat, építkezéseket nem használják fel egyúttal a kulturális létesítmények korszerűsítésére illetve a helyzet javítására is. Sok százezer forintért új műhelyrészeket, öltözőket, ebédlőket, hipermodern irodaházakat létesítenek, miközben — sajnos — a könyvtárat otthagyják a lépcsőfordulóban, eldugott irodahelyiségekben vagy ebédlőkben, mert megfeledeztek róla, vagy arra már nem jut a keretből. (Olyan eset is előfordult, hogy az eredeti, jó építési terveket a kulturális létesítmény kárára módosították.)

Az ilyen helyi, üzemi szűklátókörűséggel a szakszervezet nem ért egyet, határozottan fellép ellene. A szakszervezet központi vezetősége ezután is csak annak a könyvtárnak ad berendezésre, felújításra pénzt, amelynek a vállalat helyiséget juttat. A gazdaságirányítás új rendszere, amely nagyobb önállóságot ad az üzemeknek, remélhetőleg szabadabb, tágabb lehetőségeket teremt majd ebben a vonatkozásban is, és az üzemi vezetők kedvezőbben, felelősségteljesebben ítélik meg a könyvtárak szerepét.

A szakszervezeti könyvtármunkának az a sajátossága, hogy mozgalmi jellegű, mert a szakszervezeti tagság társadalmi erőfeszítésére építi működését, a szakszervezeti tevékenység szerves részeként munkálkodik a munkások tudatának formálásában, izlésének fejlesztésében. Ebből következik, hogy a szakszervezeti könyvtárakban a többséget kitevő *társadalmi munkásokra hárul* a könyvtári feladatok zömének ellátása.

Köztudomású, hogy a könyvtáros rátermettségétől, személyiségétől, a könyvtári munkára fordítható idejétől milyen sok függ. A társadalmi tevékenység vitathatatlan érdemei ellenére is nyilvánvaló, hogy a magasabb követelményeknek csak főfoglalkozásban, illetve részfoglalkozásban lehet kielégítően megfelelni. Ezért a szakszervezet és a központi könyvtár arra törekszik, hogy ott, ahol ezt a fejlődő olvasómozgalmi eredmények megkívánják, képzett, főhivatású vagy részfoglalkozású könyvtáros végezze a könyvtári munkát. A társadalmi munkások között sok az ügyes, munkához jól értő könyvtáros. A nagy elfoglaltság és más okok miatt azonban igen gyakran cserélődnek, és az is előfordul, hogy nem mindig a legalkalmasabb személyeket bízzák meg a könyvtárosi feladat ellátásával.

A Pamutnyomó Vállalat Goldberger gyáregységének letéti könyvtára

A Textilszakszervezet III. ker. területi (körzeti) könyvtára

III.

A hálózati keretek megszilárdításával a textiles könyvtárakban előtérbe kerülhetett a munka tartalmi és minőségi célkitűzései. Nagyobb gondot fordíthattak a különböző réteg-igények felkutatására, formálására. Nagy jelentőségű az a szocialista eszmeiség felé mutató, kedvező izlésbeli változás, mely az olvasóknál nap mint nap tapasztalható. A mai magyar, szovjet és más haladó irodalom megnövekedett népszerűsége csak részben érdeme a könyvkiadásnak. E változásban a könyvtárak türelmes és tudatos, az egyes olvasókra ható nevelő tevékenysége is benne van. (Kár, hogy az utcákat néptelenné tevő tévé krimi-sorozatok, P. Howard és a hozzá hasonlók „műveinek” kiadói reneszánsza átmenetileg csökkentheti az említett könyvtári befolyást.)

A hálózat legfontosabb olvasómozgalmi bázisa a *szocialista brigádmozgalom*. A szakszervezeti bizottságok és a könyvtárosok ügyelnek arra, hogy a brigádok kulturális vállalásai között ott szerepeljen az olvasás, a könyvtárakhoz való tartozás. A szocialista brigádok irodalmi nevelése számos új ötletet, nyilvántartási és tartalmi megoldást hozott napvilágra.

A brigádok a könyvtárakkal közös akciókat, vetélkedőket, író—olvasó találkozót bonyolítanak le. Példa erre a közelmúltban a brigádok számára rendezett és már említett országos vetélkedő vagy a KISTEXT-ben lezajlott, sikeres Lengyel József-irodalmi délután. Ezek a rendezvények, amelyeken sok százan vesznek részt, nemcsak az irodalmi tájékoztatást szolgálják, hanem kedvező visszhangjukkal a könyvtárak és a brigádmozgalom együttműködésének további lehetőségeit is erősítik.

Az eltelt időszak a legjobb módszerek „kikísérletezésének” és megtalálásának időszaka is volt. A szakszervezet központi könyvtára kidolgozott és felkarolt minden olyan kezdeményezést, mely a könyvtár illetve a könyvtári tevékenység, az olvasás népszerűsítéséhez és eredményességének fokozásához vezetett. Így több ízben *textiles könyvtári hetek* elnevezéssel olvasószervezési versenyt hirdetett. A könyvtári propaganda színesítésére és ösztönzésére több alkalommal rendezett a könyvtárak között versenyt. E kezdeményezés nyomán is számos jó ötlet, könnyen előállítható propagandaeszköz született. A legjobban sikerültek felhasználásával album is készült. E gyűjtemény hasznosságát az jellemzi leginkább, hogy más hálózatok könyvtárai

A Magyar Gyapjúszővő Gyár II. sz. telepének letéti könyvtára
(Szekely László felvételei)

is gyakran kölcsönkérlik tapasztalatcsere céljából.

A „Könyvtáros” ez év októberi számában má. szó volt a textilipar könyvtárainak a munkásosztály nagy ünnepeire, évfordulóhoz kapcsolódó propagandamunkájáról. A központi könyvtár a cikkben említett kiadványokon kívül még számos más propagandaeszközzel is segíti a könyvtárak ilyen irányú ellátottságának javulását. Például félévenként *Új Könyvek* címmel annotált füzetkatalógust bocsát ki a saját és a körzeti könyvtárak legfrissebb szerzeményeiről. E gyarapodási jegyzéket nemcsak az olvasók, de a könyvtárosok is szívesen fogadják.

IV.

Az egységes rendszerrel járó előnyök, a tervszerű irányítás és ellátás következményei a valaha oly mostoha körülmények között működő letéti könyvtárak munkájában jelentkeznek szembeötlően. Ezek a könyvtárak saját erejükből soha nem tudták volna állományukat a mai szintre emelni. Igaz, választékukat a helyhiány korlátozza, de egy nagy könyvtári közösség tagjaként elvileg az egész hálózat anyagához hozzáférhetnek, olvasóik minden igényét kielégíthetik.

A szakszervezet vezetősége és a központi könyvtár a mostani körülmények között is *a letéti rendszert tartja a szakszervezeti könyvtármunkában az egyedül gazdaságos, ésszerű szervezeti keretnek*. Ez a forma kiállta a próbát, amit az is bizonyít, hogy az új gazdasági mechanizmus bevezetésével sem csökkent a letéti könyvtárak fenntartásához szükséges üzemi hozzájárulások összege, nem fordultak elő különböző önállósodási, elszakadási törekvések.

Hogy a Textilszakszervezet vezető szervei valóban a magukénak érzik és jelentőségének megfelelően irányítják a szakma könyvtárügyét, azt bizonyítja, hogy a központi vezetőségi, elnökségi, szakszervezeti bizottsági üléseken gyakran foglalkoznak a könyvtárhálózat munkájával. Kongresszusi határozatok, elvi állásfoglalások szabják meg a további tennivalókat és segítenek a fejlődés akadályainak elhárításában. A központi könyvtár, a körzeti könyvtárak, de a többi intézmény is — egészen a letétekig — ennek a támogatásnak a súlyával léphet fel a hozzá nem értés vagy nemtörődömség ellen. Szerencsés dolog — bár ez még nem általános mindenütt —, hogy a textileseknél a könyvtárak centralizált irányítása együtt jár a munkájuk megbecsülésével a központi szervek részéről.

V.

E lap hasábjain, de a könyvtárosok egymás közötti beszélgetéseiben is gyakran szóba kerül *Sallai István*nak „Az egységes könyvtári rendszer és a szakszervezeti könyvtár” című cikke (Könyvtáros, 1968. 6. sz.).

Elgondolkodtató, vitára serkentő írás ez. valamennyi szakszervezeti könyvtárost közelről érinti a téma. A cikkirő megállapításai szuggesztívek, érveit nagy szakmai gyakorlatra, nemzetközi tényanyagokra építette. Ha jól értelmezzük szavait: a jövő az egységes közművelődési könyvtári rendszeré, melybe beletartoznak a szükséges eszközökkel ellátott, letéti hálózattal rendelkező szakszervezeti könyvtárak is. (Ez utóbbiak jelenlegi lehetséges tennivalói véleményünk szerint: a szakszervezeti letéti rendszer tovább erősítése; átgondoltabb beruházások olyan nagy szakszervezeti könyvtárak kifejlesztésére, melyek adottságaiknál fogva alkalmasak a növekvő igények kielégítésére; további, magasabb szintű együttműködés más hálózatokkal stb.)

Javaslatok közel állnak hozzánk, textiles könyvtárosokhoz, mert a bennük kifejtekhez hasonlóan dolgozta ki a Textilszakszervezet is budapesti könyvtárainak működési elvét. Kerületi jelleggel és hatókörrel felruházott intézmények arányosan elosztott hálózati rendszerét építette ki — funkciójuk elnevezésükben is kifejezésre jut, hisz itt a körzeti könyvtárat kerületi területi könyvtáraknak hívják —, és rájuk bízta az irányítás és ellátás megszervezését.

A textiles hálózati központok közvetlen olvasószolgálatot is ellátó, élő könyvtárak, és ezek — ahol lehetséges volt — a lakóterületnek is kinyitották kapuikat. (A szakma központi könyvtára például, hogy prézens anyagát jobban kihasználják, a környék hivatalainak, intézményeinek dolgozóit is bevonta olvasóinak táborába.)

Ezt a gyakorlatot tovább lehetne fejleszteni, de a tanácsi szervekkel való ilyen irányú együttműködés még nem valósult meg. Ez elsősorban nem a szakszervezetek múltott, amely a munkáslakta peremkerületek lakóterületi könyvtári ellátásáért már most többet tehetne, ha a kerületi tanácsok nemcsak igényeikkel jelentkeznének, de a fenntartási, fejlesztési költségekhez — ide értve a könyvtáros-létszámot — is hozzájárulnának.

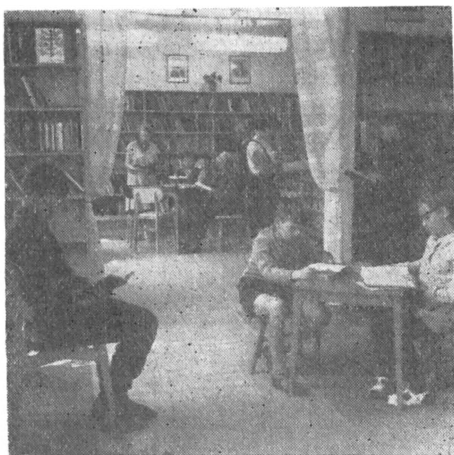
Az egységes könyvtári rendszerről folyó vitában elhangzottak szakszervezeti vélemények, köztük olyanok is, melyek a szakmai önállóság és irányítás nevében felszámolni kívánják az eddigi rendszert, vagyis az SZMT-könyvtári irányítástól való elszakadással szeretnék könyvtári eredménytelenségeiken úrrá lenni.

Tudjuk, e nézeteket sokszor a jogos elkeseredés, a támogatás hiányának érzete sugallja, mégsem érthetünk egyet velük, mert veszélyeztetik eredményeinket, gyengítik az eddig elért pozíciókat. Nevezetesen: megerősíthetik a helytelen önállóodási törekvéseket, elősegíthetik az anyagi erők szétforgácsolását, és általában elindíthatnak egy folyamatot, amely kárára lehet a már kiépített rendszernek és bevált eljárásoknak.

A vitacikkek között érdeklődéssel olvastuk *Pacsai Lászlónak* a „Könyvtáros” októberi számában megjelent írását is, melyben az egységes megyei hálózat megteremtésének lehetőségeivel foglalkozik. Nem vitatkozunk elképzeléseivel, de cikkének címe kétségeket ébreszt bennünk. A jelenlegi időszakban, amikor annak sem anyagi, sem szervezeti feltételei még nem értek meg, nem tartjuk valóban időszerűnek felfogását.

A szakszervezeti könyvtárak továbbhaladásának útját a SZOT 1966-os könyvtári határozata, illetve az agitációs-kulturális nevelőmunkáról szóló ez évi SZOT plénum anyaga jelöli meg. E fontos dokumentumok ismét hangsúlyozzák, hogy társadalmi fejlődésünk jelenlegi szakaszában a szakszervezeteknek minden vonatkozásban, így a nevelőmunkában is növekszik társadalmi szerepük és felelősségük. A munkahelyek korszerű könyvtári ellátását az életképes szakszervezeti könyvtárak az eljövendő időszakban is biztosítani tudják. Ennek tovább javuló anyagi és erkölcsi feltételeit irányító állami és szakszervezeti szerveinknek kell megteremteniük.

Ribicska Raymond

Az Erdi Községi Könyvtár új otthona. A könyvtár belsejét ábrázoló kép előterében a gyermekkönyvtár (MTI Fotó — Bereth Ferenc felvételei)

Szolnok könyvtárügye

Szolnok a felszabadulásig az álmos alföldi kisvárosok közé tartozott. A háború súlyosan megtépázta, lakossága kb. 6000-rel megfogyatkozott, 1949-ben csak 34 000 volt. Azóta rohamosan fejlődik. 70 gyáripari jellegű üzemében 13 000 ember dolgozik, fontos vegyipari központ és vasúti csomópont, az izmosodó mezőgazdaságú, földgáz- és kőolajkincsű Szolnok megye székhelye. Épülő új városrészeivel és 59 000 lakosával a Közép-Tiszavidék legnagyobb városa, leendő területi központ.

Milyen ennek a városnak a könyvvvel, könyvtárakkal való ellátottsága? Figyelmünk kívül hagyjuk most a csaknem 10 000 tanulóét úgy-ahogy kielégítő, 26 000 kötetes iskolai könyvtárhálózatot, nem beszélünk a tanári könyvtárakról, a szűk körben használt 4 üzemi műszaki könyvtárról. A legszélesebb rétegeket ellátó három hálózatot vesszük szemügyre: A Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtárat, a városi fiókkönyvtári hálózatot és a szakszervezeti könyvtárakat.

Mérjük először *önmagához* a szolnoki fejlődést, csupán öt évre visszatekintve:

1. táblázat

	1962*	1967	Emelkedés
Lakosság	46 500	59 010	27%
A városi könyvtárfiókok száma	6	9	50%
Könyv- és folyóiratbeszerzésre fordított összeg	megyei könyvtár 198 700 Ft	340 000 Ft	66%
	városi hálózat 15 000	15 000 **	
	összesen 213 700	355 000	
Könyvállomány	megyei könyvtár 46 667	84 788	83%
	városi hálózat 12 940	24 439	
	összesen 59 617	109 227	
A könyvtárosok száma	megyei könyvtár (csak az olvasószolgálatban) 5 főhivatású városi hálózat 1 részfoglalkozású 6 tiszteletdíjas	8 főhivatású 4 részfoglalkozású 1 részfoglalkozású 9 tiszteletdíjas	
Az olvasók száma	megyei könyvtár 4 539	6 447	43%
	városi hálózat 1 375	2 008	
	összesen 5 914	8 455	
Évi forgalom (kötet)	megyei könyvtár 141 539	191 622	53%
	városi hálózat 27 249	65 727	
	összesen 168 788	257 349	

* A városi fiókhálózatnál 1963.

** Ez a költségvetésben biztosított összeg; a tényleges gyarapodás — a községfejlesztési alapból, ajándékozás stb. révén — lényegesen nagyobb volt; 1963-ban pl. 107 000 Ft, 1966-ban 63 801 Ft, 1967-ben 48 909 Ft.

Öt év fejlődése tehát — önmagához mérten — imponáló. A megyei könyvtár 1960-ban szükséghelyiségekből a múzeummal közös épületbe költözött, új berendezést kapott, rövidesen megnyitotta gyermekkönyvtárát is, megjavultak a személyi és tárgyi feltételek, valamint az anyagi ellátottság. Legkevésbé az olvasók száma nőtt, de ez a 43 százalékos növekedés sem lebecsülhető, ha nem is arányos az állomány növekedésével. Erdemes azonban életkor szerint részleteiben is megvizsgálni az olvasószám fejlődését: A 14 éven aluliaké 64 százalékkal, a 14—18 éveseké még mindig 38 százalékkal, a felnőtt olvasóké azonban csak 14 százalékkal nőtt! Ezen belül is: a megyei könyvtár csupán 9,2, a városi fiókhálózat azonban nagyobb, 34 százalékos létszám-gyarapodást ért el a felnőtteknél. De erről a 34 százalékról meg kell jegyezni, hogy 1965 óta 720-ról 522-re csökkent a felnőtt olvasók száma. A felnőttekre csekélyebb vonzó hatása van a két hálózatnak. Mielőtt az okokat keresnénk, nézzük a szakszervezeti könyvtárhálózatot:

2. táblázat

1963	42 650 kötet	96 600 Ft beszerzésre	6344 olvasó
1967	55 000 kötet	136 000 Ft beszerzésre	7191 olvasó

Itt más az adatszolgáltatás, a számok hézagossabbak, de kétségtelen a fejlődés.

Eddig tehát a fejlődés — kivéve az olvasók számának növekedését — pozitív előjelű. Nem lesz azonban ilyen kedvező a kép, ha két hasonló nagyságú városéhoz mérjük az 1967-es szolnoki helyzetet a megyei könyvtárak és a városi fiókhálózatok vonatkozásában:

3. táblázat

	KAPOSVÁR	NYÍREGYHÁZA	SZOLNOK
Lélekszám	59 166	62 000	59 010
Beszerzési keret	342 003 Ft	288 000 Ft	355 000 Ft
1000 lakosra jut	2 600 kötet	1 603 kötet	1 851 kötet
Olvasók száma	11 850	9 684	8 455
Évi forgalom	358 032	327 011	257 349

Legkevesebb a könyv Nyíregyházán, de dicséretére szolgál, hogy így is megelőzi Szolnokot. A sorrend vitathatatlan: 1. Kaposvár, 2. Nyíregyháza, 3. Szolnok! Tegyük hozzá: a három megyei könyvtár hasonló nagyságú, a három szakszervezeti hálózat közül olvasószámát tekintve első Szolnok, egyebekben (a hiányos adatok bizonyossága szerint) nincsen lényeges különbség.

Mivel magyarázhatjuk akkor Szolnok lemaradását? Hasonlítsuk össze a három városi fiókhálózatot:

4. táblázat

	KAPOSVÁR	NYÍREGYHÁZA	SZOLNOK
Beszerzési keret	94 407 Ft	80 000	15 000 Ft
Könyvállomány (kötet)	50 125	43 386	24 439
Könyvtáros	1 főhivatású 10 részfoglalkozású 1 tiszteletdíjas	2 főhivatású 9 részfoglalkozású 1 tiszteletdíjas	1 részfoglalkozású 9 tiszteletdíjas
Művelődési autó	—	1	—
Az olvasók száma	5 804	4 843	2 008
1967. évi forgalom	193 887 kötet	158 690 kötet	65 727 kötet

Megtaláltuk a harmadik hely magyarázatát: a szolnoki fiókhálózat súlyosan elmarad Kaposvár és Nyíregyháza mögött. Abban a két városban az állománynak és az olvasók létszámának hozzávetőleg a felét a városi hálózat adja, Szolnokon mindkét vonatkozásban kb. 3:1 az arány.

Milyen hát ez a fiókhálózat?

Szolnok járási jogú város tanácsa 1960-tól vállalhatott volna, de csak 1963-tól vállalt könyvtárfenntartó szerepet. Kétségtelenek erőfeszítései: négy év alatt a külső kerületeket kiszolgáló fiókokban megkészsereződött a kötettség, másfélszerezésre nőtt az olvasótábor, két és félszeresére a forgalom. A város évi 102 000 forintot (1967-ben már csak 85 000-et) áldoz a kilenc fiók működtetésére, az 1 részfoglalkozású és a 9 tiszteletdíjas könyvtáros díjazására. Eredmények ezek. De nem hallgathatjuk el a következőket:

— rossz az elhelyezés (3 fiók általános iskolában, 14–16 m²-es alapterületű önálló helyiségben, 3 fiók általános iskola más célú helyiségében, 1 fiók lakótelepen, pincében; 2 fiók elfogadható helyen: klubházban illetve volt falusi könyvtárban. Ezek a fiókok csak kölcsönöznek, helybenolvasási lehetőség sehol sincs);

— hiányos, kezdetleges a bútorzat (az egyik helyen „szabadpolcos” konyhaszekrény, több fiókkönyvtárban csak egyetlen szék van);

— újság, folyóirat sehova se jár;

— a nyitvatartás elégtelen: heti 2×2 óra;

— a beszerzési keret júliusra kimerül, 1967-ben 611 kötet volt a gyarapodás, egy fiókkönyvtárra átlag 61 könyv jutott... Kicsi az állomány: fiókonként 2700 kötet, ami még falun is kevés.

Hogy mégis van eredmény, embereket vonz, szükségletet elégít ki ez a fiókkönyvtári rendszer, az legelsősorban a tiszteletdíjas könyvtárosoknak — mindannyian pedagógusok — köszönhető. Hozzáértéssel, lelkiismeretesnek látják el feladatukat, nem ők tehetnek róla, hogy a fiókkönyvtárak vonzóereje kimerülőben van. Néhány szám mutatja ezt:

1965-ben 720 felnőtt olvasó volt 1967-ben már csak 522. Az összes olvasók száma az 1966-os 2385-ről 1967-ben 2008-ra esett vissza. A könyvbeszerzés összege is csökkent: 63 801 Ft-ról 49 909 Ft-ra.

A szakszervezeti hálózat öt nagyobb üzemi könyvtára lakóterületi feladatokat is ellát. Ezek jobb helyiségben, nagyobb állománnyal (3—7000 kötet), de ugyancsak

ritkás nyitvatartással, tiszteletdíjas könyvtárosokkal dolgoznak. *A korszerű kerületi fiókkönyvtár szerepét ma ezek sem töltik be.* A megyei könyvtár és az SZMT központi könyvtára (50 letetének legnagyobb részével együtt) a belvárosban van. A belváros könyvtári szempontból *telített*, amit az is világosan jelez, hogy a megyei könyvtár öt év alatt mindössze 206 új felnőtt olvasót szerzett. *A külső kerületek pedig, ahol a lakosság többsége él, az ismertetett helyzet következtében lényegében ellátatlanok.*

A város további könyvtári fejlődése a korszerű fiókkönyvtári hálózaton áll vagy bukik. Milyennek képzelhetjük ezt, illetve — a „képzület” szót kikapcsolva — mit diktál a kényszerítő szükség? Főhivatású, a könyvbeszerzést végző, a hálózatot irányító városi könyvtárvezető, négyórás munkatársak; 6—8 könyvtárfiók (egyenként 6—8 ezer kötetes állománnyal, amelyeknek 15—15 ezer kötet elhelyezéséhez elegendő raktárhelyiségük van), keddtől szombatig ötször 4 óra nyitvatartás, nyolctíz személynek nyugalmas helybenolvasási lehetőség, 20—25 újság, folyóirat; 6—800 kötetes kézikönyvtár; jó katalógus, kényelmes bútorzat. Ilyen *kerületi fiókkönyvtárak* vonzanák a felnőtteket és fiatalokat, akik ma a nem-olvasás vagy a kétórás oda-visszabuszozás között választhatnak. Végül mindegyik fiókkönyvtár beszerzése tartson lépést könyvkiadásunkkal, amihez évi 20—25 000 forintos könyv- és folyóiratbeszerzési keret kell fiókkönyvtáranként. *A minőségi követelmények lejjebb nem szállíthatók.* Hogy hány fiókkönyvtár szükséges és pontosan hova, azt a városi tanácsnál jobban senki sem tudja megállapítani. Példát az említett kaposvári fiókhálózaton kívül *Székesfehérvár* is szolgáltat, ahol egy új lakótelepen létesített, több mint 12 000 kötetes, 124 újságot, folyóiratot járató városi fiókkönyvtári központnak 1500 olvasója van, jórészt olyanok, akik azelőtt nem jártak könyvtárba.

Mit ígér a jövő? Új megyei könyvtárat (a mostani épület csak vagy a múzeumnak vagy a könyvtárnak elegendő) és 1980-ig 6 klubkönyvtárat (egyenként 80 négyzetméternyi könyvtári résszel). Persze, a távlati terv megvalósításán ma, a jelenben is munkálkodni kellene. Azért mondom: „kellene”, mert a város jelenlegi erőfeszítései nem elégségesek. Kb. négy év óta *tanácsi határozat* van arra, hogy üzlethelyiségek juttatásával fejleszteni kell a fiókkönyvtárakat, mégsem kapott egyetlen üzlethelyiséget sem a fiókhálózat. Az új városrészek ellátása megoldatlan, a Vosztok úton például pincében működik a fiókkönyvtár. Újak? A II. kerületben szervezeti *székház épül.* A városi tanács 180 000 forintot adott hozzá, kap érte egyetlen, 12 négyzetméteres könyvtárszobácskát. A Vörös Csillag úton talán egy kétszobás lakásban alakítanak ki fiókkönyvtárat. Két, 25 négyzetméteres szobában lehetséges, de lesz-e ekkora kétszobás lakás Szolnokon?

A helyzeten a *három hálózat együttműködésével* lehetne javítani. Ennek mai *csírái*: a városi fiókkönyvtári hálózat módszertani irányítója a megyei könyvtár lenne, de tanácsai a kredences-egyszékes hálózatban nem valósulhatnak meg; az SZMT vállalta, hogy öt nagyobb üzemi könyvtára lakóterületet is ellát: ennek korszerűségéről fentebb már beszéltünk. Inkább békés egymás mellett élésről van itt szó: mindegyik csinál valamit, nem zavarják egymás köreit, ha írók hoznak, egy-egy megmozdulást szerveznek, a meghívókat szorgalmasan megküldik a másíknak. *A tudatos könyvtárpolitika többet kíván!*

Addig is, míg a *korszerű fiókkönyvtári hálózat* körvonalai kibontakoznak, közös erővel tenni kell. Ehhez a *városi tanács* lássa be: eddigi erőfeszítései elégtelenek, a város ellátásáért elsősorban ő a felelős. A megyei könyvtár is túlléphet azon a felfogáson, hogy a belterület és az egész városra vonatkozó magasabb igények ellátásán felül nincs tennivalója. S végül az SZMT is nem keveset tehet a *munkáslakta külső kerületek* ellátásáért (csökkentve az 50 letétes belvárosi ballasztot). A modern fiókkönyvtári hálózat *első lépcsőjét* már most, egy-két év alatt ki lehet alakítani. Létesüljön három, a fentiekben leírt fiókkönyvtár, *hosszon létre egy-egy* a városi tanács, a megyei könyvtár és valamelyik üzem, az SZMT segítségével. Ennek a következménye háromszor 1000 olvasó lesz. A többi magától jön majd — a fejlődést vissza sem lehet tartani. Hasznos lenne egy-egy kaposvári (székesfehérvári) és nyíregyházi látogatás a városi tanács illetékeseinek bevonásával. Megtudni, honnan volt ekkora anyagi ereje a két perspektívájában kisebb városnak, összemérni további elképzeléseiket a szolnoki lehetőségekkel, a város fejlődésével. Szolnoknak, amely tíz-húsz év múlva *százszáz regionális központ lesz*, az olvasási kultúrában is a naggyá növvő városhoz méltó lehetőségeket kell teremtenie lakosai számára.

Dr. Szabó Ernő

Megjegyzés: Munkámban jó hasznát vettem Sinay Jenő győri könyvtáros kéziratot tanulmányának (Szolnok könyvtári ellátottsága, 1964.). Reméljük, hogy nem-sokára ilyen teljességgel olvashatjuk a szolnoki könyvtár és a városi tanács gondolatait is a jövőről!

A járási, városi könyvtárak jelentőségének növekedése

Szita Ferencnek a *Könyvtáros* májusi számában, a korszerű járási könyvtárról megjelent cikke az alábbi gondolatmást indította el bennem.

A szabad idő újrafelosztási vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a tömegkommunikációs eszközök elterjedtsége erősen befolyásolja és módosítja a népművelési munkát, de nem csökkenti az olvasás, a könyv, a könyvtárak szerepét, s előre láthatólag a közeljövőben sem fogja. A tudománynak, mint társadalmi termelőerőnek tovább nő a szerepe, s a feltárt ismeretanyag közvetítésének döntő része továbbra is a könyvtárakra, a dokumentációs intézményekre hárul. E folyamatban — legnagyobb tömegkapcsolatuk miatt — fontos hely illeti meg a közművelődési könyvtárakat. A társadalmi méretben tovább növekvő szabad idő, az általános és szakmai műveltség szintjének emelkedése — a tudomány rohamos fejlődésének és az ismeretek gyors avulásának korában — az egész életen át tartó folyamatos önképzés, tanulás közvetve vagy közvetlenül érinti a könyvtárakat, rájuk épül. Érthető hát, ha mindjobban körvonalazódik az a népművelési elv, mely hatékonyságánál fogva a könyvtárakat tekinti az iskolán kívüli nevelés, az önálló ismeretszerzés, a tájékoztatás, az ismeretközvetítés bázisának. A tömegközvetítési eszközök akarva-akaratlan érdeklődést, igényt keltenek a könyvek iránt. De ezeket, és a népművelés más formáit elvszerűen úgy kell igazítani, hogy a legátfogóbb ismeretközvetítő és nevelési eszköz, a könyv, a könyvtárak felé vezessenek. Mert

- a könyvtárak gyűjteményeiben az ismeretek a legáltalánosabban hozzáférhetőek, bármikor megkereshetőek;
- az információk és a publikációk áradatában csak a könyvtári segédapparátus — bibliográfiák, repertóriumok, szemlék, katalógusok stb. — segítségével lehet gyorsan és megbízhatóan eligazodni;
- a könyvtárak szépirodalmi állománya a személyiségformálás, a tartós élményszerzés, az érzelmi kultúra fejlesztésének bázisa.

Az indokolások és felsorolások bővítése nélkül is kézenfekvőnek látszik az a megállapítás, mely szerint a népművelési munka leghatásosabb, legeredményesebb eszköze a könyv, központi intézménye a könyvtár. Az eddigi gyakorlat az volt, hogy a könyvtár legyen ott minden népművelési rendezvényen, megmozduláson. Csakhogy ennek fordítva is kell lennie: valamennyi népművelési formának az információs-központ — a könyvtár — felé kell irányítania hallgatóságát.

A fenti elv elfogadása, a népművelési politikában való érvényesítése lényegesen megnövelheti a könyvtárak szerepét. Ez pedig azt jelenti, hogy a nagy tömegeket érintő közművelődési könyvtárügy — benne a városi és járási könyvtárak — kiemelt kezelésével kell számolnunk a közeljövőben. A megkülönböztetett figyelem valóban indokolt, mert — a községi könyvtárakat is ideértve — az ország lakosságának nagy többsége ezekkel a könyvtári intézményekkel van közvetlen kapcsolatban, rajtuk keresztül veheti igénybe a nagy területi és országos könyvtárak adta lehetőségeket és szolgáltatásokat.

A jelenlegi járási, városi könyvtárak — legalábbis lehetőségeikben — a terület konkurrens intézmény nélküli művelődési és információs központjai. A járási, városi könyvtárak adott állapota — a gyűjtemény, az elhelyezés, a személyi állomány — az a minimum, melyet alkalmasnak tekinthetünk a referenz szintű tájékoztatás ellátására. A növekvő könyvtári feladatokkal párhuzamosan azonban meg kell javítani azokat a tárgyi-személyi feltételeket, amelyek birtokában a könyvtárak a máris jelentkező, egyre differenciáltabb igényeket képesek kielégíteni, és alkalmasak lehetnek új igények felkeltésére is. A járási közművelődési könyvtárak gyakran a terület egyetlen nagyobb könyvtári intézményei. Ez azt jelenti, hogy itt kell, lehet és érdemes is kiépíteni a járás és a város tájékoztatási bázisát. Kell, mert ezekben a gyakran 20—40 000 lakosú városokban jelenleg alig van közvetlen tájékoztató-tájékoztatási lehetőség. Az itt élő lakosság hátrányos helyzetben van a nagy területi központok és a főváros lakóival szemben, mert ez utóbbi helyeken nagyobb könyvtárak, tájékoztató és dokumentációs intézmények működnek.

A közművelődési könyvtárak esetében a kölcsönzést szolgáló könyvállomány mellett a tájékoztató, referenz szolgálat ellátására alkalmas gyűjteményt kell kialakítani. A helybenolvasás igényének növekedésével arányosan kell növelni a

folyóiratok számát, mert ezen a csatornán keresztül jön a legfrissebb információ. A katalógus-rendszer kiépítésével, a bibliográfiákkal és egyéb segédeszközökkel pedig emelni kell az egész könyvtári tevékenység hatékonyságát.

Az eddig jórészt csak kölcsönkönyvtári tevékenységet folytató közművelődési könyvtárak olvasószolgálatában megnövekszik a tájékoztatás aránya. Más népművelési formák közreműködésével — és persze a tájékoztatás színvonalának emelésével — annyi igényt lehet ébreszteni, hogy csak győzzék kielégíteni a könyvtárosok. Ha az iskolai oktatásban jelenleg nincs mód és lehetőség arra, hogy a tanulókat megfelelően felkészítsék az önálló ismeretszerzésre, ezt a feladatot is a könyvtáraknak kell vállalniuk. E kötelezettség elől nem lehet kitérni. Az embereket már iskolás korukban meg kell tanítani arra, hogy mit, hol, hogyan keressenek; legyen bár a kérdésre adható válasz adat- vagy bibliográfiai jellegű.

A létszám-problémák megoldásában a népművelési politikának is figyelembe kell vennie ezeket a minőségileg megnövekedett, időigényes könyvtári feladatokat. Jelenleg a közepes nagyságú városokban a legnagyobb az egy főhivatású könyvtárosra jutó lélekszám. Ebben a vonatkozásban a kívánatos arányokat, a minőségi követelményeket mérlegelő döntéseket kell hozni. A mostani létszám-viszonyok az adminisztratív-nyilvántartó és feltáró munkák mellett nem teszik lehetővé a nevelési és tájékoztató feladatok megfelelő ellátását.

A növekvő társadalmi igények, a könyvtári szükségletek jobb ellátása felkészültebb munkaerőket követel. Ez a követelmény további feladatokat ad a könyvtárosképzés és továbbképzés számára. A bővülő és módosuló nevelési feladatok sikeres ellátása a pedagógiai-pszichológiai és szociológiai ismeretek alaposabb elsajátítását és alkalmazását igényli a könyvtáraktól. A növekvő tájékoztatói feladatok pedig a feltáró és tájékoztató segédeszközök ismerete mellett a visszakeresésben való nagyfokú jártasságot is megkívánják.

A közművelődési könyvtár feladatai között az ideológiai-politikai nevelés mellett lényeges helyet foglal el az érzelmi kultúra fejlesztése, a sokoldalú személyiségformálás is. Ezt szolgálja a szépirodalmi alkotásokon keresztül a humán kultúra közvetítése, mely a tudományos-technikai forradalom időszakában is hangsúlyozottan az embert helyezi középpontba. És ezzel együtt hirdeti, hogy a természet-tudományos és technikai ismereteinknek ember-voltunk minél alaposabb megismérésével és kiteljesítésével kell párosulnia.

A módosult könyvtári feladatok megkövetelik azoknak az anyagi-tárgyi feltételeknek fokozatos megteremtését, melyeknek segítségével a feladatok megvalósulhatnak. Itt még gyakran kell majd legyőzni konzervativizmust, a korábbi szemlélet hibáit, mely a könyvtári igényekkel csak mellékesen számolt. Olykor még ma is elhelyeznek községi és városi könyvtárakat a művelődési házban úgy, hogy azok egyáltalán nem felelnek meg a funkcionális igényeknek. Pedig új létesítményekről van szó. Tudomásul kell venni, hogy a népművelésnek olyan intézménye a könyvtár, amely hivatását csak úgy töltheti be, ha célirányosan tervezett, funkcionálisan kialakított épületben nyer elhelyezést. Ajánlatos a városi, de a községi könyvtárakat is a célnak megfelelően épített vagy átalakított olyan épületben elhelyezni, ahol teret lehet biztosítani szolgáltatásaik kiterjesztésére, a növekvő és differenciálódó igények kielégítésére. Ha a könyvtár a művelődési otthonba kerül, a könyvtári rész tervét szakmailag is ellenőriztetni kellene.

Lázár Imre

Pályázat

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ pályázatot hirdet osztályvezetői állásra. A nyugdíjazás következtében megüresedő 7005 kulcsszámú állás betöltőjének feladata a tudományos és szakkönyvtárak módszertani osztályának vezetése. Pályázati feltétel: egyetemi végzettség, egy világnyelv tárgyalókészség és további legalább egy-két más idegen nyelv fordítási készség szintjén való ismerete, legalább 12 éves — lehetőleg vezetői munkakörben szerzett — könyvtári vagy dokumentációs gyakorlat, illetve az országos irányító munkához szükséges vezetői és szervezési képesség. Az állás betöltése 1969. április 1-vel esedékes, pályázati határidő 1969. január 31. A pályázatokat a KMK vezetőjéhez kell benyújtani. A pályázathoz mellékelendő: önéletrajz, különösen részletezve az eddigi munkásságot; az egyetemi végzettséget illetve az idegen nyelvvizsgát igazoló okmány hiteles másolata; erkölcsi bizonyítvány; a könyvtártudomány vagy más tudomány területén végzett kutatói tevékenység témáinak ill. publikációinak felsorolása.

FALVAK ÉS ISKOLÁK MOZGÓKÖNYVTÁRI ELLÁTÁSA

Tanulmányúti tapasztalatok az NSZK-ból

Abban a fejlődésben, amely az európai közművelődési könyvtárügyben a második világháború után végbement, igen nagy szerepet játszott a mozgókönyvtárak megjelenése. Múlt évi német szövetségi köztársaságbeli tanulmányutam lehetőséget nyújtott arra, hogy a mozgókönyvtárak (bibliobuszok) különféle típusait a gyakorlatban is tanulmányozzam, ezért szeretném most tapasztalataimat közreadni, remélve, hogy talán ez a hozzájárulás is némiképp segíti elmozdítani a holtpontról a mozgókönyvtárak hazai bevezetésének ügyét. Véleményem szerint az új gazdasági mechanizmus első éve is minden szempontból alátámasztja azon törekvéseinket, hogy az elavult, nem gazdaságos módszerek helyébe olyan új megoldások lépjenek, amelyekkel ökonomikusabban, magasabb színvonalon elégíthetők ki az alacsony lélekszámú községekben és peremkerületekben élő lakosság könyv és olvasás iránti igényei.

A mozgókönyvtárak szűkebb értelemben azok a járműveken elhelyezett könyvtárak, amelyek a saját könyvvállományukra és a fenntartó központ raktári állományára támaszkodva *önálló kölcsönzési* szolgáltatást látnak el a városok peremkerületeiben vagy a falvakban. Tágabb értelemben és a technikai megoldások szempontjából ide sorolhatók mindazok a járművek, amelyek például a letéti könyvellátás szállítási feladatait és a cserék iebonyolítását oldják meg mind a közművelődési, mind az iskolai könyvtárak esetében. Természetesen az ellátandó funkciók és a járművek belső kiképzése között szoros összefüggés van, amelyet a tervezőknek messzemenően figyelembe kell venniük. Más megoldásokat kell ugyanis alkalmazni a csak könyvszállításra és cserére szolgáló járműveknél, és másokat a kölcsönzők fogadására is alkalmas „valódi” mozgókönyvtáraknál.

A hazai alkalmazási lehetőségek miatt első helyen a falvak ellátására szolgáló mozgókönyvtári típusokat szeretném ismertetni, figyelembe véve azt, hogy a bemutatásra kerülő példa lehetőleg a hazaival azonos települési viszonyokat tükröző területről adjon képet.

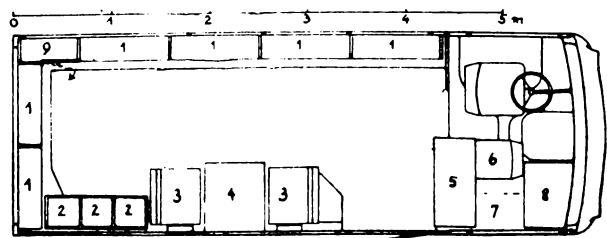
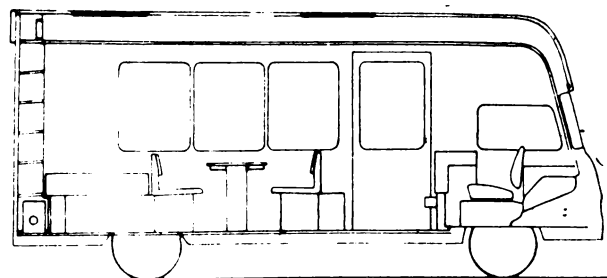
Kis falvak mozgókönyvtári ellátása

A kis lélekszámú, 1000 lakos alatti falvak mozgókönyvtári ellátásának tanulmányozására véleményem szerint a legalkalmasabb az NSZK Schleswig tartományrészben működő mozgókönyvtári szervezete. Ez a tartományrész az NSZK legészakibb területe, s határos Dániával. Közigazgatásilag 6 járási és 1 városi körzetre oszlik, *Flensburg* székhellyel. Lélekszáma kb. 480 ezer, ebből Flensburg városra 97 ezer jut, 383 ezren pedig 460 községi jellegű településen élnek. A községek átlaglélekszáma tehát rendkívül alacsony, a települések szétszórtak, nagy kiterjedésűek. Az ipar jelentéktelen, a termelés kifejezetten mezőgazdasági jellegű. A terület legjobban a mi tanyavilágunkkal és talán Baranya megyével hasonlítható össze a települési viszonyok alapján, bár a szilárd burkolatú utak aránya magasabb mint hazánkban.

Már a második világháborút megelőző években jól kiépített, állandó falusi könyvtárhálózat működött ezen a területen, a második világháborút követő években pedig további fejlődés következett be: az 1961. évi statisztikai adatok szerint a lakosság 96,4%-a élt könyvtárral ellátott településen.

A rensburgi 1000 kötetes jármű (belső felvétel)

A rendsburgi, 1000 kötetes mozgókönyvtár alaprajza és metszete: 1. könyvvállványok, 2. képeskönyv-tárolók, 3. ülőhelyek, 4. olvasóasztal, 5. kölcsönzőpult, 6. a könyvtáros ülőhelye, 7. visszavevő polc, 8. kölcsönzési karterékszék, 9. személyzeti ruhatárszék

nító is elköltözött. Ezért szervezték meg az 1000 lakoson aluli községekben kísérleti jelleggel a mozgókönyvtári ellátást, és ezzel egyidőben felszámolták a kis települések életképtelen „állandó” könyvtárait. A kísérlet eredményei meggyőzően bizonyították, hogy a kis településeken a mozgókönyvtárak segítségével hatékony és gazdaságos könyvtári ellátást lehet szervezni.

A mozgókönyvtár alkalmazására irányuló kísérlet Flensburgban, 1962-ben indult meg. Ekkor 38, ezer lakos alatti község könyvtárát szüntették meg, és helyébe megszervezték az 1. sz. mozgókönyvtárat. Az útmenti, hosszan elnyúló településforma és a szórjt települések miatt a kölcsönzőhelyek számát viszonylag magasan állapították meg: a 40 állandó községi könyvtár helyébe a mozgókönyvtár 164 kölcsönzőhelyből álló hálózata lépett.

A kölcsönzőhelyek nagy száma lehetővé tette annak a jelszónak a megvalósítását, hogy „a könyvtár a ház elé jön”, és azzal az eredménnyel is járt, hogy olyanok is igénybe vették a mozgókönyvtár szolgáltatásait, akik eddig nem keresték fel az állandó könyvtárat, mert távol laktak tőle. Lényegesen bővült a könyvtár igénybe vevők tábora, ezt a statisztikai adatok is bizonyítják: a korábbi 40 községi könyvtárban 1500 felnőtt olvasó volt, akik évente átlagosan 16 000 kötetet kölcsönöztek, viszont 1963-ban a mozgókönyvtári hálózat 2480 felnőtt olvasót és évi 47 000 kötetes kölcsönzést tartott nyilván. (Az iskolás korú gyermekek könyvtári ellátását nem a mozgókönyvtárak végzik.)

A nagyszámú megállóhely következtében a jármű háromhetenként keresi fel az állomásokat és 15—45 percig tartózkodik mindenhol, a települések lélekszámának arányában. A megállóhelyek ületek, vendéglők közelében vannak, tehát olyan, forgalmas helyeken, amelyeket a lakosság egyébként is felkeres. Ha a jármű érkező műszaki okokból elmarad, amire nagyon ritkán kerül sor, akkor a közelben levő üzlet tulajdonosa tájékoztatja az olvasókat a járat kimaradásáról. A mozgókönyvtár érkezését hangos kürtszóval jelzik, mint régen a postajáratét, egyébként az olvasók nyomtatott menetrendből értesülhetnek a bibliobusz megérkezésének időpontjáról. Hangsúlyozni kívánom, hogy a gondosan megszerkesztett menetrend és annak pontos megtartása lényeges feltétele a mozgókönyvtári hálózat zavartalan működésének.

A mozgókönyvtár állományát a volt községi könyvtárak anyagából és újonnan beszerzett könyvekből állították össze. Jelenleg 6360 kötet szépirodalmi és 5650 kötet szakkönyvvel rendelkeznek, 1000 lakosra tehát 550 kötet jut. A könyvtár működési körzetében kb. 21 000 lakos él, az évi kölcsönzési átlag lakosonként 2,3 kötet. A jármű hetenként négy napon át 8—18 óráig, illetve 9—19 óráig közlekedik, személy-

ken, 16%-a vette igénybe rendszeresen a könyvtárat, és a kölcsönzési átlag lakosonként 2,7 kötet volt. Ennek ellenére a számok behatóbb vizsgálata megmutatta azt is, hogy a hálózatban komoly problémák adódtak, elsősorban a felnőtt olvasók vonatkozásában.

A kis falusi könyvtár, amely ennek a hálózatnak legfontosabb egysége volt, nem tudott lépést tartani sem a helyiségek fejlesztése, sem az irodalom választékossága és a könyvtáros tájékoztató tevékenysége terén a felnőtt olvasók igényeivel. Az intézmények nagyrészt iskolai könyvtári színvonalon maradtak. Később nehezítette a helyzetet az is, hogy a falusi iskolák, amelyek ennek a könyvtár-típusnak a legtöbb helyen otthont nyújtottak az összevonások következtében megszűntek, a ta-

zete egy könyvtáros és egy gépkocsivezető, aki segédkönyvtárosi teendőket is ellát. Rajtuk kívül egy segédkönyvtáros a jármű támaszpontján az állomány gondozásával kapcsolatos teendőket látja el.

A jármű hatósugara kb. 40 km, így elegendő idő marad a kölcsönzési teendők ellátására: a menetidőt nem számítva, a kölcsönzési idő heti 24 óra.

A mozgókönyvtár kétévés eredményes működése után megállapítható volt, hogy az új szervezeti forma beváltotta a hozzáfűzött reményeket. A bibliobuszok alaposan túlszárnyalták az állandó könyvtárak forgalmi eredményeit, új olvasórétegeket toboroztak, és a szolgálat színvonala is emelkedett a könyvtárak szakzerű tájékoztató munkája nyomán. Ezért úgy döntöttek, hogy a hálózatot tovább fejlesztik, és 1965-ben létrehozták a 2. sz. mozgókönyvtárat, *Niebuüll* székhellyel. A kiválasztás fontos szempontja volt, hogy alkalmas helyiség álljon rendelkezésre a jármű és a tartalék-könyvállomány tárolására, továbbá legyen mód az ügyviteli munkák és a kisebb könyvjavítások elvégzésére is. A mozgókönyvtárat itt szervezetenként a járási székhely könyvtárához csatolták, és a szükséges helyiségeket az épület bővítésével alakították ki.

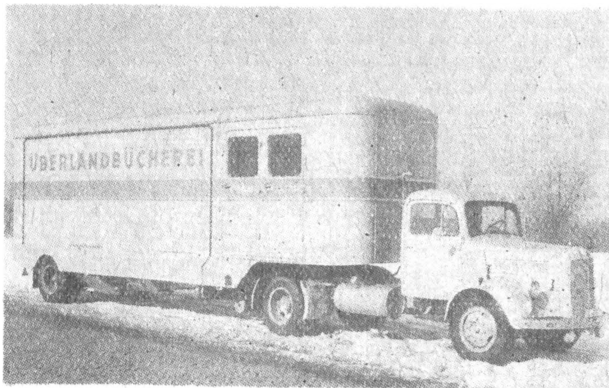
Az ún. flensburgi típusú mozgókönyvtárnál tehát azt az elvet alkalmazták, hogy viszonylag nagyszámú kölcsönzőhelyen (164 állomás) aránylag rövid tartózkodási idővel üzemeltetik a mozgókönyvtárat. Egy-egy állomás háromhetenkénti felkeresése az ottani települési viszonyoknak tökéletesen meg is felel. Ettől eltérő megoldást kellett azonban választani a tartomány holstein részén, ahol a települési viszonyok is mások, és az állandó könyvtárak hálózata sem érte el a schleswigi hálózat kiterjedését.

Holstein tartományrészben a *rendsburgi könyvtári központhoz kapcsolva* szervezték meg a mozgókönyvtárat. A körzethez 55 község tartozik. Ezek nagyobb részében nem működött korábban állandó községi könyvtár. Települési szempontból a községek mezőgazdasági jellegűek, zárt települési központtal. 47 község lakosságának száma 1000 alatt van, 7 község 1—2000 lakosú, 1 község 3000 feletti, a terület lakossága összesen 34 000 fő.

A körzet ellátására 2 mozgókönyvtárat szerveztek meg, az egyik 1000, a másik 3000 kötet befogadóképességű. A két jármű *hetenként váltakozva, 14 napos fordulóban* keresi fel a községeket, így a községekben minden héten van könyvtári szolgálat. A nagyobb jármű állomása mindig a község középpontjában van, a kisebbik a községek külterületein látja el a szolgálatot, így a két jármű összesen 100 állomáson áll meg. Egy állomáson a 3000 kötetes jármű 45—120 percig tartózkodik, az 1000 kötetes busz tartózkodási ideje 10—30 perc, a kölcsönzési idő hetenként összesen 39 óra. A két típus kombinált üzemeltetésével sikerült megoldani, hogy a könyvtári állomány nagyobb választékban álljon az olvasók rendelkezésére. A két mozgókönyvtár állománya jelenleg még fejlesztés alatt van; összesen 8062 kötetel rendelkeznek, és évi kölcsönzési forgalmuk több mint 50 000 kötet. Ha az adatokat a flensburgi adatokkal összevetjük, szembetűnik, hogy a rendsburgi mozgókönyvtáraknál a gyermekirodalom forgalma meglehetősen nagy, ugyanez az előbbi típusnál a gyermekek könyvellátásának más szervezeti megoldása miatt nem jelentkezik.

Az iskolai könyvtárak ellátása Flensburgban

A kérdés megoldására Flensburgban egészen új-szerű formát választottak: az ellátás szövetkezeti alapon történik. A szövetkezet tagjai az iskolafenntartó szervek és a flensburgi könyvtári központ, a szövetkezet feladata, hogy a hozzá tartozó 308 iskola könyvtári ellátását megszervezze. A szövetkezethez tartozó fenntartó szervek — szerződéses alapon — az I. osztály után évente 90 márkát (kb. 700 Ft),

A rendsburgi 3000 kötetes Duplico típusú mozgókönyvtár

a további osztályok után 70 márkát fizetnek be a közös fenntartási alapba. A könyvtári központ 15%-os támogatást nyújt ehhez az összeghez, ezen felül fizeti a két iskolai mozgókönyvtáros és a gépkocsivezető illetményét. A támogatás forrása a nagykereskedelmi árrés, ugyanis a könyvtári központ közvetlenül a kiadóktól szerzi be a könyveket, így 30%-os engedményben részesül, s ennek egy részével támogatja a vele szerződő iskolai könyvtárakat. Az állomány központi gyarapítását külön bizottság végzi, melynek tagjai az iskolafenntartó szervek választott küldöttei és a hivatásos könyvtárosok. Központilag történik a könyvek feldolgozása, felszerelése is. A könyvek az iskolai könyvtárakat ellátó szövetkezet tulajdonába kerülnek, és az egyes iskolai könyvtáraknak a befizetett összeg alapján *eszméi* részesedésük van a teljes könyvállományból. A központi állománygyarapítás mentesíti az iskolai könyvtárakat a beszerzés gondjaitól, és azzal az előnnyel jár, hogy a könyvtárosok szakképzettsége garantálja a pedagógiai és nevelési szempontok mindenkor érvényesülését. A szövetkezet teljes állománya 1965-ben 96 000 kötet volt, tanulónként 3,6 kötet. Évi forgalmuk 310 000 kötet, egy tanulóra 11,9 kötet jutott. Az összes kiadás évi 120 000 márkára rúg, ez tanulónként számítva 4,60 марка.

Az iskolai könyvtárak állományának cseréjét mozgókönyvtár segítségével oldoták meg, melynek befogadóképessége 2400 kötet. A mozgókönyvtár gyakorlatilag letéti ellátást valósít meg, meghatározott menetrend szerint félénként keresi fel az iskolai könyvtárakat, amikor a bibliobuszon szolgálatot teljesítő, szakképzett ifjúsági könyvtáros tanácsai alapján az iskolai könyvtárak kezelői kiválogatják azt az állományt, amely a következő félévben az iskola rendelkezésére áll. A megelőző félév anyagát egyidejűleg beszállítják a központba, ahonnan azt a könyvpolási és kötetzeti munkái elvégzése után más iskolai könyvtárhoz telepítik át. A hangsúly tehát a letéti ellátáson és az egymásközi cserén van. Ez a megoldás rendkívül gazdaságos, alkalmasnak látszik arra, hogy az iskolai könyvtárak nálunk eddig megoldatlan állománygyarapítását hasonló módon rendezzük.

A mozgókönyvtárak technikai és üzemeltetési kérdései

Technikai és szerkezeti szempontból a mozgókönyvtárak igen sokféle típusa ismeretes, azonban az utóbbi időben a funkciók tisztázódása következtében bizonyos egységesítési törekvések jelentkeznek. A gépjárműveket előállító legnagyobb cégek is arra törekednek, hogy a gazdaságos gyártásnak megfelelő típusokat tervezzenek. Meg kell említenem azt is, éppen a hazai viszonyokra gondolva, hogy az első NSZK-beli mozgókönyvtárak kis műhelyekben, jóformán házi barkácsolással készültek, használt autóbuszokból. Csak később került sor arra, hogy a nagyobb cégek (Mercedes-Benz, Kässbohrer, Tempo-Vidal) is bekapcsolódjanak a gyártásba.

A kisebb települések könyvtári szolgálatának ellátására igen használhatónak bizonyultak az 1000 és 2000 kötetes típusok, amelyeket a hamburgi Tempo-Vidal cég állít elő. Az 1000 kötetes típusnál az állványok egy oldalon történt elhelyezése lehetőséget nyújt arra, hogy az ellentétes oldalon, az ablakok mellett elhelyezett olvasasztalnál a várakozók helyben is olvassanak. Ez a jármű szükség esetén egy dolgozóval is üzemképes: a gépkocsivezető elláthatja a kölcsönzési teendőket is.

A legkorszerűbb technikai megoldást a mozgókönyvtáraknál az ún. *Duplico* típusú járművek használata jelenti (l. ábra). Ezek a járművek a nagyobb települések ellátására alkalmasak, autóbusz és nyergesvontató formájában ismeretesek. Ilyen típusú a rendsburgi 3000 kötetes mozgókönyvtár is. A „Duplico” típusú járműveknél a karosszéria oldalfalai pneumatikus illetve motorikus erővel vízszintes irányban elmozdíthatók, s így a jármű belső tere nagymértékben megnövelhető, az eredeti 2,40 méter szélesség helyett 4,40 méter szélességűre (l. ábra). Az oldalfalak kihajtásához mindössze 1 perc szükséges, és ezáltal a mozgókönyvtár belső alapterülete 44 négyzetméterre növelhető. Ekkora alapterület már a nagy forgalmú állomásokon jelentkező erősebb igénybevétel esetén is alkalmassá teszi a mozgókönyvtárat a szolgálat ellátására, és egyesíti a mozgékonyaság nyújtotta előnyöket az állandó könyvtárhelyiségek kényelmi lehetőségeivel. (Hazánkban nagyon sok könyvtár nem rendelkezik 44 négyzetméter alapterülettel!)

A nagyvárosok, mint pl. Hamburg a peremkerületek ellátására alkalmazták eredményesen a mozgókönyvtárakat. Ilyen esetben a nagy befogadóképességű, kb. 3500 kötetes nyergesvontató kiképzésű járműveket használják. Ez a típus fordulékony, mozgékonyaságára a szűk utcákban való közlekedés miatt van szükség. Az ilyen, Kässbohrer-Mercedes típusú járműveknél a felépítmény teljes hossza kb. 11 méter, szélessége 2,45 méter, a magasság 3,4 méter. A könyveket fapolcokon tárolják, és menet közben fémkilincsel vagy pneumatikus berendezéssel rögzítik. A folyamatos téli üzemelés, az ajtók gyakori nyitása-csukása miatt a járműveket nagy teljesítményű légbefúvásos fűtőkészülékkel kellett felszerelni és gondoskodni kellett arról is, hogy a világítási áramszükségletet tartalék akkumulátorok beépítésével bizto-

sítsák. Az ajtók nyitását és csukását végző, légnnyomással működő berendezés céljaira a szokásos autóbuszokon alkalmazott méretnél nagyobb légsűrítő berendezést és légtartályt kellett felszerelni. A járművek beszerzési költsége a mérettől függően 30—80 000 márka (250—600 ezer Ft) között mozog.

Nagy gondot kell fordítani a járművek rendszeres megelőző karbantartására is, mert az esetleges kiesés, a menetrend felborulását és az egész kölcsönzési rendszer felbomlását vonhatja maga után. Ezért általában

szokásos, hogy hetente egy napot karbantartásra fordítanak, és évente kétszer, a nyári és a téli szabadságolás idején a kocsikat rendszeresen átvizsgálják, illetve felújítják.

A falusi területeket ellátó mozgókönyvtárak esetében a könyvbeszerzési és fenntartási költségeket arányosan megosztják az ellátott községek között, a lélekszám arányában. A schleswigi két mozgókönyvtár költségei pl. a következőképpen alakultak:

Kiadás (márkában)	1. sz. jármű	2. sz. jármű
Személyi költségek	48 900	38 000
Üzemi költségek	20 000	15 200
Könyvbeszerzés	16 400	15 800
Könyvkötés	5 500	5 100
Egyéb	400	4 300
Összesen:	91 200	78 400

A fenti kiadásokat a fenntartók egymás között a következőképpen osztották meg:

	Márka	Márka
Járás 50%	45 600	39 200
Községek 25%	22 800	19 600
Könyvtári központ 25%	22 800	19 600
Összesen:	91 200	78 400

A községek szerződés alapján fizetik be a könyvtári központnak a lélekszám alapján rájuk háruló összegeket.

Tanulságok

Általános következtetésként meg lehet állapítani, hogy az Egyesült Államok és Anglia után az európai kontinensen is megindult a mozgókönyvtárak gyors térhódítása, főleg a nagyvárosok külső peremkerületeinek és az alacsony lélekszámú, szétszórta beépítésű falvak könyvtári ellátására. Az NSZK-ban a mozgókönyvtárak száma 1957-ben még csupán 14 volt, ma viszont megközelíti a százat, s ez azt bizonyítja, hogy az ottani könyvtárat fenntartó szervek felismerték a megoldás előnyeit, amely főleg a típus gazdaságosságában rejlik. Mivel az igények láttán a gyártó üzemek is nagy gondot fordítottak a típusok tökéletesítésére — a befogadóképesség növelésére és a mozgékonyaságra —, a „Duplico” típus formájában olyan mozgókönyvtár született meg, amely az igények teljes kielégítésére alkalmas, és a megfelelő bázis-könyvtárakra támaszkodva *teljes értékű könyvtári szolgáltatásokkal látja el azokat a kisebb településeket, ahol gazdaságosan nem tartható fenn állandó jellegű könyvtár.* Igen figyelemre méltó az a minőségi változás is, amely a könyvanyag választékának növekedéséből, valamint a szakképzett könyvtáros működéséből adódik: a mozgókönyvtár alkalmazottja, miután körzetének lakóit megismerte, kétségkívül eredményesen tudja irányítani olvasói érdeklődését is a kívánt irányban.

A mozgókönyvtárak iránti megnövekedett igény, a gépjárműveknek a nyugati piacon kialakult viszonylag magas ára, továbbá az a körülmény, hogy a KGST-n belül Magyarország foglalkozik a speciális autóbustípusok kifejlesztésével, indokoltá tesz az, hogy *a bibliobuszok előállításának kérdésével a magyar ipar is nagyobb figyelemmel foglalkozzék.* A könyvtárosok eddig is sürgették ennek a kérdésnek a megoldását, és szeretném remélni, hogy kérésünk végre meghallgatásra talál.

Mezei György

A könyvtártudományi és módszertani központok moszkvai konferenciája

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjai június végén Moszkvában tartották negyedik konferenciájukat. A kétévenként tartott konferenciák résztvevőinek száma egyre bővül. Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Magyarország, az NDK és a Szovjetunió küldöttéin kívül, akik a budapesti és a prágai konferencián is résztvettek, ez évben Románia és a Mongol Népköztársaság is képviseltette magát, sőt néhány szovjet köztársaság (Litvánia, Ukrajna) külön is.

A már hagyományossá váló konferenciák jellege konzultatív: amellett, hogy erősítik a szocialista országok könyvtári kapcsolatait, megismertetik egymással országuk kutatási és módszertani tevékenységének, legfontosabb problémáinak fejlődési irányát, és kialakítják az együttműködés és a tapasztalatcserék formáit is (pl. a prágai konferencia javaslatára nyomán eddig a Szovjetunió könyvtárosai Csehszlovákia, Lengyelország és az NDK könyvtárosaival ültek össze közös szeminárium keretében).

A kölcsönös tájékoztatás, a tapasztalatok átadása mellett a konferencia olyan feladatok közös megoldását is célul tűzi, amelyek jellegüknél fogva nemzetközi egyeztetést kívánnak.

A konferencia bizonyos témái (a módszertani munka új irányzatai, a könyvtári és a bibliográfiai kutatómunka helyzete a szocialista országokban) folytatásai voltak a budapesti és prágai konferenciák tárgysorozatának. Új tárgykörrel, amely egyben a mostani konferencia központi témája is volt, a Lenin Könyvtár munkatársa, V. O. Szteljmah tartott vita-indító előadást „Az olvasók és az olvasás tanulmányozásának tapasztalatai a szovjet könyvtárakban” címmel.

Nemcsak az előadó, de a hozzászólók is kifejtették, hogy a könyvtári olvasás-és igényvizsgálatok a szocialista országokban a könyvtártudományi kutatási és módszertani tevékenység előterébe kerültek. Nem állhatnak azonban önmagukban, hanem szervesen kapcsolódnuk kell a komplex művelődésszociológiai vizsgálatokhoz, például a szabad idő szerkezetének, a tömegkommunikációs eszközök hatékonyságának a kérdéseire. (Ezeket a Szovjetunióban a Szovjet Tudományos Akadémia filozófiai intézete, a Társadalomtudományi Akadémia különféle szo-

ciológiai laboratóriumai stb. végzik. Az NDK-ban minden intézményt és szervet, amely szociológiai kutatást folytat, az NDK szociológiai kutatást végző tudományos tanácsának művelődésszociológiai munkaközössége fogja egybe.)

A konferencia második napjának témájáról („A könyvtári módszertani munka problémái a tudományos-technikai forradalom viszonyai között”) az NDK tudományos könyvtárainak módszertani központja részéről dr. S. Goltdammer helyettes igazgató tartott előadást.

A harmadik nap tárgya „A tudományos kutatómunka alapvető irányzatai a könyvtártudomány és a bibliográfia területén” volt. (Előadó: J. Kolodziejska, a lengyel testvérintézet igazgatója.) Az élénk vitában a magyar küldöttség vezetője, Barabási Rezső is részt vett.

A konferencia határozatai illetve ajánlásai közül itt csak a következőkről szólnunk:

1970-ben a szocialista országok könyvtárai nemzetközi tudományos konferenciát tartanak Varsóban „Lenin és a könyvtárügy szociológiai vonatkozásai” címmel. Elhatározták a távlati tudományos munkatervek, vizsgálati programok rendszeres cseréjét. Javasolták közös szemináriumok tartását egyes könyvtártudományi problémákról, közös kutatócsoportok szervezését, az együttműködő országok szakembereinek cseréjét a kutatás, illetve a kísérleti munkában való részvétel céljából.

A konferencia megállapította, hogy a könyvtári statisztikai és szabványosítási bizottság (amelyet a budapesti konferencia nyomán hoztak létre), igen hasznos munkát végzett a nemzetközi statisztika helyzetének feltárásával, az egységesítésre vonatkozó javaslataival, tervezeteivel, illetve a szabványosításra vonatkozó területek feltárása és egyeztetése révén. A konferencia felkérte a bizottságot, hogy 1969 végére dolgozza ki minden résztvevő ország nyelvén a fogalmak (kifejezések) jegyzékét. Ugyanebben az időszakban javaslatot dolgoz ki a könyvtári statisztika legfőbb mutatóinak (így pl. az állomány nagyságának) tervezésére, a különböző típusú — elsősorban a közművelődési — könyvtárak munkájának egységesítésére is.

A konferencia legközelebbi ülését 1970-ben tartja Berlinben. (S. I.)

IFLA-kongresszus Frankfurtban

A Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége, az IFLA (International Federation of Library Associations) 34. közgyűlését az NSZK-beli Frankfurt am Mainban tartotta meg augusztus 18-a és 24-e között. A résztvevők száma minden eddigig felülmúlt: 34 ország mintegy 400 küldötte vett részt a tanácskozásokon. Magyarországot Mátrai Lászlónak, a magyar könyvtáros egyesület elnökének vezetésével hét tagú delegáció képviselte. A szocialista országok közül a Szovjetunió 22, Csehszlovákia 16, az NDK 7, Lengyelország 6, Románia 2 és Bulgária 1 könyvtárossal képviseltette magát. A kongresszuson Európa és az Egyesült Államok voltak többségben: az 51 főnyi USA küldöttségen kívül mindössze egy személy képviselte Latin-Amerikát, az arab országok és a fekete Afrika könyvtárosai egyáltalán nem voltak jelen, s Ázsiából is csak a japánok vettek részt illetve egy tajvani küldött.

A közgyűlés központi témája *A könyv és könyvtár az ipari társadalomban* volt. A részletekbe menő szakmai munka ezúttal is a szekciók illetve bizottságok szűkebbkörű ülésein folyt. A legnagyobb érdeklődés a közművelődési könyvtári szekció, a gépesítési bizottság, a bibliográfiai bizottság, az egyetemi és nemzeti könyvtári, valamint a szakkönyvtári szekció ülései iránt mutatkozott. A közművelődési könyvtárak bizottsága beszámolt arról, hogy Liverpoolban megalakult a 300 000 lakosúnál nagyobb városok közművelődési könyvtárainak nemzetközi egyesülete (INTAMEL). Az 1965-ben alakított gépesítési bizottság egyelőre a gépesítésnek a különböző országokban való helyzetéről gyűjti össze az információkat, a szakkönyvtári bizottság a bibliográfiai bizottsággal szoros együttműködésben informatív anyagok publikálását folytatja az egyes országok szakkönyvtári szervezetéről és bibliográfiai tevékenységéről. Nagy érdeklődés kísérte a nemzeti könyvtári szekció ülésén elhangzott beszámolókat, amelyek a washingtoni Library of Congress un. „shared cataloguing” (osztott katalógizálás) programjával foglalkoztak. E szerint a világ könyvtermésének legfontosabb részéről a megjelenés helyén készült címléírásokat a Kongresszusi Könyvtár összegyűjtené, és eljuttatná más országok könyvtáraiba is.

Szerényebb érdeklődés, de több gyakorlati eredmény jellemezte az egyéb bizottságok munkáját. Az egységes katalógizálási szabályzatok bizottsága több kiadott illetve kiadás előtt álló fontos kiadványról számolt be. (*Személynevek*

használat a címrendszóban. A klaszszikus anonimák listája, Allamnevek egységes nemzetközi jegyzéke.) Készülőben van továbbá egy módszertani tanulmány is a kiválasztott nemzeti bibliográfiák — köztük a magyar nemzeti bibliográfia — címléirási gyakorlatáról és egy nemzetközi lista a legfontosabb testületekről. A bizottság elhatározta, hogy az 1961-es párizsi katalógizálási értekezlethez hasonlóan a közeljövőben újabb nemzetközi konferenciát rendez.

A nemzetközi kiadványcsere bizottsága elfogadta Gombocz István kérdőív-tervezetét a nemzetközi kiadványcsere gazdasági vonatkozásairól. A takarékosági és gazdaságossági szempontból egyaránt fontosá vált kérdés részletes kidolgozására ugyancsak Gombocz István kapott megbízást.

Két régóta vajudó problémát is megvitattak: a statisztikai és szabványosítási bizottság úgy véli, hogy az Unesco támogatásával 1970-ig befejezheti a könyvtári statisztikák egységesítését. Az ősnymtatványok nagy nemzetközi katalógusának (Gesamtkatalog der Wiegendrucke) IFLA-támogatással való folytatásával külön bizottság foglalkozott.

A kongresszust általában az előadások és az írásbeli információs anyagok bősége jellemezte. (Magyarország is tíz írásbeli referátumot küldött ki.) Több előadáson olyan nagylétszámú hallgatóság vett részt, hogy a viták kialakulása eleve lehetetlenné vált. Ezzel kapcsolatban felmerültek olyan javaslatok, amelyek szerint szükség volna az IFLA bizonyos átszervezésére abból a célból, hogy a gya-

Zórád Ernő rajza

korlati szakmai munka jobban előtérbe kerülhessen.

A közgyűlésen Mátrai László bejelentette, hogy Magyarország elvállalná az 1972-es kongresszus megrendezését. A ja-

vaslatot a szövetség végrehajtó bizottsága el is fogadta. Az IFLA 1972-es, sorrendben a 38. közgyűlése tehát Budapesten fog lezajlani.

Somkuti Gabriella

A könyvtárépítési szakértők szófiai konferenciája

Az európai szocialista országok könyvtárépítési, berendezési és felszerelési szakértőinek első nemzetközi konferenciáját 1964-ben, Prágában rendezték meg, a másodikra Varsóban, 1965-ben került sor, a harmadik konferenciát ez év szeptemberében Szófiában tartották. Bulgária 4, Csehszlovákia 3, Jugoszlávia 6, Lengyelország 6, az NDK 9, Románia 2, a Szovjetunió 3 szakértővel képviseltette magát. Hazánkból 4 főnyi küldöttség vett részt a konferencián.

A konferencia érdekessége, hogy a korábbi, szorosabban vett könyvtárépítési, berendezési és felszerelési témák mellett ezúttal a restaurálás kérdései is szóba kerültek.

A megnyitó előadást dr. Tombor Tibor tartotta *Haladó irányzatok a nagy- és középnagy könyvtárak építésében* címmel. A többi előadás is a nagy- és középnagy könyvtárak építésének kérdéseivel foglalkozott. A konferencia rendkívül gazdag anyagából idézzük néhány előadás címét: F. N. Pascsenko: *Haladó irányzatok a szovjet könyvtárak építésében*, J. Wierzbicki: *Nagy könyvtárak program- és tervkialakítása a varsói Nemzeti Könyvtár tervei alapján*. Bolgár részről E.

Dafinov és Sz. Draganov a nagy- és középnagy könyvtárak területi elosztásának és építési programjának kérdéseit vizsgálta. A további előadások illetve az írásban benyújtott tanulmányok a könyvtárak anyagi-technikai alapjainak korszerűsítési kérdéseiről; a könyvtári állomány szállításáról, *Aalto Alvar könyvtárépítésetéről* (Szabados László); az *NDK nagy könyvtárainak funkcionális és építészeti kérdéseiről és a nagykönyvtárak újjáépítésének kérdéseiről* szölkak.

A restauráló szakértők — köztük Hasznosné Szöllös Iлона és Czettlerné Kozocsa Ildikó — a korszerű konzerválás és restaurálás kérdéseivel foglalkoztak.

A konferencia zárónyilatkozatában a résztvevő felek kérték, hogy a koordinációs központ feladatait átmenetileg Magyarország vegye át. Megjelölték a legközelebbi konferencia tárgykerét is: eszerint a *könyvtári épületek regionális és városépítészeti szempontból* c. téma köré csoportosítják a referátumokat. Napirendre kerül még többek között: a tároló könyvtárak problémája, a könyvtárépületek befogadó képességét meghatározó tényezők, a könyvszállítás automatizálása, a könyvtári belső tér funkcionális és esztétikai kérdései, új építőanyagok a könyvtári belső térben, a hírszolgálati technika lehetőségei a könyvtárakban. A konferencia úgy határozott, hogy legközelebbi értekezletén munkájába bevonja a pszichológusokat, szociológusokat és a közgazdászokat is. Foglalkozott a könyvtárépítési stb. szakértők közös kiképzési és továbbképzési programjával, továbbá az IFLA könyvtárépítési szakbizottságával kapcsolatos feladatokkal és az együttműködéssel is.

A résztvevő államok a szófiai konferencián tablókon mutatták be legújabb könyvtáraik terveit. Az érdekes kiállítás vándorkiállításaként hozzánk is eljut.

A szófiai Kirill és Metod Nemzeti Könyvtár ez év végéig kiadványban foglalja össze a konferencia anyagát, s a kötetet az összes résztvevőknek megküldi.

Szabados László —
Dr. Tombor Tibor

Borsod megye

A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár helyi és megyei propagandájának tapasztalatai alapján arra hívta fel a könyvtárak figyelmét, hogy az évfordulókra készülő kiadványokkal, kiállításokkal segítsék a helyismereti tevékenység fellendítését. Továbbá arra, hogy a felkészülésben a központi rendezvényekre és kiadványokra (tévé, rádió, sajtó, központi ünnepek) támaszkodjanak.

A megyei könyvtár is készített ajánló cédulakatalógust külön-külön a felnőtt részlegben, az olvasóteremben s a gyermekkönyvtárban. Mindegyik a könyvtárban található tanácsköztársasági művekre, folyóiratokra, a vonatkozó cikkanyag-
ra hívja fel a figyelmet, ezen felül az egyes részlegek funkciójának megfelelő irodalmat ajánlja.

A kölcsönzőben levő ajánló katalógus elsősorban a szépirodalmat s a történelmi regényt kedvelők rendelkezésére áll. Az olvasótermi elsősorban a tudományos kutatást szolgálja, s jó segédeszköz pályázatok, dolgozatok elkészítéséhez. Ez a nem kölcsönözhető művek céduláit is tartalmazza. A gyermekkönyvtárban csak az ifjúsági irodalomból készült külön katalógus, ezt rotán sokszorozva az általános iskolai könyvtáraknak is megküldtük.

Még mielőtt központi kiadvány napvilágot látott volna, az olvasószolgálati csoport — csak szépirodalmi művekből — sokszorosított irodalomjegyzéket állított össze, s ezt megküldte minden önálló könyvtárnak. Az volt a cél, hogy a könyvtárak ezekből a művekből készítsenek ajánló polcot, s a hiányokat igyekezzenek jó előre pótolni.

Elkészült egy helyismereti kiadvány is: „A Tanácsköztársaság eseményei és emlékei Borsod-Abauj-Zemplén megyében” címmel. A kiadvány korabeli miskolci napilapok hírnagya, cikkei alapján összeállított eseménynaptárt tartalmaz. Ezt követi egy hadműveleti eseménynaptár.

Felsorolja továbbá a megyében található tanácsköztársasági emlékműveket, emléktáblákat, s azoknak a veteránoknak a névsorát, akiket a 40. évforduló alkalmából tanácsköztársasági érdeméremmel tüntettek ki.

A Kazincbarcikai Városi Könyvtár sokszorosított ajánló katalógust készített *Rohanunk a forradalomba* címmel, az 1918—1919. évi magyarországi forradalmak 50. évfordulójára. A Sátoraljaújhelyi Járási Könyvtár kiadványa *Vörös tavasz elébe* címmel műsorjavaslatokat tartalmaz irodalmi színpadok számára. Nyomdában van az Encsi Járási Könyvtár kiadványa is, a *Hernádmenti forradalmi évfordulók*. A Mezőkövesdi Járási Könyvtár az őszi-
rózsás forradalommal kapcsolatos helyi eseményekről készit kiadványt.

A megyei könyvtár további terveiből:
— az ifjúsági klub a Déltől-hajnalig című film ankétját rendezi meg Rényi Tamással, a film rendezőjével, és klubok közötti vetélkedőt is szervez *Köszöntelek forradalom* címmel;

— orosz és szovjet költők estjére kerül sor Keres Emil és Szentpál Mónika közreműködésével;

— a *Nagysikerű regények filmszalagon* című sorozatban az évfordulókkal kapcsolatos filmekhez készül ajánló jegyzék;

— a gyermekkönyvtár forgatókönyvet készit a Tanácsköztársaság, a KMP és a KIMSZ megalakulásával kapcsolatos irodalomból. Ezt megküldi a járási könyvtárak gyermekkönyvtárainak. A gyermekkönyvtárosok irodalmi összeállításokkal, könyvszemlékkel, filmvetítéssel egybekötött ismertetőket fognak tartani több iskolában;

— a megyei könyvtár a Tanácsköztársaság idején megjelent irodalomból rendez kiállítást. A járási könyvtárak is kiállításokkal, szavalóversenyekkel járulnak hozzá a jubileumi ünnepek sikeréhez.

(H. A.)

Veszprém megye

A Magyar Szocialista Munkáspárt megyei bizottságának kezdeményezésére a területileg illetékes pártbizottságok már az év elején elkészítették az ünnepek tervét, ezzel lehetővé tették a különböző rendezvények és feladatok összehangolását. A könyvtárakat is bevonták az előkészítésbe és tervezésbe. Így azután a

könyvtárak is fel tudtak készülni nemcsak a saját feladataik megvalósítására, hanem más szervek és intézmények munkájának irodalommal, könyvtári szolgáltatásokkal történő segítésére is.

A megyei könyvtár és a tudományos könyvtárak, elsősorban a pápai Református egyházkerületi Könyvtár, már éveket

kel előbb megkezdte a felkészülést az évfordulóra. Korabeli újságok, plakátok és egyéb dokumentumok gyűjtésével, feltárással és közreadásával segítette azokat a kutatókat, akik az 1918/1919. évi magyarországi forradalmak helyi vagy területi vonatkozásaival foglalkoznak. A megyei könyvtár már 1959-ben elkészítette a *Tanácsköztársaság Veszprém megyei irodalmának teljes bibliográfiáját*, amely alapvető segédkönyv a Tanácsköztársaság helyi tevékenységével foglalkozók számára. Nagyon fontos feladatot lát el a Pápai Református Könyvtár is, mert erről az időszakról ő rendelkezik a leg gazdagabb gyűjteménnyel.

Ezekben a hetekben nagyon sok középiskolás keresi fel a nagyobb közművelődési könyvtárakat, mivel tanulmányi feladatként a Tanácsköztársaság valamilyen helyi tevékenységének vagy intézkedésének felderítését kapták. A járási és városi könyvtárak, sőt még a nagyobb községi könyvtárak is ajánló polcokat készítettek, amelyekre az évforduló irodalmát helyezték el. Néhány városban (Veszprémben, Pápán, Tapolcán stb.), ahol az érdeklődés nagyobb, külön referenz-polcokon gyűjtötték össze a bibliográfiákat, összefoglaló műveket, adattárakat.

A megjelenő ajánló bibliográfiák nem általános, hanem meghatározott céllal

készülnek: például Ajkán és Devecserben a KISZ-szel és a középiskolákkal közösen szervezett szavalóversenyhez.

Az évfordulók alkalmával a nagy, reprezentatív kiállításokat Veszprémben, Pápán, Keszthelyen és másutt a múzeumokban rendezik. Ezekhez a könyvtárak is segítséget adnak, a megyei könyvtár viszont 10—10 táblából álló vándorkiállítást készített két sorozatban. A tervek szerint a tél folyamán 28—30 településre, köztük több járási székhelyre is eljuttatják e vándorkiállításokat. Egy-két járás külön is készít vándorkiállítást, amelyet minden hozzájuk tartozó községben be akarnak mutatni.

A következő hónapokban a könyvtári rendezvények többsége is az 50 éves jubileumokhoz kapcsolódik. Író-olvasó találkozókon Hidas Antal, Kun Ágnes, Lengyel József, Tatay Sándor, Hegedüs Géza, Veres Péter és mások számolnak be egykori élményeikről. Az eddigi tapasztalatok szerint az évfordulóhoz kapcsolódó feladatok erősítik a KISZ szervezetek és könyvtárak együttműködését. A járási és városi könyvtárak szavalóversenyeket és vetélkedőket szerveznek a KISZ-szel közösen. Hasonló jellegű feladatokra készülnek a megye községeiben levő ifjúsági klubok is, sőt az általános iskolások részére a gyermekkönyvtárak külön programot állítottak össze. (V. B.)

Hírek

A KECSKEMÉTI MEGYEI KÖNYVTÁR forgatókönyvvel segíti a községi könyvtárakat az ünnepi könyvkiállítások megrendezésében. A megye székhelyén könyv-, újság és plakátkiállítás nyílt, amelynek anyagát vándoroltatni fogják a megyében. Továbbá bibliográfiát készítenek Bács megye forradalmárainak munkásságáról és témakatalógust a neves forradalmár írók és költők műveiből. Összeállították a megyei direktórium tagok névsorát is. — A Kalocsai Járási Könyvtár közreműködik „Az 1918-as polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság a kalocsai járásban” című forrásgyűjtemény összeállításában. — A Kiskunfélegyházi Járási Könyvtár bekapcsolódott a járás ünnepi programját előkészítő bizottság munkájába. — Bácsalmáson a községi könyvtáros volt az őszirózsás forradalom 50. évfordulójának tiszteletére rendezett díszgyűlés ünnepi szónoka.

A GYŐRI MEGYEI KÖNYVTÁR „Friss szelek fújnak” címmel az 1918-as év,

„Történelmet csinálunk” címmel pedig a Tanácsköztársaság megyei sajtóját mutatja be kötetbe foglalva. Az utóbbi nem időrendben, hanem külön fejezetekben tárja fel a társadalmi, a gazdasági és a kulturális élet eseményeinek sajtóanyagát.

A PEST MEGYEI KÖNYVTÁR „Híszek az emberben” címmel a forradalmak időszakát felidéző irodalmi műsört állított össze és mutat be a megye községeiben. Az első bemutató Nagymaroson szép sikerrel zajlott le. Ugyancsak sikeres volt a könyvtárak három fordulóú vetélkedője is, melyen 270 fiatal indult. A fejtörő kérdéseihez a könyvtárak adták az irodalmat.

A NYÍREGYHÁZI MEGYEI KÖNYVTÁR röplap bibliográfiákat készített az 1918—19-es évek politikai és társadalmi eseményeit feldolgozó szépirodalmi és szakkönyvekről, továbbá kutatási alapjegyzéket állított össze a nyíregyházi Tanárképző Főiskola hallgatói részére a Ta-

nácsköztársaság irodalmából. Elkészült a forradalmi korszak helyi eseménynaptára is. — „Ökölbe zárt szív” címmel kiállítást mutatnak be munkásmozgalmi tárgyú művekből a megye valamennyi önálló könyvtárában. A könyvtárak irodalmi pályázatot és szavalóversenyt is hirdettek, melynek győzteseit levélben üdvözölték, mégpedig úgy, hogy a levelet a pályázó iskolaigazgatójának küldték el.

A SZOLNOKI MEGYEI KÖNYVTÁR kölcsönzőjében összegyűjtve találhatják meg az olvasók az évfordulók irodalmát, az olvasóteremben pedig az idevágó kézikönyvek és bibliográfiák gyűjteménye van elhelyezve. A megyei könyvtár előadás keretében tájékoztatta a pedagógusokat és a népművelőket a jubileumokkal kapcsolatos könyvtári szolgáltatásokról. Egy másik előadáson, mely „Forradalmi művészet és irodalom” címmel hangzott el, bemutatták a Tanácsköztársaság plakátjainak hasonmás példányait.

A SZÉCSÉNYI JÁRÁSI KÖNYVTÁR a járási pártbizottsággal közösen elkészítette a hármás évfordulók szak- és szépirodalmának bibliográfiáját. A járási könyvtárban ünnepi kiállítás nyílt, és szellemi vetélkedőt is rendeztek a KISZ-tagok számára.

A VASAS SZAKSZERVEZET hat részből álló előadásorozatot indított, melynek során a hallgatók vetélkedőn is részt vehetnek. A szakszervezet kulturális osztálya — és vele egyidőben a Szolnoki Megyei Könyvtár is — magnószalagon rögzített hangos összeállítást készített az 1918—19-es újságcikkekből, versekből és zenedarabokból. A műsort az üzemii illetve a községi könyvtárak ismeretterjesztő előadásai szemléltetéséhez használják fel.

AZ ÉPÍTŐK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZPONTI KÖNYVTÁRA 38 vetélkedőt készített elő a budapesti könyvtárhálózatban. Borsod megyében a klubok tagjai vetélkednek egymással.

A KISPESTI TEXTILGYÁR KÖNYVTÁRA ajánló polcon gyűjtötte össze az évfordulókkal kapcsolatos irodalmat, és ugyanebből az anyagból ajánló katalógust is készített, amelyet a műhelyekben osztanak szét, hogy az olvasók kellő tanulmányozás után választhassák ki a megfelelő könyveket.

ROHANUNK A FORRADALOMBA címmel ajánló katalógust adott ki az 1918—19. évi magyarországi forradalmak

50. évfordulójára a Kazincbarcikai Városi Könyvtár. A jegyzék először a téma bibliográfiáit, életrajzi gyűjteményeit ajánlja, majd a szakirodalom és szépirodalom után költemények, színművek, kórusművek és diafilmek felsorolásával kívánja a műsorok rendezőit munkájukban támogatni.

FORGATÓKÖNYV az 1918—19-es forradalmi évfordulók megünneplésére címmel útmutatót adott ki a Szekszárdi Megyei Könyvtár. A „Tolnai Módszerek” sorozatban megjelentetett kiadvány kiállítások rendezéséhez ad tanácsokat és javasol segédanyagot. A továbbiakban a történelmi események időrendi sorrendjét követve közül előadás-vázlatokat és ajánl könyveket, végül műfaji elrendezésben sorolja föl azokat a munkákat, melyeknek népszerűsítése ebben az időszakban különösen kívánatos. A sorozat másik füzeté a „Babits Mihály szavalóverseny” kötelező verseinek szövegét, valamint a szabadon választható költemények ajánló jegyzékét tartalmazza. A verseny tematikája Ady, Arany és Babits költészetére terjed ki, de e kiadványt a Tanácsköztársaságról szóló versek jegyzéke is kiegészíti. Az összeállításba sajtóhiba is csúszott: Ady: És mégis megváltalak c. verse Babits neve alatt szerepel.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR Híradójának szeptember—októberi száma az őszirózsás forradalom és a jubileumi évfordulók jegyében készült, s főként Szabó Ervinről közöl sok cikket. Legérdekesebb ezek között az a szemelvénygyűjtemény, mely kortárs írók, politikusok megnyilatkozásaiból idéz, és a különböző pártállású és világnézetű emberek szavaiból bontakoztatja ki Szabó Ervin tiszteletet ébresztő portréját.

A KIADVÁNY-DÖMPING elkerülése céljából a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Szegeden tartott októberi propaganda konferenciáján többen óvták a könyvtárosokat a szakszerűtlen bibliográfiák kiadásától, a drága pénzbe kerülő párhuzamosságoktól, melyekre a Nagy Októberi Forradalom 50. évfordulójának idején igen sok példa volt. Emiatt ajánlotta fel a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, hogy az 1918—1919-es jubileumi ünnepekhez készített kiadványait megküldi az érdeklődőknek. Mint arról értesültünk, többszáz könyvtár élt a kínálóko lehetőséggel, és kb. 2500 példányban megrendelte a Robogj föl láznak ifjú serege c. ajánló bibliográfiát és a tanácsköztársasági fakszimilét.

Tanácselnökök — klubkönyvtárakról

Martonvásáron múlt év november 7-én adták át ünnepélyesen rendeltetésének a székesfehérvári járás első klubkönyvtárát. Elsősorban az azóta eltelt fél év tapasztalatai iránt érdeklődtünk a Községi Tanács VB elnökétől, *Lukács Jánostól*.

— Miben látja elnök elvtárs a klubkönyvtárnak mint új intézménynek a hasznosságát a múltbeli helyzethez viszonyítva, és hogyan tükröződik ez a község közvéleményében?

— Mindenekelőtt abban látom, hogy a lakosság szívesebben látogat egy olyan intézményt, ahol esztétikailag igényes, kultúrált környezet fogadja. Ez ennek a legnagyobb előnye. Úgy is mondhatnám, olyan formát teremtettünk, melyben a tartalom könnyebben jut el az emberhez. Az ízlésesen elhelyezett könyvek, folyóiratok, a modern bútorok között az emberek magatartása is más. Tapasztaltunk, hogy például csikkeket tv-nézés közben sem dobnak el, sőt óvják a berendezést. Egymást figyelmeztetik, ha valaki rendetlenséget hagy maga után. Azt hiszem, ez is jelzi a lakosság megbecsülését az új intézmény iránt. Azt kérdezték, hogyan fogadta a község az új intézményt. Olyan hanggal úgyszólván nem is találkoztam, ami ezt ellenezte volna. Senki sem sérelmezte, hogy a pénzt a klubkönyvtár létesítésére fordítjuk, ahelyett, hogy a még hiányzó járdákat építenénk tovább. Sőt, azt mondhatom, büszke rá mindenki.

— A község termelő üzemeitől milyen segítséget kaptak?

— Községünk e tekintetben sajátos helyet foglal el a többi között: a kutató intézet, az Erdőháti Állami Gazdaság saját területén megoldja kulturális feladatait, ilyen alapon tehát nem kérhetünk és eddig nem is kértünk hozzájárulást. De várható, hogy a további fejlesztés során nem fognak ők sem elzárkózni. A ktsz-től máris kállyhát kaptunk, a tsz-től pedig fűtőolajat. Annyit mondhatok, hogy az intézmény további támogatására mi ezeket a kezdeményezéseket kiterjeszteni, szorgalmazni kívánjuk.

— A tömegszervezetek vezetői fordultak-e a klubkönyvtárhoz olyan programok szervezési igényével, melyek az intézmény rendeltetészerű működésébe beletartoznak?

— Igen őszinte vagyok: tudomásom szerint nem. Eddig magam sem tudtam annyit foglalkozni a klubkönyvtárral,

amennyit szerettem volna. Most, miután problémáink megoldódtak, erre is sor kerül; egyébként a társadalmi szervezetekkel közösen akarjuk a község kulturális életét megszervezni, és ennek majd a klubkönyvtárban kell összpontosulnia, realizálódnia. Az intézményért eddig kifejtett munka gyümölcsei csak ezután érnek majd meg. Ami megvalósult, már maga szép eredmény, amennyiben a lehetőségek a tartalmi munkára adva vannak. A kereteket megteremtettük, ám ezután figyelmünket az ott folyó tevékenységre kell fordítanunk.

— Hogyan látja elnök elvtárs a klubkönyvtár tartalmi munkájának feladatait a művelődéspolitikai irányítás szempontjából?

— Először azt mondanám el, amit már a jelenlegi működésben is jelentősnek tartok. Azt a rendszeres szolgáltatást, amit az intézmény elsősorban az olvasás, az író-olvasó találkozók, a televízió-klub terén nyújt. Minden hétfőn ugyanis a nyugdíjas klub, szerdán pedig a gyermekek részére rendeznek programszerű foglalkozást (diavetítést, meseműsor stb.), csendes szórakozást.

— Melyek a további tervei?

— Ez az év még nehéz, a klubkönyvtár létében is még egészen új. Az igényeinket egyelőre még az eléggé szűkösknek mondható lehetőségeinkhez kell szabnunk. Tudjuk, mit kellene tenni, ha lenne több pénzünk. Ha a kulturpolitikai szempontokat nézem, például a napi 5 órai munkaidő kevés a népművelés feladatainak megoldására. Klubkönyvtár vezetőnket legalább 8 órára kellene átállítani, hogy az intézménnyel szemben támasztott követelményeknek eleget tehesen. Az államilag biztosított összeget feltétlenül emelnünk kellene! A jövő évtől kezdve, ha nem kapunk állami segítséget, községfejlesztési támogatásból kell ezt megoldanunk, mert valahogy meg kell oldanunk. Aztán a helyi kérdés... A jelenlegi elindulásnak jó, de tovább kell fejleszteni. Az intézmény megfelelőbb működtetésére véleményem szerint az épület egész földszinti részét biztosítani kellene.

— Ez nyilván az árnyaltabb működés, új szolgáltatások bevezetésének lehetőségét teremtené meg. Van már valamilyen elképzelése?

— Igen. A könyvtári és klubteret bővíteni szeretnénk kávéfőzésre is alkalmas

fülke, játékszobák, klubszobák kialakításával. A hogyan tovább kérdése csakis ezek megoldásával képzelhető el. Ha egy év múlva beszélünk így a klubkönyvtárról, bizonyára egészen más szintű problémák merülnek majd fel, s más eredményekről számolhatok be.

Sárosdon a sárbogárdi járás minta klubkönyvtárának építési munkái befejezéshez közelednek. Az első lépésekről, az építés tapasztalatairól és az intézmény leendő működéséről, a tanácsi elképzelésekről kérdeztük meg Garbacz László vb-elnököt.

— Kérjük, mondja el elnök elvtárs, mi indította a község vezetőit, hogy a falu leendő népművelési intézményének ezt a formát választották?

— Talán az, hogy a klubkönyvtári formában egységesebb lehet a népművelési munka, mintha a könyvtár, a mozi, a klub stb. egymástól elszigetelve, külön-külön funkcionál. Azt a problémát, hogy a mozi, a szakkörök, a könyvtár egymás munkáját az új együttesben ne zavarják, az épület kialakításával, úgy vélem, sikerült megoldanunk. Az a — más klubkönyvtáraktól eltérő — sajátosság pedig, hogy a nagy teremről sem kellett lemondanunk, azt hiszem, mindenképpen szerencsés különbség. A mozi helyiséget ugyanis úgy képeztük ki, hogy a színpadot is oda építettük. Mindenesetre annak, hogy a szellemi kultúra ilyen otthonát megteremthessük, a község népművelési munkájának differenciálódása teremtettem meg az alapját tartalmilag. — Hogy miért ezt a formát választottuk? Nekem személy szerint is nagyon megtetszett és kezdettől példa volt a rácalmási és fűhervárcsurgói klubkönyvtár, de ami a fő, szerencsére a gondolat megértésre talált másokban is. Az elfogadtatásért kicsit magam is tettem, amikor a járási elnökhelyetessel, a KISZ-szel, a községi vezetőkkel még egyszer külön megtekintettük ezeket a létesítményeket. Aztán alakítottuk ki a mi sajátos tervünket, amely, amint látjuk, sem nem egészen Csurgó, Rácalmás vagy Pákozdi, hanem — Sárosd.

— Milyen ellenállásokat kellett legyőznie, míg a tervek valóra váltak?

— Először is a nagyterem-szemlélettel kellett megküzdeni, a csupán bárendezvényeket igénylők szempontját alárendelni a község valódi népművelési szükségleteinek. Nem engedhettük meg ugyanis, hogy az efféle rendezvényeknek sajátítsuk ki a leendő intézményt. Ezt kellett tisztáznunk elsősorban. A jóról nem volt nehéz meggyőzni az embereket, a viták lezárása után más problémánk e téren nem volt

— Milyen új feladatokat lát elnök

elvtárs a most megteremtendő új lehetőségeket tekintve?

— Az új lehetőségek legfőbb tartalma: a népművelési munka kultúralt tárgyi feltételei megteremtődnek. A könyvtári olvasó sokrétűbb szolgáltatásra talál a klubban, és a csak játéktermet látogató fiatal idővel a könyvtárban is megfordul. Azonkívül a községben működő növényvédelmi szakcsoport klubélete — szerves kapcsolatban a könyvtár szolgáltatásaival — itt megoldódhat. Engem nem zavar az a bíráló, amely a 3500 lakosú községben kevesli a klubkönyvtári intézmény szintet, hogy miért létesítünk csak klubkönyvtárat és miért nem művelődési házat? Ez utóbbihoz ugyanis több mint 3 millió forintba lenne szükség, melynek előteremtése — mondanom sem kell — a mi körülményeink között illúzió, de ez az intézmény is *el tudja látni a feladatokat — a jelenlegi viszonyok között*. Ezt is úgy tudtuk megoldani, hogy több helyről kaptunk jelentős támogatást, hogy csak a MOKÉP 200 000 és a tsz 100 000 forintos hozzájárulását említsem, az építkezés költségéhez. Hadd mondjak el egy, a község vezetőinek szemléletére nagyon is jellemző epizódot. Bár a tsz iroda is az épületben lesz, a tsz-től kapott hozzájárulás indító oka mégsem elsődlegesen ez, hanem, hogy ők is részt vegyenek egy széles körben felismert és elfogadott program megvalósításában.

— Hogyan biztosították az új intézmény működésének feltételeit?

— Mint a többi más feladatot, ezt is megoldottuk. A működés tekintetében egyébként igen vérmes terveink vannak. *Napi nyitvatartás*, függetlenített klubkönyvtárvezető, 6 órás részfüggetlenített könyvtáros, félműszakos takarító. Ezt a költségvetésben már jó előre biztosítottuk, 1968-ra 50 ezer forintot. Ebből az összegből úgy véljük, a működés kiadásait fedezni tudjuk, a KÖFÁ-ból csupán könyvbeszerzésre kellett 5 ezer forintot terveznünk.

— Milyen problémák jelentkeztek az építés során, és mit tanácsol elnök elvtárs azoknak a községeknek, amelyek ezután vállalkoznak hasonló tervek kivitelezésére?

— A legnagyobb gondot az árváltozások jelentették, amelyek menetközben jöttek és eltéréseket okoztak az eredeti költségvetés tételeiben. Eredeti költségvetésünk 534 000 forint volt, az átalakítás teljes végösszege pedig kb. 800 000 lesz, ennyire számítottunk.

— Tudomásunk szerint Sárosdon a harmadik ötéves tervben nem ütemezték be korszerű művelődési objektum építését. A közben vállalt nagy kiadások nem borították fel a pénzügyi terveket?

— Véleményem szerint egyrészt min-

denütt kell tartaléknak lennie, másrészt a bevételre is kell építeni. Hogyan érttem ezt? Nálunk a tanács 3 holdon paracdiscomot termeszt, az ÁG és a tsz műveli, az iskola leszedi és egy kertész gondozza. Viszonylag kis ráfordítással ez évi 30—40 ezer forint jövedelmet hoz. Szokatlan, hogy államigazgatási szerv így gazdálkodik, de teljesen szabályos. Most erre a fedezetre is építhetünk, s amint az előbb elmondottakból kiderült, szükségünk is van rá. Az előbbi kérdéshez még annyit, hogy általános tanácsokat adni nehéz, az eltérő körülmények, lehetőségek miatt. Egy azonban biztos: jó előre alaposan, körültekintően kell tervezni, és mindenütt megtalálni a megfelelő megoldásokat. Még akkor is, ha azok jobb híján csak átmenetieknek tekinthetők.

Tabajdon az iskolából átalakított klubkönyvtár építési és szerelési munkálatai befejeződtek. A vb-elnöke, *Rudovics János* okkal büszke az eddigi sikerekre.

— Hogyan merült fel a klubkönyvtár építésének a gondolata?

— A vonatkozó rendelet még nem volt meg, amikor hozzáláttunk. A csurgói és a rácalmási példa számomra meggyőző volt, az első pillanattól kezdve. Ha akkor nem látom, hogy ez a forma jó, talán bennem sem vetődött volna fel soha, de mások sem igényelték volna a községben — ezt felelősséggel kijelenthetem.

— Milyen akadályokat kellett leküzdenie?

— A tsz-elnöktől a párttitkárig a szervezéstől kezdve késhegyig menő harcot vívtunk. S ebben az igazság, a szükség-szerűség győzött. Győztek a helyes elgondolások, mert a megyei szakemberek is segítettek időben a legproblematikusabbakat tisztázni. Amikor tavaly, augusztus 20-án a községfejlesztési versenyben első helyezést értünk el, és a helyezés díját, a 70 000 forintot megkaptuk, már akkor az volt a tanács véleménye: fordítsuk az egészét kulturális célra. De kellett is már nagyon, a község öreg, rogyadozó kultúrházát a Filmhíradó is kipécézte, az egész falu szégyene volt, s amióta elnök vagyok itt, az enyém is. Aztán a megvalósítás. A járási tanács elnökének segítségével a megyei KÖFA alpból 100 000 forintot kaptunk. Sok terv között válogattunk, egyik drága volt, a másik nem megfelelő. Végül társadalmi munkában Vénusz József, a járási tanács építési és közlekedési csoportjának vezetője készítette el az iskola átépítési tervét.

— Tudjuk, a tervek megvalósításában a helyi tsz is segített. Hogyan sikerült támogatását megnyerniük?

— A kérdés kényes, mert őszintén megvallom, súlyos harcot jelentett ez is. Tanácsulésen úgyszólván „kiprovoáltam”,

hogy segítsenek. Lehet, hogy nem a legszabályosabb, de kimondtam: ha a tsz nem tudja megadni a megfelelő támogatást az egész község szempontjából hálásan fogadom a megoldásához, akkor a KÖFA-t kell megemelnünk a jelenlegi 200-ról 300 forintra. Megkérdeztem az állandó bizottságtól: gondoljátok meg, válasszatok: a kulturális alpból elementek autóbuszkirándulásra, vagy inkább odaadjátok egy maradó, az egész község számára időtálló intézmény felépítésére az összeget? Elértük, hogy a tsz megígérte, 20 000 forinttal hozzájárul az építési költségekhez. A kérdést állandóan napirenden kellett tartanom, nehogy „feledésbe” merüljön a tanácsulésen elhangzott ígéret. Át is utalták az összeget. Pénzünk azonban így is kevésnek bizonyult. Csákváron, a bicskei járás tanácselnökeinek értekezletén élesen vettem fel a kérdést: — Abbahagyjuk-e az építkezést — mondtam —, mert nem látok más kiutat, abba kell hagynunk, ha központi segítséget nem kapunk. — Szó sem lehet róla! — mondta Ember József elvtárs, a járási tanács vb-elnöke. A befejezéshez szükséges 40 000 forintot a járási vb meg is szavazta; boldog voltam, együtt volt a pénz. Most még a berendezés jelent gondot, de ezt is megoldjuk majd. A tsz-elnöke máris vállalta, hogy a függönykarnisokat elkészítteti. De ezek már az eddigiekhez képest szinte utolsó simításoknak tűnnek. Azt hiszem, bizhatok továbbra is összefogásunk erejében.

— Mit vár elnök elvtárs az új intézménytől?

— Azért tettük, amit tettünk, hogy ténylegesen kinyissuk az ajtókat és a könyvet a művelődés egyéb lehetőségeivel együtt mindenkinek rendelkezésére bocsássuk. Nem engedjük, mert nem engedhetjük meg, hogy a porverés, a zajos, táncos multságok uralják a programot — táncolni menjenek a fiatalok a preszszóba, vagy nyitunk nekik egy külön, akár fedett tánchelyiséget is valahol, de egy ilyen költséges intézménynek mindenképpen a sokoldalú művelődést kell szolgálnia. A nyitvatartást legalább heti 5 napra tervezzük. Az elvem ez: ne csak „legyen” az intézmény, de valóban hasson; produkáljon, lássa el feladatát. Célnk, hogy mindenkit „belopva” oda, elérjük, hogy előbb vagy utóbb rendszeresen olvasson. Ha a jelenlegi „spontán” igényeknek engednénk, ha mindent — állítom — prédának dobnánk oda, ha nem terveznénk meg okosan a működést, lejártnánk az intézmény tekintélyét. Akármennyire is elfoglalt leszek, hetenként legalább két estét ott töltök majd; figyelem, ellenőrzöm a munkát.

— Milyen segítséget vár elnök elvtárs a járási könyvtártól, a járási művelődési

háztól a tartalmi munka kialakítása, tervezése terén?

— Mindenekelőtt alkalmas, megfelelő vezető kiválasztásában örülnénk a segítségnek, amit itt, a községen belül — úgy látszik — nem tudunk megnyugtatóan megoldani. Mert ez a legnehezebb. Egy személlyel nem sokra megyünk, ez az én véleményem. Évi 2000 forintért nem lehet azt a kockázatot vállalni, hogy egy ember ne tudja áttekinteni az intézményt, ne tudjon rendet tartani.

— Mit tanácsol elnök elvtárs a klubkönyvtár építésbe most fogó tanácsi vezetőknek?

— Vezesse őket az a meggyőződés, hogy ennél okosabban és gazdaságosabban egyelőre nem lehet rendezni a művelődés ügyét falun. Már most látom, hogy többet ér majd, mint az eddigi formák, ha még-

oly jól is működtek, külön-külön. A falu népművelését így, egy intézményben összpontosítva beláthatatlanul jó eredményekre számíthatunk. S végül, amit a tapasztalatokból leszűrhetek, egyben jótanács is: ma már minden jó ügyet meg lehet valósítani! Nehézségek, harcok persze vannak, erre kell számítani. De az emberek mind jót akarnak, s ha ott vagyunk, segítünk nekik a felismerésben, végül is sikerülnie kell az elképzeléseknek, melyekkel őket szolgáljuk. Mi kell hozzá? Elsősorban hivatásszeretetet és tántoríthatatlan következetességet. Imitt-amott kompromisszumot kötni a siker érdekében. Ezt kell idejében és a megfelelő helyen felismerni, és az emberekkel beszélni, jó szóval bánni tudni kell.

(Fejér megyei Könyvtári Híradó)

Vita a könyvtárak szórakoztató szerepéről

Nehéz szótlannak maradni azzal a vitával kapcsolatban, amely most zajlik a *Könyvtáros* hasábjain, különösen, ha gyakorló könyvtáros az ember és naponta találkozik az olvasók szórakozási és művelődési igényével.

Imre Lajos írásában (Könyvtáros, 1968. 7. sz.) leszögezi, hogy ez a két igény gyakran együtt jelentkezik. Éppen ezért nem értem, miért kellene könyvesboltba (ahol bizonyára szívesen fogadnák) küldenem azt, aki Romain Rolland Jean Christophe c. könyve mellett éppen Passuthot vagy az Anna Karenina mellett Rejtőt kíván olvasni.

Könyvtárosi gyakorlatom kezdetén megdöbbentem és értetlenül álltam magam is az olvasók ilyenfajta kívánságival szemben. Nem értettem, miként lehetséges az, hogy valaki például Kosztolányi prózáját olvassa és emellett bestsellereket vagy éppen félponyvákat is kölcsönöz. Nagyon durván két csoportra oszthatók az ilyen olvasók: egyik részük (és számunkra ez a szimpatikusabb) csak kikapcsolódásnak tekinti ezeket a könyveket. Az ő esetükben valóban csak rajtunk múlik, hogy idővel lecsiszoljuk ezt a kis „csorbát” is. A másik csoport viszont az igényes műveket olvassa úgy, hogy szinte mindent kiszűr belőlük a cselekményességén kívül. A könyvtáros szempontjából ez a nehezebb eset, mert itt az igényes olvasmány is az olvasó igénytelenségét takarja, és ilyen esetben az igényeket kell megváltoztatnunk.

A másik kérdés: nem túlzás-e azt gondolni, hogy az olvasó szórakozási igényeinek kielégítésére csak bestsellereket és

félponyvákat keres? Mint az előbbiekből is kitűnik, az igénytelen olvasó is olvashat igényes műveket, de bizonyos-e az, hogy aki csak értékes irodalmat olvas, nem pusztán szórakozásból teszi? Bűn-e kikapcsolódásként komoly zenét hallgatni? Vagy a szórakozni, pihenni vágyókat utasítsuk-e a tánczenéhez, hagyjuk-e őket magukra, hogy vezető nélkül, csupán saját műveltségükre és ízlésükre — esetleg rossz ízlésükre — legyenek utalva?

Nagyon igaz, hogy az igénytelen művek kedvelői a legritkább esetben válnak igényes olvasókká (*Weisz Gábor*, Könyvtáros, 1968. 9. sz.), ők csak a statisztikát javítják egy ideig, mert ha kiválogatták a könyvtár állományából az őket érdeklő könyveket, elhagyják a könyvtárat. De ha eleve elutasítanánk őket, elvetnénk a lehetőségét is annak, hogy esetleg felkeltethetjük igényeiket az értékes művek iránt — részben a könyvtáros nevelőmunkája, részben pedig a szabadpolcos könyvtár hatására: nehéz ugyanis a könyvek között úgy válogatni, keresgélni, hogy csak bizonyos könyveket olvasson az ember.

Az eddig leírtakat összegezve: a közművelődési könyvtárakban minden jelentkezőt szeretettel és türelemmel kell fogadni, kár lenne „felvételi vizsgához” kötni a könyvtári tagságot. Szórakozzának olvasóink és mi segítsük őket abban is, hogy szórakozásuk mind értékesebb legyen, segítsük a szabadidőt — a remélhetően egyre növekvő szabadidőt — tartalmasabbá tenni számukra, mégpedig úgy, ahogy *Gálné Ballagi Ágnes* írja: „... az igények és az ízlés differenciáltabb feltárásával nevelőmunkánkat kell

hatékonyabbá tennünk.” (Könyvtáros, 1968. 10. sz.)

És egy figyelmet érdemlő gondolat: Varga Sándor említi hozzászólásában: „Számítalan olyan, szocialista világnézetű ember van, aki nem tudja lakását modern és izléses módon berendezni, szobájának falát giccses képekkel aggatja tele stb... A könyvtáros izlésformáló tevékenységét csak akkor tudja kifejteni, ha találkozik az olvasóval. Az egymásratalálás színtere nyilvánvalóan a könyvtár.” (Könyvtáros, 1968. 9. sz.) A fenti néhány sor magában hordja a könyvtár izlésne-

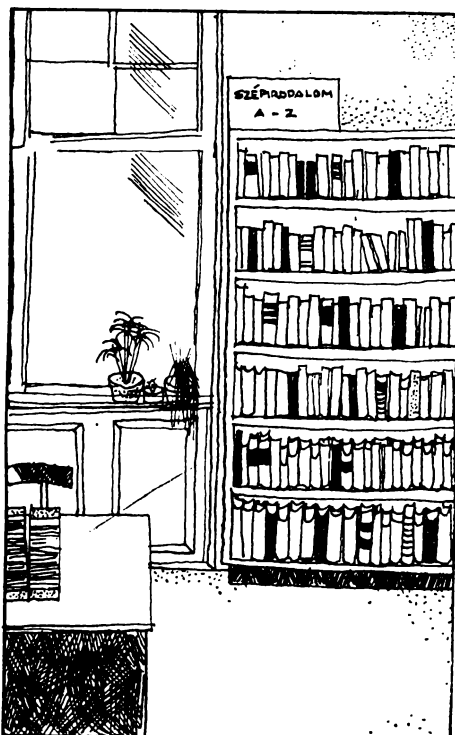
velő tevékenységének egy egyáltalán nem elhanyagolható lehetőségét, a könyvtár belsőépítészeti egységének izlésformáló hatását. Elképzelhetetlen, hogy giccses vagy rossz izléssel kialakított polgári környezetben hatékonyan dolgozzék a könyvtáros, ezért fontos, hogy fejlett izlésű, alapos műveltségű ember legyen, aki képes a megfelelő izléses környezet megteremtésére, és aki — ez sem utolsó szempont — kellő szakértelemmel közlekedik az olvasókhöz.

Winkelbauer Pál

Könyvtár vagy télikert?

A virág és növény szépen díszíti belsőtereinket, eszünkbe sem jut hát szót emelni az ellen, hogy a könyvtárakban egy-egy cserép növényt, vagy vázában néhány szál friss, vágott virágot helyezzen el a könyvtáros, s így próbálja otthonosabbá tenni környezetét.

De az már helytelen, ha a könyvtár hasznos terét olyan tömegben foglalják el a növények, hogy miattuk a könyvek kiszorulnak a polcra, s gátolják az olvasó és a könyvtáros szabad mozgását is. Az

első rajz egy könyvtár részletét mutatja be, ahol amúgy is kevés a hely és rosszak a világítási viszonyok. Itt vagy teljesen le kell mondani a virágdíszről, vagy csak az ablak belső párkányán — második rajz — helyezhető el egy, esetleg két kis-méretű növény. Ahol több a hely, ott az ablak előtt, vagy máshol virágállványon helyet kaphatnak a növények, de a túlzásoktól mindenképpen óvakodni kell.

(W)

A ROMÁNIAI MAGYAR IRODALOM ALKOTÁSAI

Antológiák

- Romániai magyar elbeszélők.* Bukarest, 1954. Állami Irodalmi Kiadó, 456 l.
Romániai magyar költők. Bukarest, 1954.
Vitorla-ének Fiatal költők antológiája. Bukarest, 1967. Ifjúsági Kiadó, 191 l.

Egyes írók

- ABAFÁY Gusztáv — KACSÓ Sándor — SÓNI Pál: *Három portré.* Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 233 l.
- ASZTALOS István: *Szél fúvatlan nem indul.* Regény. Bukarest, 1949.
Művei 1—5. köt. Bukarest, 1962.
- BAJOR Andor: *Kerek perc.* Szatírák. Bukarest, 1955. Állami Kiadó, 238 l.; *Egy bátor egér viszontagságai.* Paródiák. Bukarest, 1960. Ifjúsági Kiadó, 64 l.; *Répa, retek, mogyoró.* Szatírák. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 350 l.; *Napiparancs a hegedűhöz.* Cikkek. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 146 l.; *Főúr, írja a többihez.* Elbeszélések. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 356 l.
- BALOGH Edgár: *Hármas kis tükör.* Cikkek. Bp. 1945. Magyar Élet, 316 l.; *A Szudétáktól a Fekete tengerig.* Cikkek. Kolozsvár, 1945. Romániai Magyar Népi Szövetség, 62 l.; *Egyenes beszéd.* Cikkek. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 334 l.; *Hét próba.* Tan. Bp., 1965. Szépirodalmi, 381 l.; *Én tintás esztergapadom.* Cikkek. Bukarest, 1967. Ifjúsági Kiadó, 143 l.
- BARTALIS János: *Összes versei.* Kolozsvár, 1943. Erdélyi Szépművés Céh, 324 l.; *Idő ne fuss.* Versek. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 109 l.; *Legszebb versei.* Bukarest, 1966. Ifjúsági Kiadó, 126.
- BEKE György: *Tizenöt esztendő.* Martonfalvi tudósítás. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 177 l.; *Diótörés.* Riportok. Bukarest, 1963. Ifjúsági Kiadó, 181 l.; *Hullámgyűrű.* Regény. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 120 l.; *Gólyaláb.* Történeti elbeszélés. Bukarest, 1966. Ifjúsági Kiadó, 26 l.; *Az utolsó Bethlen.* Riportok. Bukarest, 1968. Irodalmi Kiadó, 139 l.; *Vándorvillám.* Regény. Bukarest, 1968.
- BÖZÖDI György: *Székely bánja.* Tan. Kolozsvár, 1938. Fiatal Írók kiadása, 261 l.; *Romlás.* Regény. Bp. 1940. Stádium, 145 l.; *Nyugtalan pásztorok.* Regény. Bp. 1941. Turul, 264 l.; *Repedt csupor.* Elbeszélések. Bp. 1944. Móricz Zsigmond kiadó, 272 l.; *Hazafelé.* Válogatott elb. Marosvásárhely, 1958.
- CSEHI Gyula: *Munkásosztály és irodalom.* Tan., cikkek. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 524 l.; *Klió és Kalliópé, vagy a történelem és irodalom határaitól.* Tan. Bukarest, 1965.
- ENDRE Károly: *Elégia és rapszódia.* Versek. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 109 l.; *Legszebb versei.* Bukarest, 1964. Ifjúsági Kiadó, 141 l.; *Versek.* Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 364 l.
- FODOR Sándor: *Fehérfenyő.* Elb. Bukarest, 1954. Ifjúsági Kiadó, 147 l.; *Gyöngyvirágos pusztá.* Elb. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 125 l.; *Fújja a szél, fújja.* Elb. Kolozsvár, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 241 l.; *Ónarckép.* Regény. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 108 l.; *Krónika.* Regény. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó.
- FRANYÓ Zoltán: *Évezredek húrjain.* Műfordítások. 1—3. köt. Marosvásárhely, 1958—1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó.; *Barangolás.* Kortárs román költők. Bukarest. 1965. Irodalmi Kiadó, 226 l.; *Lírai világtájak.* Válogatott műfordítások. Bp. 1967. Európa.
- GAÁL Gábor: *Válogatott írások* 1—2. köt. Bukarest, 1964—65.
- GAGYI László: *A hadnagy esküje.* Regény. Marosvásárhely, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 115 l.; *Ilvai pisztángok.* Elb. Bukarest. 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 154 l.; *Emlékezetes nap.* Elb. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 115 l.; *Tanárok.* Regény. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 220 l.; *Vadrózsa.* Elb. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 264 l.; *Vidéki Hamlet.* Elb. Marosvásárhely, 1958. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 203 l.; *Díszvacsora.* Vigjáték. Marosvásárhely, 1962. 31 l.
- GÁLFALVI Zsolt: *Írók, könyvek, viták.* Tan. Marosvásárhely, 1958.
- HAJDÚ Győző: *Műhely.* Tan. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 437 l.

- HAJDÚ Zoltán: *Mindhalálig*. Verses elb. Bukarest, 1951. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 38 l.; *Csillagok a Maroson*. Verses. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 234 l.; *Egyszerű ének*. Verses. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 105 l.; *Furulyaszó*. Verses. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 100 l.; *Kövek az útszélen*. Verses. Bukarest, 1964.
- HORVÁTH Imre: *Amit az idő parancsol*. Vál. versek. Bukarest, 1949. Állami Kiadó, 96 l.; *Válogatott versek*. Bukarest, 1954. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 174 l.; *Hősök hitével*. Össz. versek. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 285 l.; *Legszébb versei*. Bukarest, 1963. Ifjúsági Kiadó, 167 l.; *Versesek*. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó,
- HORVÁTH István: *Válogatott versek*. Bukarest, 1954. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 197 l.; *Fenséges adósság*. Vál. versek. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 218 l.; *Legszébb versei*. Bukarest, 1967. Ifjúsági Kiadó, 138 l.
- IZSÁK József: *Asztalos István*. Tan. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 337 l.
- JANCSÓ Elemér: *A felvilágosodástól a romantikáig*. Tan. Bukarest, 1966.
- JÁNOSHÁZI György: *Három klasszikus dráma*. Tan. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 169 l.; *Bábel tornya*. Jegyzetek a mai nyugati drámáról. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 189 l.
- KACSO Sándor: *Nagy idő*. Elb. Marosvásárhely, 1946. Bolyai Kiadó, 238 l.; *Vakvágányon*. Regény. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 354 l.; *Írók, írások*. Tan. Bukarest, 1964.
- KÁNTOR Lajos: *Írástól — emberig*. Tan. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 203 l.; *Százéves harc „Az ember tragédiájá”-ért*. Bp. 1966. Akadémiai, 142 l.
- KÁNYÁDI Sándor: *Virágzik a cseresznyefa*. Verses. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 101 l.; *Sirálytánc*. Verses. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 80 l.; *Harmat a csillagon*. Verses. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 132 l.; *Kikapcsolódás*. Verses. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 118 l.
- KATONA SZABÓ István: *Farkasjárás*. Elb. Bukarest, 1957. Ifjúsági Kiadó, 100 l.; *Borika*. Regény. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 278 l.; *A harmadik kakasszó*. Regény. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 147 l.; *Vesztett szerelem*. Regény. Bukarest, 1967.
- KEMÉNY János: *Kákoc Kis Mihály*. Regény. Kolozsvár, 1929. Erdélyi Szépmíves Céh, 88 l.; *Kutyakomédia*. Regény. Kolozsvár, 1934. Erdélyi Szépmíves Céh, 190 l.; *Ítéletidő*. Elb. Kolozsvár, 1938. Erdélyi Szépmíves Céh, 218 l.; *Kokó és Szokratész*. Elb. Kolozsvár, 1940. Erdélyi Szépmíves Céh, 172 l.; *A havas dicsérete*. Elb. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 246 l.; *Vadpáva*. Regény. Marosvásárhely, 1958. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 310 l.; *Farkasvölgy*. Regény. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 479 l.; *Viziboszorkány*. Regény. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 347 l.
- KISS Jenő: *Kormos üvegen*. Verses. Kolozsvár, 1937. Erdélyi Szépmíves Céh, 94 l.; *Napforduló*. Verses. Kolozsvár, 1942. Erdélyi Szépmíves Céh, 92 l.; *Úti rapszódia*. Verses. Bukarest, 1954. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 177 l.; *Szín és tűz*. Verses. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 70 l.; *Az élet szerelme*. Verses. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 94 l.; *Legszébb versei*. Bukarest, 1963. Ifjúsági Kiadó, 134 l.; *Kísérnek a csillagok*. Verses. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 346 l.; *Nem egy életre születtem*. Verses. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 92 l.
- KÓS Károly: *Varjú nemzetség*. Regény. Kolozsvár, 1925. Erdélyi Szépmíves Céh, 224 l.; *Erdély*. Tan. Budapest, 1929. Genius, 88 l.; *A Gálok*. Regény és elb. Kolozsvár, 1930. Minerva, 108 l.; *Kalotaszeg*. Tan. Kolozsvár, 1932. Erdélyi Szépmíves Céh, 174 l.; *Az országépítő*. Regény. Budapest, 1934. Révai, 438 l.; *Budai Nagy Antal*. Dráma. Kolozsvár, 1926. Erdélyi Szépmíves Céh, 174 l.; *Budai Nagy Antal históriája*. Elb. Kolozsvár, 1945. Méhkas Szövetkezet, 56 l.; *Budai Nagy Antal históriája — A Varjú nemzetség*. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó,
- KOVÁCS György: *Erdélyi tél*. Regény. Bp., 1938. Cserépfalvi, 351 l.; *Dali Jóska rózsája*. Elb. Marosvásárhely, 1947. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 291 l.; *A bokréta*. Regény. Marosvásárhely, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 468 l.; *Bűnügy*. Elb. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 240 l.; *Ozsdela leánya*. Regény. Bukarest, 1959. Ifjúsági Kiadó, 206 l.; *Katonasír*. Regény. Marosvásárhely, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 147 l.; *Sánta lelkek*. Regény. Bp., 1961. Szépirodalmi, 241 l.; *Falusi kaland*. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 276 l.; *Pletykafészek — Varjak a falu felett*. Regény. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 519 l.; *Leányok a kertek alatt*. Elb. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 457 l.; *Kergető szelek*. Regény. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 160 l.; *A ki nem mondott szó*. Regény. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 410 l.; *A tűz kiálszik — Boszorkány*. Regények. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 570 l.; *Bánat és bor*. Elb. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 492 l.

- LÁSZLÓFFY Aladár: *Hangok a tereken*. Versek. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 154 l.; *Színhelyek*. Versek. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 148 l.; *Képekönnyv a vonalokról*. Versek. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 133 l.
- LÉTAY Lajos: *Gond és öröm*. Versek. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 75 l.; *Hajnali emlék*. Versek. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 81 l.; *A föld hatalma*. Versek. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 84 l.; *Legszebb versei*. Bukarest, 1967.
- LÓRINCZI László: *A szerető*. Színmű. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 93 l.; *Itáliai napok*. Úti jegyzetek. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó.
- MAJTÉNYI Erik: *Útközben*. Versek. Bukarest, 1955. Ifjúsági Kiadó, 97 l.; *Versek*. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 129 l.; *Búcsú az ódáktól*. Versek. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 158 l.; *Biztató*. Versek. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 123 l.; *Csillagaink most sokasodnak*. Versek. Bukarest, 1960. Ifjúsági Kiadó, 203 l.; *Pirkadástól virradatig*. Versek. Bukarest, 1962. Ifjúsági Kiadó, 89 l.; *Útravaló*. Vál. versek. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 137 l.; *Szobrot álmodtam*. Versek. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 126 l.; *Örökösök*. Regény. Bukarest, 1967.
- MÁRKI Zoltán: *Hűség*. Versek. Bukarest, 1954. Ifjúsági Kiadó, 111 l.; *A tengetész és a halál*. Versek. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 106 l.; *A dobrudzsai derwis*. Versek. Bukarest, 1963. Ifjúsági Kiadó, 117 l.; *A tavasz nem hasonlít semmihez*. Regény. Bukarest, 1965. Ifjúsági Kiadó, 191 l.
- MAROSI Péter: *Fényesebb a láncnál a kard*. Petőfi harcos öröksége. Bukarest, 1949. Állami Kiadó, 127 l.
- MÉLIUSZ József: *Együtt a világgal*. Vál. versek. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 135 l.; *Ameddig én ellátok*. Versek. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 157 l.; *Legszebb versei*. Bukarest, 1964.
- MOLTER Károly: *Metánia Rt.* Regény. Kolozsvár, 1929. Erdélyi Szépművés Céh, 301 l.; *Tibold Márton*. Regény. Budapest, 1937. Révai, 184 l.; *Csaló is csalódik*. Vigjáték. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 105 l.; *Harci mosolyok*. Elb. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 227 l.; *Iparkodj kisfiam!* Vál. elb. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 350 l.; *Szellemi belháború*. Tan. Bukarest, 1968.
- NAGY István: *Oltyánok unokái*. Regény. Kolozsvár, 1941. Erdélyi Enciklopédia, 128 l.; *A szomszédság nevében*. Regény. Bp., 1941. Magyar Elet, 315 l.; *A gyár ostroma*. Dráma. Kolozsvár, 1947. Libro, 72 l.; *A legmagasabb hőfokon*. Regény. Bukarest, 1951. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 360 l.; *A mi lányaink*. Regény. Bukarest, 1954. Ifjúsági Kiadó, 450 l.; *A harc hevében*. Cikk. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 273 l.; *Ácsék táborat vernek*. Regény. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 431 l.; *Íróavatás*. Ön-életrajz. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 257 l.; *A boldog utcán túl*. Vál. elb. Összeáll. Abafáy Gusztáv. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 702 l.
- PAPP Ferenc: *Acélfogak*. Regény. Bukarest, 1953. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 400 l.; *Viharostető*. Regény. Bukarest, 1953. Ifjúsági Kiadó, 247 l.; *Lelkiismeret*. Elb. Marosvásárhely, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 141 l.; *Remény*. Regény. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 299 l.; *Rozsda*. Elb. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 132 l.; *Csalódások*. Elb. Marosvásárhely, 1958. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 180 l.; *Lehullt az első hó*. Regény. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 133 l.; *Füstben és fényben*. Regény. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 198 l.; *A kerítés fölött*. Regény. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 125 l.; *A gyökerek alatt*. Regény. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 133 l.; *Négy kisregény*. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 450 l.; *Földre szállt ember*. Regény. Bukarest, 1966.
- SIMON Magda: *Tanyai lelkek*. Riportok. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 222 l.; *Borsi krónika*. Riportok. Marosvásárhely, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 227 l.; *Megbékülés*. Színmű. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 60 l.; *Százházas lakodalom*. Színmű. Bp. 1960. Táncsics, 59 l.; *Jégverés*. Színmű. Bukarest, 1962.
- SÓNI Pál: *Irodalmi bírálatok*. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 143 l.; *Művek vonzása*. Tan. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 342 l.
- SÜTŐ András: *Emberek indulnak*. Elb. Bp. 1953. Szépirodalmi, 157 l.; *Az új bocskor*. Elb. Bukarest, 1954. Ifjúsági Kiadó, 68 l.; *Októberi cseresznye*. Elb. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 131 l.; *Egy pakli dohány*. Elb. Bp. 1955. Szépirodalmi, 174 l.; *Féltrejáró Salamon*. Regény. Bp. 1956. Új Magyar, 154 l.; *A nyugalom bajnoka*. Elb. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 173 l.; *Tártkarú világ*. Vál. elb. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 377 l.; *Fecskeszárnyú szemöldök*. Vigjáték. Bukarest, 1960. Állami Kiadó, 30 l.; *Szerelmem ne siess!* Vigjáték. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 58 l.; *Tékozló szerelem*. Vigjáték. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 102 l.

- SZABÉDI László: *Ész és bűbáj*. Tan. Bp. 1943. Magyar Élet, 128 l.; *Telehold*. Versek. Bp. 1944. Magyar Élet, 250 l.; *A magyar ritmus formái*. Bukarest, 1955. Állami Kiadó, 231 l.; *Nyelv és irodalom*. Tan. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 291 l.; *Telehold — Veér Anna alszik*. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 645 l.
- SZABÓ Gyula: *Gondos atyafiság*. 1—2. köt. Regény. Bukarest, 1955—1958. Irodalmi és Művészeti Kiadó; *Annyi baj legyen*. Elb. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 137 l.; *Fűhúzó április*. Elb. Bukarest, 1961. Ifjúsági Kiadó, 197 l.; *A szülőföld szimfóniája*. Útirajz. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 135 l.; *Szerelmünk havában*. Elb. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 174 l.
- SZÁSZ János: *A sorkatona éneke*. Versek. Bukarest, 1954. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 101 l.; *Nincsen titkom*. Versek. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 94 l.; *Mindenkihez*. Versek. Bukarest, 1961. Ifjúsági Kiadó, 126 l.; *Elsők és utolsók*. Regény. Bukarest, 1962. Ifjúsági Kiadó, 202 l.; *Szerelmes könyv*. Versek. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 54 l.; *A válasz*. Regény. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 125 l.; *Holnap havazni fog*. Regény. Bukarest, 1964. Ifjúsági Kiadó, 168 l.
- SZÉKELY János: *Csillagfényben*. Versek. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 151 l.; *Mélyvizek partján*. Versek. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 127 l.; *Ithon vagyok*. Riportok. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 166 l.; *Dózsa*. Poéma. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 110 l.; *Virágok átka*. Versek. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 198 l.; *Gyermekkorom ösvénye*. Emlékezések. Bukarest, 1967.
- SZEMPLÉR Ferenc: *Arkangyalok bukása*. Regény. Kolozsvár, 1947. Józsa Béla, Athenaeum, 476 l.; *A híd elkészül*. Egyfelvonásosok. Bukarest, 1949. Állami Kiadó, 114 l.; *A földalatti erdő*. Regény. Bukarest, 1950. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 348 l.; *Válogatott versek*. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 254 l.; *Lépésről-lépésre*. Tan. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 320 l.; *A hárompúpú hegy*. Regény. Bukarest, 1957. Ifjúsági Kiadó, 164 l.; *Dúdoló*. Versek. Bukarest, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 140 l.; *Búcsú az ifjúságtól*. Elb. Bukarest, 1957. Irodalmi Kiadó, 337 l.; *Ötsarkú égi csillag*. Műfordítások. Bukarest, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 265 l.; *Téli alma*. Versek. Marosvásárhely, 1959. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 146 l.; *Szelek tenyerén*. Versek. Bukarest, 1960. Ifjúsági Kiadó, 107 l.; *Változó vidék*. Versek. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 129 l.; *Álmok között*. Versek. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó, 208 l.; *Augusztustól augusztusig*. 1—3. köt. Regény. Bukarest, 1963. Irodalmi Kiadó. *Vándorló ének*. Versek. Bukarest, 1964. Irodalmi Kiadó, 178 l.; *A költészet értelme*. Esszék. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 436 l.; *Minden halhatatlan*. Versek. Bukarest, 1965. Ifjúsági Kiadó, 77 l.; *Különös korban*. Versek. Bukarest, 1966. Irodalmi Kiadó, 196 l.; *Versek, 1924—1944*. Bukarest, 1967. Irodalmi Kiadó, 621 l.
- SZENTIMREI Jenő: *Szentgyörgyi István élete és művészete*. Tan. Bukarest, 1955. Irodalmi Kiadó, 210 l.; *Vallomások*. Tan. Marosvásárhely, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 427 l.; *Harc az állandó színházért Marosvásárhelyen 1780—1945*. Tan. Marosvásárhely, 1957. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 139 l.; *Versek*. Bukarest, 1963.
- SZIGETI József: *A Balassi-comoedia és szerzője*. Tan. Bp. 1967. Akadémiai, 215 l. (Irodalomtörténeti Füzetek.)
- SZILÁGYI Domokos: *Álom a repülőtéren*. Versek. Bukarest, 1962. Irodalmi Kiadó, 114 l.; *Szerelmek tánca*. Versek. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó, 93 l.; *Garabonciás*. Versek. Bukarest, 1967. Ifjúsági Kiadó, 46 l.; *A láz enciklopédiája*. Versek. Bukarest, 1967.
- TABÉRY Géza: *Szarvasbika*. Regény. Bp. 1920. Athenaeum, 232 l.; *A tűzmadár*. Regény. Kolozsvár, 1926. Erdélyi Szépmíves Céh, 151 l.; *Vértorony*. Regény. Kolozsvár, 1929. Erdélyi Szépmíves Céh, 379 l.; *Emlékkönyv*. Kolozsvár, 1930. Erdélyi Szépmíves Céh, 85 l.; *Medvetánc*. Elb. Bukarest, 1958.
- TAMÁS Gáspár: *Új csapáson*. Elb. Bukarest, 1954. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 140 l.; *Barátságos mérkőzés*. Karcolatok. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 138 l.; *Otthoni földön*. Elb. Bukarest, 1956. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 115 l.; *Hajnaltól alkonyig*. Elb. Bukarest, 1960. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 189 l. *Kaland a tavon*. Elb. Bukarest, 1965.
- TOMCSA Sándor: *Őszi tárlat kisvárosban*. Vál. írásai. 1—2. köt. Bukarest, 1965. Irodalmi Kiadó.
- TOMPA László: *Válogatott versei*. Kolozsvár, 1944. Erdélyi Szépmíves Céh, 156 l.; *Régebbsi és újabb versek*. Bukarest, 1955. Irodalmi és Művészeti Kiadó, 397 l.; *Versek*. Bukarest, 1963.
- VERESS Zoltán: *Menetirány*. Elb. Bukarest, 1961. Irodalmi Kiadó, 250 l.; *Szeptember*. Regény. Bukarest, 1964.

Összeállította: Pomogáts Béla

A Belkereskedelmi Kutatóintézet szakkönyvtári és dokumentációs tevékenysége

A kereskedelem illetve a vele kapcsolatos ismeretek sajátos helyet foglalnak el az ismeretágak között, hiszen gazdasági kérdésekkel és emberi kapcsolatokkal egyaránt foglalkoznak, tárgyuknál, az árunál fogva szoros szálak fűzik őket a természeti és a technikai tudományokhoz. Ezt a kettős feladatot kell, hogy tükrözze a kereskedelmi információs bázis és ezen belül a könyvtár is. A kereskedelmi szakkönyvtárnak anyagot kell szolgáltatnia a gazdasági-társadalmi kutatásokhoz, az emberrel kapcsolatos szociológiai és lélektani tényezők vizsgálatához, továbbá az áruval kapcsolatos problémakörhöz, a kereskedelem szervezeti, módszerbeli kérdéseinek tisztázásához.

Ez az összetettség a gyűjtést, a beszerzést és a feltárást végző könyvtárost egyaránt sokrétű feladat elé állítja.

A magyar kereskedelmi kutatás egyik központja a *Belkereskedelmi Kutató Intézet*. Könyvtárának állománya csaknem 14 ezer kötet. Ez a könyvtár hivatott arra, hogy kielégítse a Belkereskedelmi Minisztérium felügyelete és irányítása alá tartozó intézetek és vállalatok dolgozóinak szakirodalmi igényét. Ezért gyűjti a szűkebb szakterület irodalmán kívül a fontosabb gazdaságpolitikai, ideológiai irodalmat, a lélektan és a szociológia e tárgyra vonatkozó irodalmát és a kutató munkához szükséges legfontosabb segéd- és kézikönyveket is. Az intézet könyvtárába majdnem 300 szaklap és egyéb periodika jár. Ezeknek mintegy fele külföldi, melyek a fordítási dokumentáció bázisát képezik.

A könyvtár célja, hogy a belkereskedelmi szakirodalom *teljes magyarországi* gyűjteményének létrehozása mellett a szocialista és a fejlett kapitalista országok szakirodalmából is minél több értékes anyagot szerezzen meg.

Az intézet és könyvtára több külföldi társhintézménnyel áll kapcsolatban, így többek között a moszkvai, varsói, a prágai, a lipcsei intézetekkel, és velük kiadványcserét folytat.

Egy-egy intézmény információs szükséglete több tárgykörre terjed ki, s különösen a *határterületi tudományágak* iránti érdeklődés nőtt meg. Mivel a szerteágazó információs igények kielégítését legteljesebben és leggazdaságosabban a hasonló gyűjtőkörű vállalati és intézményi könyvtárak kooperációjával lehet csak megoldani, az ipargazdasági és üzemszervezési intézetek megállapodtak abban, hogy bizonyos területeken (folyóirat, kiadványcseré illetve kölcsönzés, a külföldi folyóiratok és könyvek gyarapodási jegyzékének megküldése) együttműködnek egymással.

A Belkereskedelmi Szakkönyvtár a közeljövőben tovább szélesíti tevékenységi körét. Jelenleg már folynak a *magyar belkereskedelmi szakkönyvtárak bibliográfiája* anyaggyűjtési munkálatai. E bibliográfia az 1965—1967-es évek belkereskedelemmel foglalkozó szakkönyveit és cikkeit foglalja össze és osztályozza csoportok szerint. Készül a *vendéglátó szakkönyvtár* is, amely szintén az 1965—1967-es időszak szakirodalmát tárja fel.

Az intézet könyvtárának gyarapodási jegyzéke félévenként jelenik meg. Az intézeti munkatársak részére a könyvtár témafelügyelést végez, és gyors témabibliográfiákat állít össze a könyvtár és a dokumentáció anyagaiból.

Bizonyos humán tudományok — a pszichológia, szociológia és a pedagógia — egyre nagyobb helyet foglalnak el a kereskedelmi kutatásokban. Abból a célból, hogy az ilyen témájú és általában a kereskedelmi alaputatásokat segítse, a könyvtár fel fogja venni a kapcsolatot néhány nyugati ország kereskedelmi kutatóintézetének könyvtárával és kiadójával is.

A Belkereskedelmi Kutatóintézet 1954-től folytat *dokumentációs* tevékenységet. Feladata, hogy a tudományos munkatársakat a kutatásaikhoz szükséges, magyar nyelvre fordított külföldi szakanyagokkal ellássa és általános ágazati tájékoztatási tevékenységet folytasson. Ez utóbbi 1967-ig egy negyedéves tudományos szaklap és egy havonta megjelenő nemzetközi cikkgyűjtemény közreadására korlátozódott. A múlt évben az intézet programba vette, hogy a külföldi kereskedelem legújabb eredményeiről, a kereskedelem és a vendéglátás nemzetközi tapasztalatairól gyorsan, frissen és tömören tájékoztatja a kereskedelem felső vezetését és a vállalatokat.

Az intézet tájékoztatási osztálya arra törekszik, hogy bel- és külföldi eredményeket átfogóan ismertető információt nyújtson a kereskedelmi tevékenység folyamatos szervezéséhez és továbbfejlesztéséhez.

A gazdasági reform bevezetése következtében a vállalatok, a gazdasági szabályozók és ösztönzők keretén belül, lényegében önállóan döntenek. Döntéseik megalkotásához nagy mennyiségű és színvonalas információra van szükségük, hogy a gazdasági környezetben megfelelően tudjanak dolgozni, a várható fejlődésre, változásokra fel tudjanak készülni, a versenyben megállják a helyüket.

Ezt az igényt felismerve a Belkereskedelmi Kutatóintézet különböző tájékoztatói kiadványaival siet az intézmények, a vállalatok és az irányító szervek segítségére. Az intézethez járó szaklapok cikkeiből évente több ezer referátum vagy fordítás készül. Így a kiadványok mindenkor teljes képet adnak a korszerű külföldi kereskedelem eredményeiről, törekvéseiről, a legújabb irányzatokról, ötletekkel, tanácsokkal segítik a vállalatok munkáját. A kiadványok csoportosítása témák szerinti, így az érdeklődő az adott témában áttekintést nyerhet a külföldi kereskedelem és vendéglátás legújabb eredményeiről, gazdasági fejlődéséről, technikai vívmányairól.

Az intézet dokumentációs tevékenysége iránt differenciált igény mutatkozik. Más természetű információkat várnak a minisztérium vezetői vagy az irányító központosítottak, és ismét más érdeklő a vállalatok irányítóit. A kiadványok csoportosítása és szerkesztése olyan, hogy a kereskedelmi és az ipari dolgozók, az olvasók minden rétege megtalálja az érdeklődésének megfelelő tájékoztatót.

Ebben az évben a következő *kiadványok* jelennek meg:

Hírek a világ belkereskedelméről. Hetenként egyszer megjelenő, 8—10 oldalas gyors, figyelmet felkeltő és röviden tájékoztató kiadvány a szocialista és a fejlett tőkés országok kereskedelmének, vendéglátásának legfontosabb, a hazai gyakorlat számára hasznosítható kérdéseiről.

Újdonságok a külföldi kereskedelmi és közgazdasági gyakorlatból. Szintén hetenként megjelenő, 10—15 oldalas kiadvány, amely a kereskedelmi és a vendéglátó vállalatok, a szövetkezetek, a belföldi piaccal kapcsolatban álló ipari üzemek, továbbá az irányító munkát végző szervek számára ad részletesebb, de röviden összefoglalt tájékoztatást, a külföldi szaklapokban megjelent fontosabb cikkekről, híradásokról. Témaköre felöleli mindazokat a tudnivalókat, amelyek a korszerű vezetés igényeit kielégíthetik. Foglalkozik a közgazdasági és üzemgazdasági kérdésekkel, a marketing a piackutatás, a reklámozás problémáival, tartalmaz eladási ötleteket, piacszervezési módszereket, ismerteti az alkalmazott érdekeltségi rendszereket, foglalkozik a kereskedelmi technika, a vendéglátás és az idegenforgalom legújabb eredményeivel, gazdaságossági számításokkal.

Időszerű kérdések a külföldi kereskedelemben. Esetenként egy-egy téma irodalmát részletesebben feltáró, külföldi források felhasználásával összeállított kiadvány.

A kereskedelmi konjunktúra a külföldi országokban. Hogyan alakul az áru kínálat, a kereslet, az árak, milyen áru újdonságok jelennek meg, a tudományos kutatásoktól milyen eredményeket várhatunk, melyek a legújabb divat törekvések a ruházatkodásban, a lakáskultúrában, a műszaki cikkekben stb. azokban az országokban, amelyekkel kereskedelmi kapcsolatban állunk, vagy ahol a belföldi piac fejlődésének tendenciái hasonlóak a miénkhez — erről tájékoztat a kiadvány.

Szemle a nemzetközi kereskedelemről. Összefoglaló, rendszerezett, nagyobb terjedelmű kiadvány, amely forrásmunkaként is felhasználható. Noha évente csak néhány alkalommal jelenik meg, a vezetés egyik fontos eszköze.

Végül a különböző szervek, vállalatok sajátos információs igényeinek kielégítésére az intézet a következő egyedi szolgáltatások nyújtását tervezi:

- a kiadványokban szereplő hírekről, referátumokról részletes információ adását vagy teljes fordítást,
- témajegyzékek összeállítását, rövid ismertetéssel,
- adott téma teljes kidolgozását, a kívánt formában és terjedelemben.

Érdemes még megemlíteni a *Kereskedelmi Szemlét* is, amely kilencedik éve jelenik meg a Belkereskedelmi Kutatóintézet szerkesztésében, mint az egész ágazat egyetlen közgazdasági jellegű szaklapja és az intézet kutatási eredményeinek legfontosabb publikációs fóruma.

A Kereskedelmi Szemle és a külföldi társintézetek között állandó és jó a kapcsolat. Ez nagyfokú és gyors tájékozódást, tapasztalatátvételt tesz lehetővé, egyben cikkek kölcsönös megjelentetésére is módot nyújt a baráti országokban. Egyre nagyobb a lap iránti érdeklődés a nyugati országok kereskedelmi kutató intézetei részéről is, amióta bevezette, hogy a közölt cikkekről igen részletes orosz és német nyelvű kivonatokat is mellékel, s így a külföldi felhasználás hatékonyságát rendkívül megnövelte.

Buza Péterné — dr. Imre János

nyilvántartásaink teljes megtartása mellett a törzslapok adatait egysoros peremlyukkártyákra vittük rá. A lyukkártya mezejébe semmi más nem kerül, mint a könyvtár neve. Direkt kódjeleket alkalmaztunk egyetlen mező kivételével, amely $\left(\frac{6}{2}\right)$ kombinációs kód, azaz 15 féle kombinációt alkalmazhatunk segítségével.

Adataink (ld. az ábrát) kiterjednek az állomány nagyságára (könyvtári egységek és a kurrens folyóiratok száma), a könyvtári alpmunkák állapotára (leltározás, raktári rend, katalógusok), a könyvtári funkciókra (irodalomkutatás, fordítás, folyóirat körözés stb.), a könyvtár helyiségviszonyaira és a könyvtáros adataira (képzettség, munkaviszony, munkaidő, nyelvtudás).

Lyukkártya rendszerünk felhasználása során kiderült, hogy sokkal több kérdésre kaphatunk választ, mint amennyire egyáltalán gondoltunk.

Rendszerünkkel 10—15 perc alatt válasz adható pl. a következő kombinált kérdésekre:

— Hány olyan könyvtárunk van (és melyek azok), amelyekben az állomány 1000 kötetnél nagyobb, de nincs szabvány szerinti könyv- és folyóirat leltárkönyvük, holott a könyvtáros főhivatású, képzett stb.

— Vagy: hány olyan könyvtárunk van (és melyek azok), amelyekben szakrendi raktározást alkalmaznak és ugyanakkor a katalógus is szakrendi (holott irányelveink szerint a raktári rendnek és a katalógusnak — ha nincs több katalógus — ellenkező dimenziójúnak kell lennie).

— Vagy: Hány olyan könyvtárunk van, amelyben a könyvtárosnak felsőfokú könyvtárosi képesítése van, állománya 1001—2000 kötet közötti, mégsem végez semmiféle tájékoztatási munkát.

— Vagy: hány több nyelven tudó főhivatású könyvtáros van, akinek állománya 2000 kötetnél nem több, mégsem végez sem fordítási, sem referálási munkát.

— Vagy: hány olyan, 1000 kötet alatti könyvállománnyal rendelkező könyvtárunk van, amelynek a fenntartó intézete a kis állomány ellenére is külön helyiséget juttatott a könyvtárnak, olvasóhelyiséggel együtt, és a könyvtáros rendszeresen körözi a friss folyóiratokat.

De kár lenne a felsorolást folytatni.

Ez az egyszerű, egysoros peremlyukkártya a minden fogalomnak minden fogalommal történő kombinációs lehetősége révén alkalmat ad arra, hogy adatainkat valamennyi lehetséges módon összevetve, hálózatunkról az eddigienél sokkal világosabb képet kapjunk, a munka minden jó és rossz oldala kidomborodjék; keresni tudjuk és a sokoldalú feltárás következtében meg is találjuk az okokat.

Még csak annyit, hogy a lyukkártyákat napra készen kell tartani, ami azt jelenti, hogy a könyvtárak és az instruktorok jelentései alapján kapott újabb adatokat a kártyákra rályukasztjuk, változás esetén a szóban forgó könyvtár számára új kártyát nyitunk. Ilyen változás azonban egy évben legfeljebb 20—30 alkalommal fordul elő.

A kész lyukkártya rendszer gondozása nagyon kevés, évi időmennyiségben ki sem fejezhető munkát ad.

Az anyagi befektetés összesen (kártyák, válogató tűk, lyukasztó, válogató berendezés) 650,— Ft. A kártyák megszerkesztésére fordított idő (kész törzslapok alapján) egy ember 70 órai munkaideje.

Bővebb felvilágosításokat szívesen adunk minden könyvtárosnak.

Szepesi Zoltánné
az Országos Orvostudományi Könyvtár
és Dokumentációs Központ osztályvezetője

Új feladatok — új környezetben

1964. január 28-án vettem át a mezőfalvi könyvtár vezetését, mint az első főhivatású könyvtáros a községi könyvtár történetében. 1964 előtt, az azóta már használhatatlanná vált művelődési otthonban kapott szállást az a 3400 kötet könyv, amely a községi könyvtár állományát képezte. Csak szállást társbérleti jelleggel és nem otthont. Az önálló községi könyvtár új helyiségben indult, s ez az előzőhöz viszonyítva palotának tűnt. E könyvtárrá nemesült hajdani kocsmatermet azonban csakhamar kinőtünk. A könyvállomány három esztendő alatt megduplázódott, s ezzel egy időben az olvasók száma és a könyvforgalom is az 1963-asnak két és félszeresére emelkedett.

Napról napra szembetűnőbbé vált az új intézmény szegényes jellege: túlzásfolt könyvespolcok, kölcsönzésre váró, a szűk helyen kényelmetlenül szorongó olvasók látványa s az olajozott padló jellegzetes feketesége. Pedig nemcsak az olvasók száma

növekedett évről évre, hanem az olvasók igényének színvonala is emelkedett. A közösségi otthon iránti igény az ötezer lakosú községben, ahol a művelődési otthon — melyet egy volt gazdasági épületből újíttak fel az ötvenes évek elején — egyre vizsgálatlanabban és helyreállíthatatlanabban romosodott. A rendezvényeket kénytelenek voltunk a földművelésszövetkezeti cukrászdában megtartani, persze csak „ünnepélyes alkalmakkor”. Gyermekfoglalkozásaink csupán diafilm-vetítésekre korlátozódhattak, könyvkötő szakkörünk pedig átmenetileg csak az általános iskolában működhetett.

A községi könyvtár jobb elhelyezésének ügyét évek óta napirenden tartották a község vezetői. 1967 őszén, amikor a tanácsoló épületének egy része felszabadult, a községi tanács elhatározta, hogy ebben az épületrészben megteremti a korszerű könyvtárat. A döntéshez hozzájárult a megye területén elsőként létrehozott rácalmási klubkönyvtár példája és jóhíre is. Az átépítés 1967 szeptemberében kezdődött meg, az új berendezést is figyelembe véve, 100 000 forintos költséggel, a megye, a járási anyagi segítségével. Könyvtárunkat, amely három nagyobb szobából és két kis raktárhelyiségből áll, 1968. március 24-én avattuk fel ünnepélyes körülmények között.

Az avatás napja mindenképpen választó vonalat jelent majd Mezőfalva népművelési életében, ugyanis a művelődési otthonok új besorolási rendeletének értelmében a helyi intézmény — alkalmatlansága miatt — megszűnt, s helyét — megváltozott szerepkörben — a klubkönyvtár vette át. Ettől az időtől kezdve átvettem a népművelési ügyvezetői munkakört is.

Az új intézmény teljesítőképességét figyelembe véve, elsősorban a kiscsoportos foglalkozásokra kell építenünk. Az új és szép környezet új segítőtársakat is adott a munka megindításához. Amíg a régi könyvtárhelyiségben örök panaszom volt, hogy a helyi tantestülettől semmiféle segítséget sem kapok, addig az új környezet nemcsak becsalogatta, hanem segítőtársként itt is marasztalta a pedagógusokat. Természetesen ehhez az is hozzájárult, hogy könyvvállományunk most már szinte felárulkozik az olvasó előtt. A régi könyvtárban például nehéz volt az ismeretterjesztő és a szakkönyvek olvastatása, most, mivel hozzáférhető helyen vannak, már az első figyelt hónapban, áprilisban a tavalyi 9% helyett 30%-os lett az ismeretterjesztő könyvek kölcsönzési aránya az összes kölcsönzött könyvek számához viszonyítva. Különösen a társadalomtudományi és műszaki könyvek forgalma nőtt meg ugrásszerűen.

Mezőfalva — Rácalmáshoz hasonlóan — ma már tipikus peremvárosi település; a dolgozók nagy hányada bejáró munkás, több mint ezren utaznak el naponta a községből, főleg dunaújvárosi munkahelyekre. Ebből ered a műszaki könyvek meg-növekedett forgalma. Még egy szerencsés tényező: az új könyvtárhelyiség a legnagyobb forgalmú autóbuszmegállónál van, tehát mintegy kínálkozik a munkából hazaérkezőknek.

Április közepén megalakítottuk a könyvbarátok *Univerzum klubját*. Jelenleg 45 tagja van, és 7 tagú vezetőségében pedagógusok és a két KISZ-alapszervezet titkárai és művelődési felelősei vesznek részt. Az a célunk, hogy amint a könyvtár egész tevékenységében, a klubban is minden szakterületet felölelve adjunk ismereteket, természetesen szórakoztató módon.

Az igények felméréséhez kérdőívet adtunk ki. Most, a beérkezett igények alapján állítja össze a vezetőség a következő hónapok programtervét. A klub minden kedden összejövetelt tart. Eddig a következők szerepeltek foglalkozásain: Az első alkalommal a program játékos fejtörő volt, és a klub céljainak ismertetése. Az eltelt rövid idő alatt közös filmlátogatáson vettünk részt a klubtagokkal, az előadás után vitát tartottunk a látottakról. Ki mi tud vetélkedőt és író—olvasó találkozót is rendeztünk.

A klub tagjai különböző életkorúak, igen sok köztük az általános iskolából kimaradt és tovább nem tanuló fiatal, de akadnak gimnazisták, ipari tanulók és munkások is szép számmal.

Az új élet indulásának még nagyon a kezdetén vagyunk: szándékomban áll a gyermekklub létrehozása is és még sok minden, amit az élet diktál. Remélem, a jó indulásnak jó folytatása lesz.

Szabó Istvánné

községi könyvtáros, Mezőfalva (Fejér m.).

Az igazi irodalmat történeti huzat lobogtatja.

Remekművet is lehet ponyva gyanánt olvasni.

Németh László.

Egyik alföldi városunk művelődésügyi csoportja könyvtárosi állásra hirdetett pályázatot a Művelődésügyi Közlöny november 1-i számában. A pályázat szövege többrendbeli medítálásra ad lehetőséget:

1. A feltételek között szerepel, hogy a pályázatokat „a szolgálati út betartásával” kell elküldeni, és mellékelni kell hozzájuk a „munkahelyi minősítést” is. Itt mindjárt felmerül a kérdés hogy vajon ki fog ilyen feltételek mellett pályázni? Ki fogja munkahelyén — a bizonytalan lehetőségre — előre nyilvánosságra hozni távozási szándékát? Siet-e majd annyira a „munkahely” hogy a 12 napos határidőre elküldi olyan könyvtárosának minősítését, aki jó munkaerő, akít ezért jobban szeretne megtartani? Azt sejtjük, hogy ilyen feltételek mellett csak az pályázik, aki minden körülmények között szabadulni akar jelenlegi munkahelyéről.

2. Nem jelöli meg a pályázat, hogy az „1 fő könyvtárosi állás” melyik intézménynél kerül betöltésre. Ezek szerint lehetséges, hogy a könyvtárost a művelődésügyi csoportba akarják kinevezni, hiszen az hirdetett pályázatot. De az is lehetséges, hogy a városi könyvtárban megüresedett állást hirdetnek és valójában főkönyvtárosi kinevezésről van szó.

3. Vajon akkor is ilyen bürokratikusán történt volna a pályázat kiírása, ha az állást a városi könyvtár vezetője hirdeti meg és tölti be, akinek ez hatáskörébe tartozik? (A 146/1964. MM. sz. utasítás szerint.)

mozgalom szakszervezeti feladatairól irányelveket adott ki a SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztálya. E dokumentum szerint a szakszervezeti könyvtári munkában elő kell segíteni, hogy a munkásosztály valóságos olvasási viszonyairól, az egyes rétegek olvasási színvonaláról átfogó és a további feladatokat is meghatározó olvasásszociológiai felmérések készüljenek. Az olvasás fehér foltjainak feltárása érdekében a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 3000 ipari fizikai dolgozóra kiterjedő olvasásszociológiai vizsgálatot folytat a SZOT anyagi támogatásával. Emellett szükséges, hogy a könyvtárak is végezzenek vizsgálatokat a saját területükön, az SZMT könyvtárak, illetve Budapesten a szakmák központi könyvtárainak segítségével. A könyvtárak ilyen jellegű tevékenységének az ösztönzésére a SZOT tanulmánykötetben közreadja a már korábban elkészült legkiválóbb elemzéseket. (Ezt a kötetet, mely Művelődési tapasztalatok címmel már meg is jelent, Tájékoztató rovatunkban ismertetjük.)

Az üzemi könyvtárak fő feladata változatlanul az, hogy új dolgozókat, illetve olvasórétegeket nyerjenek meg az olvasás számára. Cél, hogy a 3. ötéves terv végére az üzemi dolgozók 25%-a tagja legyen az üzemi könyvtáraknak. Ezen belül elsősorban a szakmunkás-tanulók olvasóvá nevelésére kell törekedni. (A SZOT módszertani kiadvány megjelentetésével segíti a könyvtárakat ebben a munkájukban, továbbá — előzetes vizsgálatok alapján — javaslatot tesz a szakmunkásképző intézetek és otthonok könyvtári helyzetének megjavítására.) Külön hangsúlyozza az Irányelvek a segédmunkások olvasóvá nevelésének, valamint a munkásszállások letéti könyvellátásának fontosságát.

Az olvasó népet mozgalom kettős célkitűzésének megfelelően a dokumentum kimondja: törekedjenek a könyvtárak az olvasók izlésének tudatos formálására. A nagyüzemek könyvtárai növeljék az irodalom-barát körök, az ipari szakmunkás tanulók részére szervezett művelődési körök számát és a könyvtárművek közös megbeszélését használják fel az irodalom megszerettetésére. Az írók és az olvasók kapcsolatának erősítésére a SZOT felkéri a Magyar Írók Szövetségét, hogy legalább 20 nagyüzemben vállaljon egy-egy író rendszeres patronáló munkát, melynek keretében szocialista brigádokat tájékoztatna rendszeresen az élő irodalom kérdéseiről, vagy irodalombarát kört vezetne.

A szakszervezeti bizottságok, szorosan együttműködve a gazdasági vezetéssel, törekedjenek arra, hogy lényeges javulás következzen be az üzemi könyvtárak működési feltételeiben. Kapjanak a könyvtárak — elsősorban a nagy- és középüzemekben — szabadpolcos kölcsönzésre alkalmas helyiségeket. Növelni kell a függetlenített és tiszteletdíjas könyvtárosok számát is.

Könyvtárépítési hírek

Új állomáshoz érkezett a *Borsod megyei* szakszervezeti könyvtárak korszerűsítési folyamata: a Miskolchoz tartozó *Peremes* bányatelep új könyvtárának átadásával befejeződött a nagyobb települések, nagy- és középüzemek szakszervezeti könyvtárainak korszerűsítése. *Két esztendő alatt 30 könyvtárat modernizáltak!* Néhány bányauzemben (Sajószentpéter, Alberttelep, Rudabánya, Királd) még folyik a felújítás, s ennek befejeztével a *Borsodi Szénbányászati Tröszt területén minden könyvtár korszerű lesz.* Hasonló a helyzet a vasas, a vegyész és az építőipari szakmában is. A kisebb könyvtárak rendbehozása szintén megkezdődött; az SZMT Könyvtár először a tanintézetek könyvtárait szeretné rendbetetni. — Egyébként az említett — borítónk 3. oldalán látható — peremesi könyvtárra 300 000 Ft-t fordított a bányauzem. A bútorokat a Sátoraljaújhelyi Asztalosipari Ktsz készítette. A 15 000 kötetes könyvtár központi könyvtárként működik, mely a távoleső munkahelyeken, munkásszállásokon 4 fiókot tart fenn. Mivel olvasóinak száma eddig is meghaladta a 600-at, s az új helyiség nagyobb vonzása következtében újabb létszámnövekedés várható, a könyvtárosi állást főfoglalkozásúra szervezik át. — Miskolc másik részén, *Görömbölyön* a városi könyvtár korszerűsítette fiókkönyvtárát: az eddig a tanácsi kirendeltség egyik szűkös helyiségében meghúzódnó könyvtárt a régi általános iskola szabadárá vált, tágas épületrészébe helyezte át.

A székesfehérvári Könnyűfémmű új munkásszállójában felavatott szakszervezeti könyvtár Fejér megye egyik legkorszerűbb könyvtára. Az SZMT' könyvtár 65 000 Ft értékű bútorzatával és az üzem által vásárolt egyéb berendezési tárgyakkal berendezett, faburkolatú helyiségek (ld. a borító 2. oldalán levő képeket) elegáns kiképzése méltó a nagyvonalú tornyszállóhoz.

Pest megye és az ország legnagyobb községében, a 30 000 lakosú *Erden* a könyvtár a rossznál is rosszabb körülmények között tengődött. Helyzetén úgy sikerült változtatni, hogy a megyei tanács segítségével 270 000 Ft-ért házat vásároltak számára, s ezt a községi tanács 170 000 Ft költséggel rendbehozatta, átalakította. A község lakói — köztük kisiparosok is — 40—50 000 Ft értékű társadalmi munkával segítették az építkezést illetve a ház környékének rendezését. Az átalakítást Máté György, a Csepel

Autógyár szakszervezeti könyvtárának vezetője tervezte, aki mint a Pest megyei Könyvtár mellett működő megyei módszertani tanács tagja már több hasonló munkát végzett a tanácsi könyvtárak számára is. *Erden* eddig — a központi könyvtáron kívül — 7 kölcsönző és 2 fiókkönyvtár működött, az olvasók száma 2500 volt. Mivel a most kialakított otthonos, szép könyvtár bizonyára újabb olvasókat vonz majd, az irodából, gyermek- és felnőtt-részlegről álló, nem túl nagy alapterületű könyvtárt valószínűleg hamarosan bővíteni kell. Erre meg is van a lehetőség, mivel az épület egyik részét az új művelődési otthon felépítéséig ideiglenesen iroda foglalja el, s ha ez felszabadul, a gyermekek könyvtára ide telepíthető át. A község rohamos fejlődése következtében azonban idővel bizonyára újabb könyvtárépületre lesz szükség, s ekkor a mostani központi könyvtár a település egyik részének könyvellátását véggezheti majd. (Képeinket l. a 705. oldalon.)

A *nagykállói járásban* a lakosság nagy része még tanyán él. Ezért a járási pártbizottság határozatot hozott, hogy a községek fejlesztési alapjuk nagyobb részét a tanyai emberek kulturális és szociális körülményeinek megjavítására fordítsák. A program keretében a legkiterjedtebb tanyavilággal rendelkező *Balkány* három nagyobb településén: Perked-pusztán, Görény-pusztán és Kocog-tanyán orvosi rendelőből, könyvtárból és klubteremből álló közintézményt építettek. Hasonló épület készült el nemrég a Nagykállóhoz tartozó Butyka-tanyán is.

Szolnok megyében befejezték a *jászberényi* volt zsinagóga épületének bontását, és helyén megkezdődött a járási könyvtár új otthonának kialakítása. Az építkezés előreláthatólag 1969 végén fejeződik be, költsége 3,5 millió Ft lesz. — *Zagyvarékaszon* 130 000 Ft-ot fordítottak a 8700 kötetes községi könyvtár új helyiségének kialakítására.

Szombathelyen megkezdődött a Vas megyei Könyvtár építkezése. Az új épület előreláthatólag 1970 végére készül el. — A Jáki út környékén kialakítandó városi alközpont első közintézményeként olyan rendelőintézetet építettek, amelynek emeletén klubkönyvtár kapott otthont. — Az 5000 lakosú Derkovits-lakótelepen 16 tantermes iskolát avattak, ebben könyvtár is van.

57 ÉVES KORÁBAN ELHUNYT Lovász Pálné, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár katalógusszerkesztője, aki 1954 óta dolgozott a megyei könyvtárban lelkiismeretességéért, szorgalmáért, áldozatkész emberi magatartásáért felettese és munkatársai egyaránt becsülték. Nyugalomba vonulása előtt ragadta el a halál,

TOMPA-EMLÉKESTET rendezett Mezőcsáton az ottani művelődési intézményekkel együttműködve a Miskolci Megyei Könyvtár. A költő életét és munkásságát Kordos László, a Miskolci Városi Könyvtár igazgatója ismertette. A jól sikerült rendezvényen Halász Katalin miskolci előadóművész és a mezőcsáti gimnázium irodalmi színpada működött közre.

AZ OROS-NYÍRJESI TANYAI ISKOLA pedagógus-könyvtárosa, Albert Antal könyvkiállítással egybekötött szülői értekezletet tartott. Mivel a felnőttek olvasási kedve nem nő olyan mértékben, mint a gyermekeké, a letéti könyvtáros a szülői értekezletet használta fel arra, hogy elbeszélgesse a szülőkkel az olvasás hasznáról, a kezelésében működő könyvtár gazdag választékának illusztrálására szolgáló könyvkiállításon pedig bemutatta a járási könyvtártól frissen kapott 100 könyvet. (A. A.)

Hírek

AZ ÜZEMI KÖNYVTERJESZTÉS munkájának megjavítására irányelveket adott ki a SZOT és a Kiadói Főigazgatóság. Ez arra hívja fel a szakszervezeti bizottságok figyelmét, hogy a könyvterjesztés irányítását tekintsek a szakszervezeti kulturális munka szerves részének. Változatlan alapelv, hogy ne a szakszervezeti könyvtárosokat bizzák meg könyvterjesztői feladatokkal, hanem új aktivisták beállítására törekedjenek. A szakszervezeti bizottságok az olvasás, a művelődési helyzet vizsgálatakor vegyék figyelembe a könyvterjesztés eredményeit, s a könyvtárosok beszámoltatásával egy időben értékeljék az üzemi könyvterjesztést is, a könyvterjesztőket pedig vonják be az alapfokú könyvtáros oktatásba. Végül akadályozzák meg a különböző könyvügynököknek a könyvterjesztést zavaró tevékenységét.

CARITA NYSTRÖM, a helsinki egyetem skandináv nyelv-szakos előadónője meglátogatta a Veszprémi Megyei Könyvtárat. A könyvtár skandináv irodalmi anyagát tanulmányozva megelégedéssel állapította meg, hogy a régi irodalom keresztmetszete

szinte teljes, a skandináv klasszikusok gyűjteménye hiánytalan. A mai skandináv irodalomból is mindaz megtalálható, amit magyarra fordítottak, a kiadók által lefordított művek válogatását azonban esetlegesnek ítélte. A finn látogató elismerését fejezte ki a frissen kialakított, hangulatos könyvtári enteriőrök láttán is. (Sz. L.)

VESZPRÉM MEGYEI TANÁCSI VEZETŐK, népművelési felügyelők és könyvtárosok látogattak meg Fejér megyei klubkönyvtárakat. A tapasztaltak meggyőzték őket arról, hogy a nagytermes művelődési otthonok klubkönyvtárrá történő alakítása a Fejér megyei példa alapján Veszprém megyében is sikerrel kecsegtet. Fejér megyében két év alatt 40 klubkönyvtár építésére, átalakítására került sor, illetve van folyamatban. Nyilvánvalóvá vált, hogy az intézmények pusztán „névcsereje” nem hozhatja meg a kívánt eredményt: csak az a klubkönyvtár felelhet meg a működéséhez fűzött várakozásoknak, amelynek számára biztosítva vannak a szükséges feltételek. A hasznos tapasztalatok sorába tartozik az a felismerés is, hogy az intézménytípusban ellátandó sajátos népművelői feladatokra már a szervezéssel egyidőben meg kell indítani a klubkönyvtárosok kiképzését (T. D.)

SZOCIALISTA BRIGÁDOKNAK AJÁNLJUK címmel negyedévenként megjelenő füzet-sorozatot bocsát ki a SZOT megbízásából a Fővárosi Művelődési Ház. A füzetek a szabad idő ésszerű felhasználásához adnak segítséget, tartalmuk sokszínű: színházi előadásokra, filmekre, hangversenyekre, múzeumi kiállításokra hívják föl a figyelmet; közlik az IBUSZ- és a TIT-túrák programját; foglalkoznak a tv ismeretterjesztő műsoraival; pályázatokat, fejtörőket közölnek, és minden számban ajánlanak néhány könyvet is. A gazdag műsorválasztékú füzetek igen hasznosak és népszerűek, nagy előnyük, hogy a brigádtagok helyben, a maguk üzemében megkapják őket, s nem kell más műsorfüzetek keresésére időt, energiát fordítaniuk. A könyvajánlásokon azonban még sokat lehet javítani, hogy a véletlenszerűséget kiküszöbölve jobban kapcsolódjanak a többi kulturális programhoz, illetve egymáshoz a téma, kor vagy műfaji szempontok szerinti összefüggésekre ügyelő válogatás, csoportosítás révén.

KÖNYVEK A PÁRT MEGALAKULÁSÁNAK 50. ÉVFORDULÓJÁRA

Az 50. évfordulóra megjelenő kiadványok közül két kiadványt emelünk ki: az egyik fényképalbum, címe: *50 éves a Párt*, a másik Remete László: *Rengj csak föld* című összeállítása a korabeli sajtóban megjelent írásokból, részletek visszaemlékezésekből, irodalmi szemelvényekből, dokumentumokból. A két kötet ugyan két külön műfajt képvisel, ennek ellenére szorosan összetartozik. Nemcsak azért, mert mindkettő az ötven év előtti nagy történelmi eseményekkel, az 1918-as forradalommal és a párt megalakulásával foglalkozik, hanem azért is, mert a kettő együtt olyan plaszticitással vetíti az olvasó elé az ötven évvel ezelőtt történeteket, amilyenre önmagában egyetlen kiadvány sem lenne képes. A fényképalbum, bár az 50 éves pátról szól, valójában 100 esztendő fog át az 1868-ban megalakult Általános Munkássegylet dokumentumaitól a máig. A másik kötet anyaga csak az 1914—1918 közötti időket idéző dokumentumokat tartalmazza. Mégis e dokumentumok adják a lényegét annak a történelmi folyamatnak, amely 1918. november 24-ével, a Kommunista Magyarországi Pártjának megalakulásával fordulóponthoz érkezett. Olyan új szakaszhoz, amely 1919-ben a Tanácsköztársaság kivívásához, majd alig negyedszázad múltán a szocialista Magyarország megteremtéséhez vezetett. A fényképalbum e történelmi folyamat egyes mozzanatairól, eseményekről s az eseményekben részt vevő, a történelemre ható, azt formáló emberekről, ismert vezetőkről és névtelen harcosokról villant fel képeket. Ezzel megeleveníti, szinte személyes élménnyé teszi az elmúlt évszázad már-már történelmi múlttá merevülő eseményeit. A másik kötet öt év dokumentumaiból válogatott anyaga annak az öt esztendőnek történetét sűríti össze, amelyben végül is összegeződött 50 esztendő munkásmozgalmának minden forradalmi eredménye a KMP megalakulásával és a Tanácsköztársaság kikiáltásával.

Mindkét kiadvány számos olyan érdekes dokumentumot tartalmaz, amelyek csak most válnak hozzáférhetővé az olvasóközönség, a könyvtárak olvasói számára. A dokumentumokat 5 éven át a Horthy-rendszer tartotta hét lakattal elzárva, de nagy részük az 1945 és 1957 közötti korszakban sem kerülhetett nyilvánosságra. E dokumentumkötetek nemcsak arra alkalmasak, hogy ünnepélyesen megemlékezzenek az 50 éves pátról, hanem arra is — és talán elsősorban arra —, hogy a történelem eseményeit, az abban szereplő embereket, tetteiket hitelesen tárják az olvasók elé.

A két kötet a párt történelmi útját — s ezzel valójában a magyar nép utolsó száz évének történetét — vetíti az olvasó elé. Ez a történelmi út csaták sorozata volt, nemegyszer vesztes csatáké, ideiglenes visszavonulásoké is. A vereségek, kudarok azonban csak múltó epizódok voltak, s csupán újabb és újabb erőfeszítésekre sarkallták a küzdőket. A harc sok áldozatot követelt. Az elesettek nyomába azonban új harcosok léptek, vállalva minden nehézséget és veszélyt.

Az 50 évvel ezelőtti történelmi események évfordulójára kiadott művek között ez a két kötet kitűnő eszköze lesz a könyvtárak nevelő, világnézetet, történelemszemléletet formáló munkájának. (50 éves a Párt. Kossuth, 22 Ft. UK. 681 666. — *Rengj csak föld*. Kossuth, 338 l. 27 Ft. UK. 681 680.)

Ónódy Miklós

Jól írni! — mi sem könnyebb annál. Az egész csak abból áll, hogy mindig a kellő szót kell a megfelelő helyre írni.

Oliver Swift

Azok az írók, akik hatnak a korukra, csupán olyan emberek, akik tökéletesen fejezik ki, amit a többiek gondolnak, és azokat az eszméket vagy érzelmeket ébresztik fel az elmékben, amelyek egyébként is bontakozóban voltak bennük.

Barthélemy Joubert
1769—1799

MAGYAR IRODALOM ROMÁNIÁBAN

A szomszédos országokban kialakult magyar irodalmak közül a romániai magyar irodalom kelti fel nálunk a legtöbb figyelmet és érdeklődést. Nem véletlenül: ez az irodalom kínálja a legszínvonalasabb alkotásokat, ez sorakoztatja fel a legtöbb író, ez örökölte a legelevenebb hagyományt. Romániában majdnem kétmillió magyar él, nagy részük egyetlen, etnikailag egységes tömbben, a Székelyföld falvaiban és városaiban. Kolozsvár és Marosvásárhely, Nagyvárad és Brassó nemzeti művelődésünk ősi tűzhelyei. Érthető tehát, hogy a romániai magyarság irodalma élő és tevékeny szervezet, hogy intézményei és alkotásai a hazai olvasó érdeklődésével találkoznak. Kivált azért, mert ez az irodalom már régebben megszerezte a magyar közvélemény becsülését. A két világháború közötti erdélyi magyar irodalom rangos helyet vívott ki magának a magyar művelődésben. Olyan írőkkel büszkélkedhetett, mint *Tamási Aron*, *Áprily Lajos*, *Karácsony Benő*, *Szántó György*, *Kós Károly*, *Dsida Jenő*; olyan folyóiratokra hivatkozhatott, mint a *Korunk* vagy az *Erdélyi Helikon*. Az erdélyi irodalomnak hatalmas olvasótáborra volt; haladó mozgalmi — a Helikon humánus értékeket őrző munkája, a Korunk következetes marxizmusa vagy a Vásárhelyi Találkozó antifasiszta nemzeti egységre törekvő erőfeszítése — a baloldali értelmiség egész nemzedékének világképét segítették megformálni, e nemzedéket állásfoglalásra, cselekvésre buzdítani. E szép örökséggel gazdálkodik a kortárs romániai magyar irodalom.

Irodalmi élet

A romániai magyar irodalom abban a sajátos, kettős elkötelezettségben él, amelyről legutóbbi cikkünkben beszéltünk. Vagyis egyforma vonzódással fordul a román és a magyar kultúra felé. *Kányádi Sándor*, a kitűnő költő, legutóbb Bécsben, az osztrák Pen Clubban tartott előadásában így határozta meg a Romániában élő magyar líra jellegét: „Neve: romániai magyar költészet. Állampolgársága: román. Nemzetisége — nyelve — hagyományai; magyar.” E tömör definíció arra figyelmeztet, hogy a romániai magyar költészet, tágabb értelemben az egész ottani magyar irodalom egyszerre tart fenn közösséget a román és a magyar kultúrával. Romániában él: tehát az ottani közélet és kultúra rendjébe illeszkedik, a romániai magyarság helyzetét tükrözi, annak sorskérdéseire keresi a válaszokat, a magyarság és a román nemzet közös építőmunkáját támogatja. Nyelve, hagyományai, kulturális öröksége viszont a magyar irodalomhoz kötök. E kettősség adja meg a romániai magyar írás sajátos természetét, azt amit már Gaál Gábor is „romániaiságnak” nevezett. E fogalom azt jelenti, hogy az erdélyi magyar irodalom nem pusztán párhuzamosan fejlődik-dolgozik a románnal, hanem lényegi kapcsolatba is lép vele. A közös feladatok, az irodalmi életben kialakult kölcsönösség arra vezettek, hogy az erdélyi magyar írók nemcsak tematikus rokonságot tartanak fenn román nyelvű társaikkal, hanem a román irodalomban jelentkező irányzatoktól, művészi módszerektől is tanulnak, s ezekkel a módszerekkel gazdagítják a magyar irodalmat. Kányádi utal arra idézett előadásában, hogy az erdélyi magyar líra az idők során bizonyos latin árnyalatokkal gazdagodott, gyakran került az európai költői hagyományok ugyanabba a vonzásába, mint a román költészet. Nemcsak *Ady*től, *Babits*től, *József Attila*tól vagy az első nemzedék mestereitől: *Áprily*től, *Tompáti*től, *Bartali*től tanult, hanem *Blaga*tól, *Pilát*-tól és *Arghezi*től is. Az erdélyi magyar költészet egyik fontos és örömmel vállalt hivatását a román líra tolmácsolásában találta meg: bizonyára ez okozza azt, hogy a kortárs román versirodalom szimbolizmusa vagy modern absztrakciós kísérletei oly mértékben hatnak a romániai magyar költők fiatalabb nemzedékeire.

A kapcsolatok termékeny ápolása tehát a romániai magyar irodalom helyzetéből következik. E helyzet egyszersmind nagy lehetőségeket is rejt magában, nevezetesen azt, hogy az erdélyi magyar irodalom a román és magyar művelődés egymásra utaltságát, közösséget építheti. Az olyan irodalomnak, mint amilyen az erdélyi magyar, fontos szerepe lehet a *közép-európai nemzeti kultúrák szintézisének* vagy legalább közelítésének feladataiban.

Az erdélyi magyar irodalom második sajátossága az, hogy gazdag saját hagyománya van; valamennyi szomszédos magyar irodalom közül ő tekinthet vissza a legértékesebb és legkiterjedtebb történelemre. Ez a történelem immár félszázados. A dogmatikus irodalompolitika következtében az erdélyi magyar irodalom azonban hosszú évekig csupán a *Korunk* körül megszerveződő kommunista írócsoportra hivatkozott, s ezzel leszűkítette örökségét, leszűkítette mai lehetőségeit. Az elmúlt néhány évben indult meg azután a teljes örökség birtokbavétele. A

romániai magyar kritika és irodalomtörténetírás, az irodalmi sajtó és a könyvkiadás lendületesen fogott hozzá, hogy felmérje és felkutassa a hagyomány egészét, a két világháború között kialakult erdélyi irodalom valamennyi értékét, vállalkozását és gondolatát. A Korunk munkájának értékelése és népszerűsítése lényegében jó úton halad, de megkezdődött a Helikon-körbe csoportosult írók, az erdélyi népi irodalom vagy a fiatal radikálisok tevékenységének és mozgalmainak elemző vizsgálata is. Az *Utunk* című lap hasábjain 1957-ben megindult „Nézünk hát szembe” című vita, amely akkor még bátoritanul, gyakran értetlenül próbálta megrajzolni a két háború közötti irodalmi élet térképét, ma sokkal több lendülettel és eredménnyel folyik. A kutatás sorra megvilágítja az első időszak jelenségeit, felfedezi hőseit, a könyvkiadás pedig az olvasók kezébe adja az erdélyi magyar irodalom klasszikus értékeit.

Szándékaiban és teljesítményeiben igen érdekes és vonzó irodalmi élet alakult ki tehát a romániai magyarság körében. E szándékokat képviselik, e teljesítményeket szolgálják az irodalmi élet intézményei. A romániai magyar irodalmat két folyóirat és egy hetilap viszi az olvasó elé. Az *Igaz Szó* az írószövetség magyar csoportjának folyóirata, az erdélyi magyar írók műhelye. A *Korunk* elsősorban világnézetű folyóirat, Gaál Gábor egykori szemléjének örököse, ám irodalmi kérdésekkel is gyakran foglalkozik. Az *Utunk* című irodalmi hetilap a gyors és közvetlen tájékoztatás fóruma, a viták műhelye. Fontos szerepe van a Kolozsváron megjelenő *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* című évnegyedes folyóiratnak, amely az irodalomtörténeti és nyelvészeti kutatások eredményeit közli. E folyóiratokon kívül a napi- és hetisajtó is rendszeresen foglalkozik irodalommal, így a Bukarestben megjelenő központi magyar napilap: az *Előre*, továbbá az *Igazság*, a *Hargita* vagy az *Ifjúmunkás*, az *Új Élet*, a *Dolgozó Nő*, a *Munkásélet* és a *Művelődés* című lapok. A magyar nyelvű könyvkiadást a román fővárosban dolgozó Irodalmi Könyvkiadó végzi. Számos kiadványa között figyelemre méltó foglalnak el a Romániai Magyar Írók című sorozat kötetei. E sorozatban jelentek meg *Bartalis János*, *Szentimrei Jenő*, *Tompa László* és *Dsida Jenő* versei, *Kuncz Aladár*, *Molter Károly*, *Berde Mária* és *Asztalos István* regényei, elbeszélései; vagyis az az örökség, amit az erdélyi magyar irodalom ma vállal és birtokba vesz. A másik tanulmányozásra érdemes könyvsorozat a *Forrás*, amely a jelentkező írók műveit juttatja közönség elé. A kiadványok egyre gyakrabban jelennek meg a hazai és a romániai könyvkiadás és közös vállalkozásában. A lapok és a könyvkiadás mellett kell megemlítenünk az örökség feldolgozásának, az irodalomtörténetírásnak műhelyét: a kolozsvári Babes—Bolyai Egyetem magyar tanszékét, amely *Jancsó Elemér* professzor vezetésével végez nélkülözhetetlen és értékes munkát.

Az idősebb írónemzedék

A romániai magyar irodalom korábbi évtizedeinek megbecsüléséhez tartozik, hogy az idősebb írók — tekintet nélkül arra, hogy melyik irányzat körében kezdték munkásságukat — ma is jelen vannak az irodalmi életben: személyes részvételükkel és műveikkel egyaránt. Közéjük tartoznak az Erdélyi Helikon egykori írócsoportjának tagjai is. Az erdélyi magyar költészet kialakítása és klasszicizálása ugyanis mindenképpen a helikonosok érdeme. Áprily Lajos, Tompa László és Dsida Jenő neve a modern magyar líra egy fejezetét jelöli. Az első korszak költői közül többen a megújult romániai magyar irodalom munkásai lettek: így Tompa László, Szentimrei Jenő, Bartalis János, Endre Károly és Franyó Zoltán.

Az 1964-ben elhunyt *Tompa László* az erdélyi magyar líra egyik mestere. Versei a kisvárosi magányban élő költő belső világáról adtak számot; férfias fegyelem, elmélkedő hajlam, a Nyugat költőinek stílrisi eredményei és klasszikussá fegyelmezett versformálás jellemezte költészetét. Magányosságát a természetben oldotta fel; egész művét az erdélyi táj, a szülőföld szeretete hatotta át. A felszabadulás után tevékeny szerepet vállalt az irodalmi élet irányításában; magányából közösséghez érkezett, a dolgozó ember hivatástudatáról beszélt, a béke eszméjét hirdette verseiben. *Szentimrei Jenő* (meghalt 1959-ben) költészetében ugyancsak új fejezet kezdődött a háború után. Utolsó versei a számvetés líráját kínálják, az átélt sors végső summáját készítik el. *Szentimrei* azonban nem érte be ezzel a lírai számvetéssel, tanulmányíró tevékenysége az utolsó évtizedben bontakozott ki igazán. Emlékező írásai, színháztörténeti kutatásai új oldaláról mutatták be nyugtalan, az újrakezdésekben formát öltő szellemét. *Bartalis János* ma is dolgozik: féktelen életszeretete, expresszív önkifejezésben megtestesülő életkedve új lendületet kapott a felszabadulás után. Miként pályája első szakaszán, ma is a táj és a természetes környezethez simuló emberi életrend énekese, ma is szép versekben ünnepli az erdélyi természet szépségét s a bukolikus élet örömeit. Szabad-

vers-kultúrája pedig az induló fiatalokat neveli a modern formák műves és fegyelmezett használatára. Hozzá hasonlóan *Endre Károly* költészetébe is új élet költözött. Az idős költő háborús elégiái és a felszabadulás élménykörére hangszerelt rapszódiai a lírai ciklusok megszervezésének korszerű útját keresik. *Franyó Zoltán* ugyancsak a régebbi nemzedékhez, az alapítók közé tartozik. Miként indulása idején, ma is az erdélyi magyar költészet világirodalmi horizontját gazdagítja műfordításaival.

A romániai magyar próza klasszikus mestere: *Kós Károly* inkább régebbi műveivel, *Varjú-nemzettség* című regényével vagy *Budai Nagy Antal* parasztfelkeléséről írott drámájával hat, mint újabb írásaival. Igaz, nagyobb lélegzetű alkotás újabban nem került ki tolla alól. Régebbi művei azonban ma is új kiadásokban jutnak az olvasó elé; *Kós Károly* a történelmi regény, a sociográfia vagy a dráma területén egyformán kiváló műveket alkotott. Az 1958-ban elhunyt *Tabéry Géza* ugyancsak régebbi műveivel vívta ki az olvasóközönség érdeklődését. A háború után inkább a publicisztika és a tanulmányírás területén működött. Legfőbb kései vállalkozása azonban nem írásaiból bontakozik ki, hanem abból a hagyományörző szerepből, amit a nagyváradi Ady-múzeum vezetésében az erdélyi Ady-kultusz terjesztésében vállalt magára. Hozzá hasonlóan *Kacsó Sándor*, a székely népi irány egykori képviselője szintén az irodalmi életben fejt ki tevékenységet: tanulmányokat, emlékező cikkeket ír. *Molter Károly* a kritikai életben talált magának feladatokat: bírálati, vitacikkei egy tapasztalatokban gazdag író és kritikus széles látókörét, gondolkodó biztonságát állítják példa gyanánt a fiatalabb nemzedék elé. Am *Molter* a szép-irodalomhoz sem lett hűtlen: újabb novellái változó érdeklődéséről, meglevenedő életkedvéről vallanak. *Kemény János* ugyancsak írói reneszánszát élte meg a felszabadulás után. Regényei: a *Vadpáva* és a *Farkasvölgy* az erdei emberek életét, múltját és alakulóját jelenét beszélik el, s novellái is arról tanúskodnak, hogy megértő érdeklődéssel s közvetlen közletről figyel a népi élet hétköznapjait.

A derékhad írói

Mindezek az írók még az első nemzedék tagjai. A következő generáció már a harmincas években indult, szándékaiban és igényeiben korántsem oly egységesen, mint a hőskor mesterei. A „középnemzedék” az Erdélyi Helikon, a Korunk vagy éppen az *Erdélyi Fiatalok* mozgalma körül gyülekezett. Ők azok, akik tevékenységük nagyobb hányadát már a felszabadulást követő időknek köszönhetik. Ők szervezték meg az elmúlt két évtized erdélyi magyar irodalmi életét, alapították a folyóiratokat, vezették az irodalmi mozgalmakat. Műveik — talán éppen ezért — jobban ki voltak szolgálatva az irodalompolitika deformáló hatásának, különösen az ötvenes években, amely időszak valóban kevés említésre méltó értéket hozott létre a romániai magyar irodalomban. Mégis születtek figyelemre méltó életművek, így a költészetben Horváth Imre, Szabédi László, Szemlér Ferenc, Kiss Jenő és Horváth István művei.

Horváth Imre költészete már a korábbi korszakban kialakult és elismertté vált, az igazi sikert mégis az utóbbi évtizedek hozták meg neki. Horváth racionalista költő s a tárgyi világ konkrét jelenségeinek felfedezője, számontartója. Egyszersmind a közösségi szolidaritás, az elnyomottak iránt érzett részvét énekes. Versei sajátos tömörséggel, epigrammatikus rendben fejezik ki meditatív tartalmukat vagy a világban felfedezett szépséget és költői varázst. Az 1957-ben tragikusan elpusztult *Szabédi László* a népi lírától tanult, ennek arányos formáiban vagy a hagyományok hangján szólaltatta meg moralista mondanivalóit, etikus ítélezését a társadalom visszasságai felett. Valóságos irodalmi polihisztor volt, aki egyforma tehetséggel és eredményességgel írt költeményt, verses elbeszélést, novellát, esszét, nyelvészeti és verstani tanulmányt. *Szemlér Ferenc* ugyancsak több műfajban — a költészetben, a regényben, a tanulmányírásban — alkotott maradandót. Az erdélyi magyarság legtermékenyebb költője ő, akinek lírai skáláján egyformán megtalálható a közeleti állásfoglalás és a filozófiai meditáció, az élményköltészet tárgyiasága vagy a gondolatok elvontabb kifejezése. Regényei, naplójegyzetei pedig mintegy végigkísérik a romániai magyarság utolsó három évtizedének történetét. *Kiss Jenő* hozzájuk képest kisebb terület birtokosa: a lírai dalé, igaz ezt az ősi műfajt annál szebb eredményekkel műveli. Rokonszenves versei az idill világából tekintenek az országos dolgok felé. A családi élet, a szerelem, a táj költői szépsége meghitt világot formált nála, s ez a világ egyszersmind a népi emelkedés jelképévé lett. Költészete a derűs élmények poézisát keresi, a fiatalos harmónia birtoklását árulja el. *Horváth István* későn indult, az erdélyi parasztság sorából érkezett. Versei a népköltészet modern ízeit fedték fel, a balladák merész képzeletét és a népdalok súlyos realizmusát használták fel erőforrás gyanánt.

A „középnemzedék” lírájához csatlakozik *Méliusz József* és *Majtényi Erik* költői tevékenysége: mindketten a társadalmi átalakulások élményéből, közéleti indulatokból építik fel költészetüket. Méliusz és Majtényi ugyanakkor a romániai magyar irodalom ismert szerkesztői és kritikusai is.

A derékhad prózáját két irányzat határozza meg: Bözödi György és Gagy László a népi radikálisok örökösei, Nagy István, Asztalos István és Kovács György pedig a Korunk körül nevelkedett kommunista írócsoport képviselői. *Bözödi György* a székegy népi élet fáradhatatlan kutatója és fölényes ismerője. Műveiben a szociográfia és az elbeszélő próza módszerét sikerült egyesítenie, eredményei a hazai falukutató irodalommal, a népi mozgalom szociográfiai munkásságával tartanak rokonságot. *Gagy László* regényei és elbeszélései az erdélyi falut és kisvárost mutatják be. A kommunista írók vezető egyénisége, *Nagy István* már a háború előtt harcos radikalizmusáról és bátor baloldali állásfoglalásairól volt nevezetes. Regényei az erdélyi munkásság — magyarok és románok — nehéz sorsát és elszánt küzdelmét mutatták be. Új műveiben gyakran fordul témáért a dolgozók megváltozott életéhez (pl. *Legmagasabb hőfokon* vagy *Ácsék tábort vernek* című regényeiben). *Asztalos István* (meghalt 1960-ban) a Móricz Zsigmond-i és népi hagyományt állította az osztályharcos művészet szolgálatába. Ha Nagy a munkáséletet vonta a szocialista szellemű ábrázolás körébe, Asztalos a falu, a parasztság életét. *Szél fuvatlan nem indul* című regénye egy vegyes nemzetiségű falu társadalomrajzát adja, a nemzeti ellentétek feloldásának szocialista lehetőségeit vizsgálja fel. A paraszti témával foglalkozó új magyar irodalom egyik sikeres alkotása ez a regény. *Kovács György* regényíró művészetét hasonlóképpen a paraszti világ, elsősorban a falu szocialista átalakulásának problematikája foglalkoztatja.

A középnemzedék tagjai között említjük meg az 1963-ban elhunyt *Tomcsa Sándort*, a satírikus novelláiról, vigjátékairól és karcolatairól ismert humoristát is.

A fiatalabb írónemzedék

A romániai magyar irodalom fiatalabb nemzedékeit csak a távoli szemlélő foghatja egyetlen generáció fogalma alá. Összefoglalásunk oly pontatlan s annyira elnagyolt, mintha a kortárs magyar irodalmat Juhász Ferenctől, sőt Pilinszky Jánostól Ágh Istvánig egyetlen címszó alatt tárgyalná a kritikus. Az erdélyi magyarság újabb írói között ugyanis egyformán akadnak olyanok, akik már a háború előtti években bemutatkoztak a közönségnek, s olyanok, akik csak a legutóbb adták le névjegyüket. Összességükben ígéretes nemzedékek ezek: mintha szintézisbe készülnének fogni az első generáció humanista értékörző vállalkozását és a derékhad szociális hivatástudatát, a helikonisták világirodalmi tájékozódását és a Korunknál nevelődött fiatalok tényfeltáró, a szűkebb népi közösség keretein belül maradó tárgyiaságát. Bizonyára ők valósítják meg azt az egyensúlyi helyzetet, sok arcú irodalmiságot és munkamegosztást, amely minden „felnőtt” és autonóm irodalmi élet sajátosságai közé tartozik. Egyfelől az igények és az ars poeticák, az élmények és az iskolák változatossága, másfelől a felelősségtudat és a társadalmi s nyelvi elkötelezettség egyetemlegessége alakította ki ennek a különböző korosztályokat felelő nemzedékek az arculatát.

Költőik már a romániai magyar líra évtizedes hagyományain nevelkedtek, de integrálni tudták a hazai magyar irodalom és a román költészet eredményeit is. Magas színvonalon alkotó, érett tehetségeket találunk közöttük. *Létay Lajos* az egyszerű dolgok költője, a valóság költői természetének felfedezője és megragadója; *Kányádi Sándor* a népi líra s a költői örökség formáit használta fel egy llyés Gyulával vagy Simon Istvánéval rokon költői realizmus kialakítására; *Székely János* a bensőséges liraiság szöszölője volt, míg nem aztán *Dózsa* című elbeszélő költeménye, a fiatal erdélyi líra egyik legeredetibb alkotása, meg nem világított tehetségének komorabb és férfiasabb tulajdonságait. Talán ők hárman a fiatalabb nemzedék legizmosabb tehetségei. De *Szász Jánostól*, *Márki Zoltántól* és *Hajdu Zoltántól* is olvashatunk szép, emlékezetes verseket. A legfiatalabbak — *Páskándi Géza*, *Lászlóffy Aladár* és *Szilágyi Domokos* — némiképp eltérnek az ő útjuktól: a modern világlíra bölcséleti mondanivalói és elvontabb szemlélete felé. Őket követik aztán a most indulók: a bemutatkozó költőket felvonultató *Vitorla-ének* című antológia fiataljai.

A fiatal költők, különösen a Kányádi—Székely—Létay-nemzedék, nagy figyelemmel hajol az erdélyi magyar nép sorsa, gondjai fölé. Elkötelezettségük határozott és hivatásszerű: a romániai magyarság szocialista haladásán, egyszersmind nemzeti megmaradásán munkálkodnak. Ugyanezek a célok vezetik azokat a prózaírókat is, akik a háború utáni években jelentkeztek első műveikkel. Közéjük tartozik *Szabó Gyula*, akinek *Gondos atyafiság* című regénye az új erdélyi magyar

irodalom legjobb eredményei közé tartozik. A regény egy székely falu kollektívizálásának küzdelmes napjait, drámai összeütközéseit mutatja be. Jelentékeny írói erények: eleven emberábrázolás, atmoszferikus elbeszélő technika, színes tájleírások és népi fogantatású stílus dicsérik Szabó Gyula művészetét. A fiatalabbak másik tehetséges követe: *Sütő András*, szintén a falu világról és változásairól hoz híreket. Erős drámaisággal vagy csöndes, megértő humorral szőtt elbeszélései és regényei (közöttük a legismertebb a *Félrejáró Salamon*) a külső események mögött zajló lelki történéseket beszélék el, a parasztság megváltozott tudatáról és világszemléletéről értesítenek. Sütő a színpadnak is mestere, vígjátékai az erdélyi magyar színházakban értek meg sikeres előadásokat. Hozzájuk csatlakoznak azok az írók, akik ugyancsak a Romániában élő magyarság — falusiak vagy városiakok — változó életéről tudósítanak: *Lőrinczi László, Papp Ferenc, Tamás Gáspár, Simon Magda, Katona Szabó István, Fodor Sándor, Veress Zoltán, Beke György*. Utóbbinak szociográfikus hitelt és balladai drámaiságot egyesítő regénye, a *Vándorvillám* éppen a legutóbb szerezte meg az olvasóközönség és a kritika elismerését. A fiatalok közé tartozik a satíraíró *Bajor Andor* is, akinek stílusparódiái a romániai magyar irodalom önismeretéhez és önkritikájához járultak hozzá.

Az irodalom önismerete

A romániai magyar irodalmi életben — mint minden fejlett és autonóm irodalomban — nagy szerepe van az irodalom önismeretének, vagyis a kritikának és az irodalomtörténetnek. A kritikai életnek a szerkesztőségek a műhelyei. Legfőbb mestere, mondhatnánk klasszikusa: *Gaál Gábor*, aki haláláig, 1954-ig szolgálta a szocialista romániai magyar irodalom ügyét. Gaál publicistaként is tekintélyes életművet hagyott hátra, a kritikus feladatát sem tudta elszakítani a közíróétól. A bírálatról így beszélt: „A kritika közéleti funkció. S egyáltalán nem az az igénye, hogy a közönség esztétikai ízlésének nevelője legyen. A kritikus feladata a valóság ama jelenségeinek vizsgálata, amelyek a műalkotást kiváltották.” Gaál természetesen nem érte be a műalkotás szociológiai körülményeinek elemzésével: nemcsak az okok foglalkoztatták, hanem az eredmények, a művészi munka hatásában jelentkező lehetőségek is. Ezért küzdött kritikusként a szocialista irodalomért, s ennek az irodalomnak intézményeiért, belső egészségéért. Az ő harcostársa, némiképp örököse *Balogh Edgár*, aki a Korunk szerkesztőjeként szintén a közírás és a bírálat egységes művelésén munkálkodik. Balogh Edgár mögött nagy írói-szerkesztői múlt áll, nevezetes könyvek és írások sora, ám ma is fáradhatatlanul tevékenykedik a romániai magyar irodalmi élet egyik vezető egyéniségeként. Rajtuk kívül egész kritikus és esszéíró nemzedék nőtt fel, illetve aktivizálódott az utolsó évtizedben: *Abafáy Gusztávra, Csehi Gyulára, Földes Lászlóra, Gálfalvi Zsoltra, Hajdu Gyözőre, Izsák József-re, Kántor Lajosra, Kéri József-re, Láng Gusztávra, Marosi Péterre, Robotos Imrére és Sóni Pálra* gondolunk.

Az irodalomtörténetírás ugyancsak értékes eredményeket hozott. Különösen a kolozsvári egyetem magyar tanszékének tanári kara dolgozott fel fontos kérdéseket. *Jancsó Elemér* professzor az erdélyi művelődés régebbi időszakát, a felvilágosodás korát és a reformkort dolgozta fel, ám értékes tanulmányokat írt a két világháború között szerveződött erdélyi magyar irodalom alkotóiról is. *Sóni Pál* legújabb tanulmánykötete, a *Művek vonzása* a Korunk és a Helikon íróival foglalkozik. A magyar irodalom egészének történetét érintik *Kántor Lajos, Szigeti József* és *Jánosházi György* tanulmányai. A kutatás olyan eredményekkel dicsekedhet, mint *Kemény Zsigmond* elveszett naplójának felfedezése és közzététele (*Árva József és Benkó Samu* munkája). Végül itt említjük meg Szabédi László nyelvészeti és verstani kutatásait is, melyek szintén a kolozsvári tudományos élet közegében keletkeztek, de — mint az eddig felsorolt eredményeknek is — az egyetemes magyar tudományosság látja hasznukat.

Pomogáts Béla

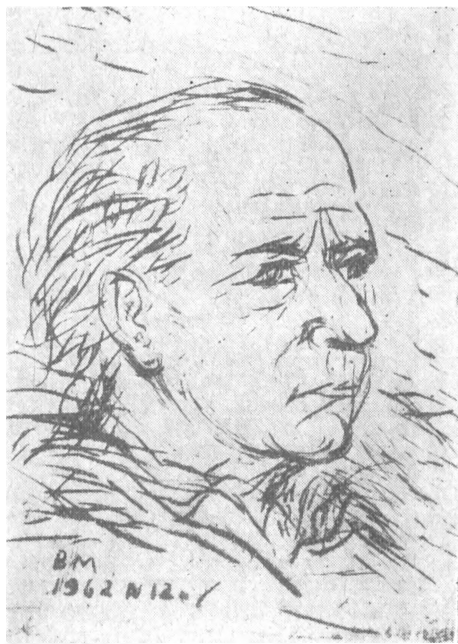
SZABADOS ÁRPÁD grafikusművész munkáiból rendezett kiállítást az Ady Endre Művelődési Ház az „Újpesti Mini Galériában”. A lapunkban rajzaival, illusztrációival gyakran szereplő művész kiállítását Koczogh Ákos művészettörténész nyitotta meg.

Sok könyv még nem tesz tudóssá senkit, sem a sok olvasás nem tesz azzá; hanem jó dolgokat, mégpedig gyakran olvasni, ez az, ami tudóssá és jámborrá tesz.

Luther

BORSOS MIKLÓS ILLUSZTRÁCIÓI

A Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítása

Illyés Gyula Nem volt elég c. kötetének belső címlapja

„Az írás az értelmünkhöz szól, a kép az érzékeinkhez. A kép arról is meg tud győzni, amit az értelem nem fogad el. Gondoljunk csak Michelangelo Utolsó ítéletére. Ezért vállalkoztak a legnagyobb művészek szívesen irodalmi illusztrációkra, míg csak a fotó és a klisé betörése a könyv és kép kapcsolatát meg nem zavarta egy időre. Napjainkban a lenézett illusztráció visszanyerte jogait.”

E szavakkal magyarázta az illusztráció iránti vonzalmát Borsos Miklós a kiállítás alkalmából rendezett sajtófogadáson. Valóban: e gyűjtemény bizonyítja, hogy a művész egész élete során szenvedélyes érdeklődéssel fordult az irodalomhoz. Csak a művekben válogatott, de a kiadványtípusokban nem: az Olcsó Könyvtár füzetait sem nézte le. Csupán a kicsinyítést tartotta könyv- és művészetellenesnek, illusztrációi mindig a könyv méretéhez, formájához alkalmazkodtak. Hosszú volna felsorolni nemcsak a művészt megihlető műveket, hanem magukat az írókat is. Csupán a legnagyobbak: Mikszáth és Móricz több regénye, Shakespeare drámái, Lampedusa Ligheájának sok változata, Ady, Arany, Illyés, Kosztolányi, Vörösmarty és még igen sokan szerepelnek több kiadásban e kiállításon, ahol a könyvek mellett a művész írókról készült plakettjei is láthatók. A kiállítás felejthetetlen élménye a négy író: Babits, Kasák, Szabó Lőrinc és Radnóti szoborportréja. Borsos nem a testi valóságban megismert modellt, hanem az eleven emlékekből új életre kelő látomást rögzíti; mint maga mondja, nem a szemet, hanem a tekintetet ábrázolja, ezzel jellemez.

A kiállítás azokat a vázlatokat is felsorakoztatja, melyek eddig még nem jelentek meg nyomtatásban, melyeket a művész saját gyönyörűségére alkotott. Így valóságos olvasói életrajz tárul elénk, mely irodalom és képzőművészet kölcsönhatásait hirdeti. A művész egész alkotói világára fényt vetnek az őt ért irodalmi hatások; viszont az irodalmi művek is több szövegben szólnak hozzánk a képi ábrázolás láttán. (B. É.)

IGÉNYELT SEGÍTSÉG címmel hosszabb cikkben foglalkozik a pozsonyi Uj Szó a Könyvtáros ez évi 8. számában Pomogáts Béla tollából megjelent, „Magyar irodalom Csehszlovákiában” c. irodalomtörténeti áttekintéssel és bibliográfiával. Balázs Béla, a cikk szerzője megállapítja, hogy a csehszlovákiai magyar irodalom úgyszólván kritikai visszhang nélkül élt és alkotott két évtizeden át: elemző bírálatot, értékelést sem Csehszlovákiában, sem Magyarországon nem kapott. Idézi a CSKP akcióprogramját, mely szerint: „A nemzetiségek kultúrája a csehszlovák szocialista kultúra szerves alkotó része, de ugyanakkor kontextusban van saját egyetemes nemzeti kultúrájával, amellyel elválaszthatatlanul összefügg.” Ez az összefüggés természetessé és szükségessé teszi azt, hogy a magyar irodalomtudomány és kritika foglalkozzék ezzel az irodalommal, s az olvasókat tájékoztassa róla — hangsúlyozza a cikkíró, majd örömmel üdvözli a Könyvtárosban megjelent tanulmányt, amelyben biztató és követésre indító kezdetet lát. Szerinte az áttekintés a „korosztályok és stílusirányzatok helyét és szerepét jól érzékelteti” és itt az „érdeklődő együtt kapja mindazt, amit a csehszlovákiai magyar irodalomról az igényesebb olvasónak tudnia illik”.

KORUNK TÜKRE ÖNÉLETÍRÁSOKBÁN

POLITIKUSOK EMLÉKEZNEK

A memoár kötetlen műfaj, amelyben a szerzők szabadon mondják el életük és koruk eseményeit, és el nem hanyagolható forrásanyagot szolgáltatnak a későbbi, szigorúbb és tárgyilagosabb történetírói feldolgozásnak.

Münnich Ferenc, a magyar munkás-paraszt kormány első miniszterelnöke *Viharos út* című vázlatos életrajzával mint az akció, a tett, a bátor cselekedetek embere mutatkozik be. Nem minden büszkeség nélkül írja meg, hogy még a fiatalabb magyar kommunisták is tudták: annak idején Salgótarjánban a Vörös Hadsereg VI. hadosztálya szabadította föl, melynek akkor ő volt a politikai biztosja. Leírja diák- és katonaéveit, hadifogságát s ebben forradalmi szereplését, majd részvételét az orosz és magyar forradalomban. Látjuk a bécsi emigrációban, majd illegális munkában az Erdős-Kárpátokban, végül a közép-németországi felkelés harcaiban. Beszámol az 1936 és 1939 között a spanyol polgárháborúban töltött éveiről és a francia fogságról. A kötet végén, mely sajnos csak 1945-ig követi írójának életét, néhány rádióelőadást olvashatunk. Ezekben a szerző a második világháború alatt — melyből szintén kivette a részét a sztálingrádi fronton — a Kosuth rádió hullámhosszán szólt a hazai hallgatókhoz.

Nógrádi Sándor néhány évvel ezelőtt megjelent, *Emlékeimből* című önéletrajzában ifjúkorát, emigrációs politikai pályáját és partizánélményeit elevenítette föl. Második kötetében, az *Új történet kezdődött*-ben tovább viszi az események sorát.

A szerző az észak-magyarországi területi pártbizottság titkáráként kezdte meg hazai közéleti tevékenységét, amellyel az ország e részén az életet újra megindította, majd az Iparügyi Minisztérium államtitkára lett, s a szénbánya frontjára került. A hadsereg átszervezése kapcsán politikai csoportfőnök, a honvédelmi miniszter első helyettese. Mindvégig tagja a párt központi vezetőségének.

Nógrádi Sándort nemcsak a szocializ-

mus építésének pátosza, hanem a személyi kultusz jelenségei is foglalkoztatják. Könyvének legérdekesebb része, amelyben bemutatja az általa még az emigrációból ismert Rákosi Mátyást, Gerő Ernőt, Farkas Mihályt. Elmondja, hogy Moszkvában soha senki nem vetette föl, hogyan fognak majd össze az otthoni elvtársaikkal, Rajk Lászlóval, Kádár Jánossal, Kállai Gyulával. A Szovjetunióban élő kommunisták egy csoportja már ott elhatározta, hogy hazatérése után magához ragadja a vezetést. Az otthoniak lebecsüléséértől már csak egy lépés volt a mellőzésig, majd a megkezdett úton nem volt megállás.

A külföldről hazatértek a hazaiakkal szemben nemzetközi tapasztalatokra is szert tettek, viszont hátrányosan befolyásolta őket, hogy nem ismerték az itthoni körülményeket, az új nemzedéket. Rákosi idegenkedett a széles alapokra helyezett népfront mozgalomtól csakúgy, mint a szociáldemokrata párttal történt egyesülés tanulságainak levonásától. A szociáldemokratizmus felszámolásával nemcsak a jobboldali szociáldemokratákat, hanem a marxizmus—leninizmus álláspontjára helyezkedő volt baloldali szociáldemokratákat is félre akarta állítani. Rákosinak — Nógrádi szerint — mindmáig az a véleménye, hogy „forradalmi törvényesség” nincs, „az fából vaskarika”.

A könyv az 1956-os események s az azokat követő idők leírásával végződik. Szerzője mindig az emberséges, meggyőződésses kommunista szemével nézi az eseményeket.

Marosán György Tüzes kemence című rendkívül terjedelmes önéletrajza a proletár ifjúkorát ábrázolása. A szerző elbeszéli árvaházi gyermekkorát, pékinas éveit, európai vándorútját, szakszervezeti működését, majd rendőri felügyeletét és Margit körúti fogságát. A felszabadulást országépítő munkára készen éri meg. Be-fejezésül Vas Zoltánnal, Révai Józseffel, Gerő Ernővel és Rákosi Mátyással való első találkozását írja le.

Az önéletrajzot folyamatos élelenség,

érezhető őszinteség és feszültséget teremtő elbeszélő készség jellemzi.

Harrer Ferenc: Egy magyar polgár élete I. tartalmaz, kitűnően megírt önéletrajz. A szerző úgy véli, hogy az emlékirat legyen valóban emlékirat, s ne vita-irat s még kevésbé pamflet. Csak olyan- valaki írjon emlékiratot, akinek jó a memóriája és csakis arról, amit pontosan tud visszaidézni és lehetőleg hozzáférhető okiratokkal alátámasztani. Harrer olyan polgár életét mutatja be, aki ideálját a jogegyenlőségben, a szabadságban, az emberek anyagi jólétében és minél magasabb kultúrájában látta.

Emlékiratainak első kötete 1874-től 1924-ig láttatja velünk a szerző életét, a gyermekkort és a gimnáziumi éveket, az egyetemet és a katonaságot, városi szolgálatát, gyöngyösi kormánybiztosságát, tudományos és társadalmi működését, szerepét az októberi forradalomban, a proletárdiktatúra alatt, végül a Horthy-korszakban.

Harrer sohasem bánta meg egyetlen cselekedetét sem, és sohasem támadt benne kétség, hogy valamit másképp kellett volna tennie. Élete ezért mindig ki-egyensúlyozott volt.

Olyan problémáktól, melyek megoldására befolyást nem gyakorolhatott, távol tartotta magát. A sikertelenséget nem engedte idegzetén eluralkodni, magatartását a közérdek fenntartás nélküli követése irányította, visszavonulásai idején az emberek erre emlékeztek, s ez megóvta őt az elfeledéstől, és lehetővé tette, hogy a közéletbe mindig újra visszatérhessen. Harrer könyvének minden olvasója érdeklődéssel várja emlékiratainak második kötetét.

Az újonnan kiadott politikai emlékiratok sokszínűségére, változatosságára jellemző, hogy a kommunista emlékirók művein és a haladó polgárok emlékezésein kívül megtaláljuk a szélső jobboldal megnyilatkozásait is. Néhány titkosnak készült napló a maga meztelenségében mutatja be a szélső jobboldal törekvéseit és szereplőit.

Páter Zadravecz titkos naplója az úgynevezett keresztény kurzus idejébe vezet vissza bennünket. Zadravecz István, a frank-perben súlyosan kompromittált tábori püspök valamikor együtt indult el Szegedről Horthyval, mint annak „Kapisztrán Jánosa”.

A legjobban kidolgozott portré kétség-telenül Horthy Miklóisé. Bár a szerző tompított színekkel ábrázol, a sorokon át mégis átsüt a családott ember gyűlölete. Horthy volt a legfőbb patrónusa, ő egyengette a karrierjét. Annál nagyobb a tábori püspök csalódása, amikor kegyvesztetté válik. Az ő Horthyja vagdalkozó fenegyerek, aki ellenfeleinek, legyenek azok akár a magyar főurak, „torkára szeretné forrasztani a szót”.

A napló primitív, ellenszenves egyéniségről árulkodik úgyszólván minden oldalon. Bűszkén hirdeti, hogy irredenta országban nincs és nem is lehet jogrend. Apponyiról és Andrássyról csak mint a zsidó, liberális irányzat képviselőiről ír.

Valóságos Rokambol-romantika az, ami Szegedről a bethleni konszolidáció utolsó éveit, 1919-től 1927-ig Zadravecz olykor naiv, olykor riasztó naplójából élénk tárul. A naplót kéziratként dugta el a szerző, mint ő írja, egy franciskánus bibliotéka porral belepert könyvei mögé, úgy gondolván, hogy tán évszázadok múlva kerül csak elő. Azonban már napjainkban előkerült, és sorai közül nem isten alázatos szolgája, hanem egy papi ruhában is bosszúért lihegő, levitézlett, ostoba politikus néz ránk.

Katona Jenő

AZ ISMERTETETT MŰVEK

- Harrer Ferenc: *Egy magyar polgár élete*. 1. köt. 1968. Gondolat, 497 l. 32 Ft.
Marosán György: *Tűzes kemence*. 1968. Magvető, 794 l. 38 Ft.
Münnich Ferenc: *Viharos út*. 1966. Szépirodalmi, 182 l. 10.50 Ft.
Nógrádi Sándor: *Új történet kezdődött*. 1966. Kossuth, 242 l. 18 Ft.
Péter Zadravecz titkos naplója. 1967. Kossuth, 310 l. 28 Ft.

Az utóbbi időben rendszeressé váltak az Írószövetségben a gyermek- és ifjúsági szakosztály vitái, problémamegbeszélései, és az ifjúsági irodalom tantárgy lett az óvónő- és tanítóképző intézetekben, valamint a pedagógiai főiskolákon. Tankönyvek és vaskos szöveggyűjtemények jelentek meg, ezeket bátran tekinthetjük igényes, a gyermek- és ifjúsági irodalmat átfogó, mintegy reprezentatív áttekintéseknek. Bizonyos, hogy jelentőségükben mindenképpen túlnőnek a szokásos iskolai szöveggyűjtemények szerepén.

Mindkét említett iskolatípus (óvónőképző, tanítóképző) számára jelent meg a közelmúltban egy-egy antológia (szöveggyűjtemény). Ezek közül a tanítóképző intézeteké (összeállítója Hegedűs András) kétségtelenül értékesebb. Elsősorban azért, mert szélesebb koncepció alapján igyekszik megbízható képet nyújtani a gyermek- és ifjúsági irodalom történeti fejlődéséről és jelenlegi helyzetéről. A kötet tágabb teret ad Móricz Zsigmond, Móra Ferenc gyermekirodalmi alkotásainak, Weöres Sándor, Kassák Lajos, Csanádi Imre gyermekverseinek, valamint az újabb értékes gyermekmeséknek, meseregényeknek. E tekintetben bizvást e témakör eddig legjobb antológiájának is tekinthetjük. A tanítójelöltek, de a gyermekkönyvtárosok is, akiknek figyelmébe ajánljuk, igen jó alapot, indítást kapnak e kötetből arra, hogy megismerjék, megszeressék, s oktató, nevelő munkájukban is jobban felhasználják az ifjúsági irodalmat. De kár ezt a könyvet kizárólag iskolai célokat szolgáló antológiának tekinteni, meggondolandó, nem volna-e érdemes esetleg kibővítve a közönség számára is kiadni?

Az óvónők számára készült antológiára rányomja bélyegét a szűkebb koncepció, ami talán nem is annyira terjedelmében mutatkozik meg (a kötet vaskos, de elméleti anyagot is tartalmaz), hanem abban főként, hogy igyekszik a 3–10 éveseknek szóló irodalmat elhatárolni a nagyobbaknak szólóktól.

Az elmúlt évben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója alkalmából a kiadók több reprezentatív kiadványt jelentettek meg. Közülük a Móra Kiadó *Versek és ünnepélyek* (Szavalkönyv a középiskolásoknak. Válogatta: Hársing László), a Tankönyvkiadó *Ünnepélyek, megemlékezések* (Válogatta: Kis Jenő és Vörös József) címmel

olyan antológiát igyekezett nyújtani az iskolásoknak és más művelődési intézményeknek, amelyek megkönnyítik a műsorok versanyagának kiválasztását. Ezek a gyűjtemények nemcsak az ifjúsági irodalomból válogatnak, de kétségtelen, hogy elsősorban az általános és középiskolák részére készültek.

A *Versek és ünnepélyek* a Móra Kiadó Kosmosz sorozatában jelent meg. Szép, tetszetős könyv, s első tekintetre igen hasznosnak, célját betöltőnek tűnik. A nagy nemzeti ünnepeken kívül olyan alkalmakra is közöl verseket, amelyekre a legnehezebb megfelelő és színvonalas anyagot találni. (Evnnyitó, évszázó, ballagás, anyák napja, nők napja, pedagógusnap stb.) A válogatás itt sem mindig szerencsés ugyan, de így is sok segítséget nyújt. Kár, hogy a kötet nagyobb részét kitevő fejezetekről (A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepe, Az 1848. márc. 15-i forradalom évfordulója stb.) ezt már nem lehet elmondani. Ezek a fejezetek túlnyomórészt olyan verseket tartalmaznak, amelyeket a középiskolai tankönyvekben is megtalálhatunk. (Pl. a márc. 15-re ajánlott 11 versből 10-et.)

Az „Előszó” szerint ezzel a kötettel a középiskolai tanárok műsorgondjain kíván segíteni a kiadó, mert „Ha közeledik az iskolai ünnepély, mindig fő a rendezők feje: honnan szedjék össze a műsoranyagot?” — Nos, az elmondottak arra mutatnak, hogy ezzel a kötettel aligha oldották meg az ünnepélyek rendezőinek a gondjait, hiszen a tankönyvek eddig is minden tanárnak rendelkezésére álltak.

Sokkal több segítséget nyújt ennél a szerényebb kontóbsban megjelent *Ünnepélyek, megemlékezések*. Nemcsak azért, mert több verset közöl, hanem mert megfelelő prózát is ad, s a gyűjtemény válogatója főképp tankönyvekben nem közölt, tehát eddig kevésbé előtérben álló anyagból állította össze. Azonkívül minden fejezethez ad ajánlójegyzéket is. Meg kell említenünk azt is, hogy e kötet az általános és a középiskolások számára egyaránt ajánlható. Pedagógiai szempontból külön figyelmet érdemel az előszó, amely a műsorösszeállítások különböző kérdéseiről ad áttekintést. Úgy véljük, hogy ez az áttekintés, különösen az ünnepélyek rendezésében kevésbé járatos pedagógusok számára rendkívül hasznos.

Sajnos, az ún. alkalmi versek nagy része művészileg gyenge. Ez külön gondot jelent az ilyen antológiák szerkesztői számára. Természetesen művészileg nem megfelelő anyagot akkor sem közölhetnek, ha kevés a jó vers vagy próza. Ör-

vendetes, hogy ebben a tekintetben egyik kötet ellen sem emelhetünk kifogást. Mindkét kötet a könyvtárosok számára is segítséget nyújt a gyermekkönyvtári fog-

lalkozások, ünnepélyek rendezéséhez, a szavalóversenyekre készülők eligazításához, de még kiállításokhoz is.

Seres József

kézikönyvtár

JUBILEUMI ÜNNEPSÉGEK 1918—1919

Útmutató az 1918. évi magyar polgári forradalom, a KMP megalakulása és a Tanácsköztársaság kikiáltása 50. évfordulója alkalmából

A gazdag tartalmú kiadvány anyagát önkényesen három csoportba oszthatjuk. Az első részbe a módszertani útmutatást tartalmazó fejezeteket soroljuk. A NOSZF 50. évfordulójának tapasztalataiból kiindulva figyelembe veszi a népművelés egységének elvét, és a különböző népművelési ágaknak eszerint ad módszertani tanácsokat az évfordulók megünneplésének módjáról. A kiadvány gyakorlatiaságának bizonyítéka, hogy a kisebb községeknek lehetőségeikhez mért programot javasol. Részletesen foglalkozik a helyismereti tevékenységgel, az előadások megszervezéséhez pedig a pedagógia, pszichológia, a szociológia ismereteinek felhasználásával ad tanácsot.

A második csoportba a tömegszervezetek, intézményhálózatok központi rendezvényeinek programját sorolnám. Közülük legnagyobb érdeklődésre kétségtelenül a TV és a Rádió emlékműsorai számíthatnak.

A harmadik — legnagyobb terjedelmű — részbe a műsorokhoz, megemlékezésekhez felhasználható dokumentumok, jegyzékek tartoznak. Elsősorban az 50 évvel ezelőtti eseményeket ismertető történelmi összefoglalást emelhetjük ki, melyet bőséges irodalomjegyzék és eseménynaptár egészít ki. E részben jegyzéket találhatunk a témával foglalkozó dokumentum- és játékfilmekről, képzőművészeti alkotásokról. Az ünnepi műsorok összeállítását a TIT szakosztályok előadás-javaslatai, a szavalók, irodalmi színpadok, kórusok számára közölt műsorjavaslatok könnyítik meg:

Amint láthatjuk, a kiadvány gazdag *nyersanyagot* közöl az évfordulók megünnepléséhez. A felhasználók jó részének, elsősorban a kisebb egységeknek azonban inkább „félkész”, sőt teljesen kész anyagra van szükségük. A könyvtárak kiállítási forgatókönyvet kérnek, az iskolák, művelődési otthonok a dekorációhoz felhasználható, az évfordulóval kapcsolatos jelszavakat keresnek, az ifjúsági klubok, a gyermekkönyvtárak a témáról szóló fejtörőt akarnak beiktatni műso-

rukba. Ezekhez találhatnak anyagot a kiadványban, sőt utalást, műsoranyagot tartalmazó más kiadványokra is, de a műsort, a fejtörő kérdéseit, a kiállítás jelszavait maguknak kell kiválogatniuk, illetve összeállítaniuk. Hogy milyen nagy az igény a kész irodalmi műsorok iránt, azt a Pest megyei Könyvtár *Hiszek az emberben* című, a tanácsköztársasági évforduló tiszteletére készített irodalmi összeállításának példája is bizonyítja. Ennek a műsornak a bemutatását ugyanis olyan sok helyen kéri, hogy a könyvtár a művészek elfoglaltsága miatt valamennyi meghívásnak nem is tud eleget tenni.

Nem tartom helyesnek azt a szerkesztési elvet, mely helyet adott a kiadványban a tömegszervezetek, oktatási intézmények terveinek. Ezek feleslegesen duzzasztják az amúgyis nagy terjedelmet, másrészt gyöngítik a népművelés területi elvét. Az útmutató nem elégszik meg a feladatok ismertetésével, hanem igyekszik a szervezők elméleti ismereteit is gyarapítani. Az olyan tanulmányok, mint a honismereti munka mechanizmusa, a rendezvények pszichológiai, szociológiai alapjai azonban megnehezítik az áttekinthetőséget, és terjedelmi aránytalanságot idéznek elő a különböző népművelési ágak között. Például a könyvtárak sajátos feladatainak ismertetésére elég kevés hely jut.

Véleményem szerint az ilyenfajta kiadvány szerkezetének így kellene fölépülnie: 1. módszertani útmutató a különböző népművelési ágak részére, utalással a kisebb egységek, tömegszervezetek esetleges speciális feladataira; 2. irodalmi, zenei művek, képzőművészeti alkotások jegyzéke; tv, rádió programok; a TIT-szakosztályok előadás-javaslati műsorok, megemlékezések összeállításához; 3. irodalmi műsorok, fejtörők kérdései, megemlékező beszédvázlatok, kiállítási forgatókönyvek, dekorációtervek; 4. eseménynaptár.

A kiadvány áttekinthetőségét megnehezíti a fejezetek csoportosításában és tipografizálásában található következetlenség. A könyvkiadás terveit például a tv és a

rádió ünnepi fõmûsorai c. fejezetben közli, a Közoktatási terület rendezvényei c. fejezet címe a többenél jóval kisebb betûvel van szedve. A kiadvány 6000 példányban, rota eljárással készült, betûi könnyen olvashatók, illusztrációi is jól kivehetõek. A szerkesztésre vonatkozó

fenti bíráló megjegyzések ellenére is megállapíthatjuk, hogy az útmutató használható, s nélkülözhetetlen eszköze az 1918—1919-es évfordulók megünneplésének. (Népmûvelési Propaganda Iroda, 222 1.)

Pál Ernõ

H. SAS JUDIT : EMBEREK ÉS KÖNYVEK

Az olvasás „kegyelem”, titkait vizsgálni szentségtörés — a külföldi irodalomszociológusok és könyvtárosok többsége így vélekedik, amikbr a szépirodalom hatásvizsgálatáról van szó. Nálunk az olvasás kérdéseivel foglalkozók ellenkező véleményyt hangoztatnak: a közlési folyamat még kevésbé ismert szakaszának, az *irodalmi élmény befogadásának tanulmányozását* igen fontosnak tartják, de a bonyolult kérdés-komplexum felületes megközelítésével művelõi sokszor valóban „szentségtörést” követtek el. Az olvasással kapcsolatban a könyvtárosok is mind erősebben hangsúlyozzák a „hogyan” vizsgálatának fontosságát, s néha már felhangzik a „miért” megvizsgálásának követelése is. H. Sas Judit könyve ebben a törekvésben *minden eddiginél hatásosabb* segédeszköz lehet.

A bevezetõ rész az irodalomszociológia rövid történeti és kritikai összefoglalásának talán legsikerültebb hazai kísérlete. Az irodalom-esztétikailag már képzettebb, de a szociológiában kevésbé jártas könyvtárosok számára rendkívül tanulságos, ahogy a szerzõ meghúzza a *szociológiai és az esztétikai szempont* közti határvonalat. A bevezetõ „Magaskultúra — tömegkultúra” címû fejezete hasznos és új szempontokat adhat a *könyvtár szóalkotató szerepérõl* folyó vitához is.

A művészet-szociológus az esztétával szemben a művészetet elsõsorban társadalmi érték-ként kezeli. Az esztétikai értéket a szociológiai irányzatok különbözõ mértékben veszik figyelembe. Sas Judit azokhoz a szociológusokhoz tartozik, akik az esztétikai értéket igen fontos tényezõnek tartják, s vitatkozik azokkal, akik tagadják a magaskultúra (az értékes irodalom) jelenkori vizsgálatának lehetõségét. A szerzõ sikeres kísérletet tesz a *tömegkultúra fogalmának új értelmezésére*, elhatárolva azt a tömegközlési eszközök által terjesztett kultúrától. Hangsúlyozva, hogy ez utóbbi sem szabad rosszallóan értelmezni. Szellemes cáfolatul megemlíti, hogy az elsõ tömegközlési eszköz a könyv volt; tehát az eszköz korántsem határozza meg az értéket. A nagy tömeghez szóló alkotások között van értékes és van értéktelen, de még ez utóbbi is lehet „embercentrikus”, vagyis olyan, mely újból

és újból központi erkölcsi kérdéseket tûz napirendre (akár a Szabó család is), és ez a kezdetleges esztétikai apparátussal elõállított „kis humanizmus” (a szerzõ találó elnevezése) együtt hat a nagy humanizmus alkotásaival. Az ilyen szempontból mérlegelõ szociológus számára *mind az irodalom, amit az olvasó tömegek irodalomként tartanak számon.*

Az irodalomszociológia eddig a műalkotás keletkezésének körülményeire és a közvetítés módjaira fordította figyelmét, s *elhanyagolta a befogadás folyamatát.* Még olyan neves szociológusról is elmondhatjuk ezt, mint *Escarpit*. Escarpit szerint az emberek könnyebben beszélnek szexuális életükrõl, mint olvasmányaikról, s ezért is inkább az olvasott mûvek számából (mennységébõl) lehet következtetéseket levonni. Csekély kivételtõl eltekintve ezt a módszert követték az eddigi könyvtári olvasásvizsgálatok is.

Ezekbõl a vizsgálatokból pedig nem kaphattunk választ arra a lényeges olvasásvizsgálati problémára, hogy az azonos vagy eltérõ irodalmi alkotások hogyan hatnak a társadalomban, milyen momentumok erõsítik vagy gyengítik a tudatban az *olvasmányok hatását.* E kérdésekkel kapcsolatos hipotéziseinek igazolására a szerzõ falusi olvasók körében végzett vizsgálatokat, olyan közösségben, ahol az olvasás történelme bár rövid, karrierje azonban annál gyorsabb.

A szükséglet-funkció, igény, elvárás és hatás kategóriák tisztázása és a szükséglet-mû-igény-funkció modell felvázolása után felmerült módszertani problémák közül hármat emel ki a szerzõ. 1. Mennyiben lehet a mûvel kapcsolatos élmény elmondását a hatás kifejezésének is tekinteni, *lehetésges-e egyáltalán érzelmi hatásokat megfogalmazni?* 2. Bár emberformáló ereje minden mûalkotásnak van, mégis, hogy ezt ki tudja-e fejteni, az többek közt függ a *befogadó rétegek műveltségétõl*, életmódjától stb. 3. Igény és hatás tulajdonképpen csak *azonos mûvekkel* lenne vizsgálható, márpedig nagyobb számú vizsgálati alany esetében aligha valószínû, hogy ugyanazt a mûvet mind olvasták volna. Kérdés, hogy mennyire torzul a hatásvizsgálat eredménye, ha azonos mû

helyett azonos irodalmi irányzatokat ve-
szünk közös nevezőnek.

A kötet súlypontja a „Vallomások az irodalomról hétköznapi megfogalmazásban” című szociográfiai elongógú fejezet, mely elméleti újszerűségével nemzetközi viszonylatban is eredménynek számít. A válaszok alapján a szerző olvasói típusokat alakít ki, fölvázolva a következő igény-hatás csoportokat: 1. *szórakozás-időtöltés, kikapcsolódás-menekülés* (a menekülés külön kategóriát kívánna — ezt ő is felismeri); 2. konkrét, lexikális típusú ismeretek szépirodalom útján történő elsajátítása; 3. *önfelismerés, magakeresés*; 4. *a társadalmi, politikai problémák keresése*; 5. *etikai érzelmek, normák*; 6. az emberi szenvedés, *küzdelem és boldogságkeresés*; 7. *a művészi forma*. Ezeknek a motívumoknak a beható tartalmi vizsgálatát nem végezhette el, mivel vizsgálati anyaga csupán szerkezetük megfigyelésére volt elegendő. A legfontosabb további lépéseket azonban jelzi, többek közt a felsorolt igény-hatás típusok és az irodalmi művek által felvetett problémák viszonyát tanulmányozó vizsgálatok szükségességét. A könyvtárosok számára jól ismert problémáról, a „befejezetlen könyvek”-ről is szó van itt. A szerző a műveket a konfliktusok megoldási módjai szerint a következő három csoportba sorolja: 1. megoldás a csoda, az irracionalitás síkján; 2. a realitás talaján, de harmonikusan, a feszültséget feloldva, 3. lezárás nélkül, választási lehetőségekkel készítetve az olvasót intellektuálisabb, mélyebb valóságglátásra.

A felsorolt 7 választípus sokféle kapcsolódási lehetőségéből az adott 800 fős mintánál a következő leggyakoribb hatás-típusokat találja: az etikai érzelmek és a boldogságkeresés, az önmagára ismerés és a boldogságkeresés, valamint az etikai érzelmek és a társadalmi reagálások együttes jelentkezése. Az igények és hatások egymáshoz viszonyított aránya mérhetővé teszi a „mérhetetlent”, a szépirodalom hatását. A vizsgált olvasók 5,3%-a (az összes igények százalékában) vett kezébe szépirodalmi művet etikai igénnyel, ezzel szemben az összes hatások százalékában az etikai hatások már 20,7%-ot tesznek ki. Az olvasmányok „csodatevő” ereje természetesen erősen korlátozott, a felismert igény azonban minden esetben erősíti a hatást. A társadalmi determináció korántsem olyan közvetlen, mint ahogy sokszor elképzeljük, erre a szerző egy érdekes, meggyőző példát is említ. A homogen parasztcsaládok heterogénné válása — a szerző hipotézisét megcáfolva — az olvasás területén nem érződik.

A művek hatásszerkezetét vizsgáló fejezet már kísérletezőbb jellegű, megállapításai *további elemzéseket*, nagyobb mintanyagot kívánnak. Az irodalmi műveknek a szerző által felállított kategóriái vitathatók, de az eddigi könyvtári statisztikai elemzéseknél *használt kategóriáknál* (mai és klasszikus, magyar és külföldi irodalom) *feltétlenül jobbak*. Az ifjúsági művek, a XIX. századi romantikusok és klasszikusok előtt a XX. századi magyar és világirodalom az, amelyik a legnagyobb erővel fordítja az olvasó figyelmét a társadalmi problémák, s ezen belül is a jelen kérdései felé, természetesen csak olyan mértékben, ahogy az egyes olvasórétegekben megteremtődnek a világ megértésének társadalmi és műveltségi feltételei. *A művelzet tehát küzdelem* — vonja le a következtetést a szerző —, amit „a mű világa és az olvasó világa vívnak egymással”. Ezt a tételt rendkívül szemléletesen illusztrálja az a fejezet, amelyben falusi aszonyok erkölcsi ítéleteit elemzi *Sánta Ferenc*: Szegény legény, szegény leány című novellájával kapcsolatban. Három tényező: a műalkotás etikája, az olvasó etikája és a valóság hasonló problémáinak megítélése, részleges vagy teljes egybeesése és különbözősége szerint alakulnak a mű etikai hatásának típusai.

A könyv második része a *Könyv és életforma* már a könyvtárosok által jobban ismert összefüggések összegezése és három gyöngyösvideki falu társadalmának beható vizsgálatával való kiegészítése. Igen tanulságosan vizsgálja az *irodalom terjedésének intézményeken kívüli útját*, az ismerősök és barátok szerepét a könyvajánlásban.

A befejező fejezet a *Jövő* címet viseli, s címének megfelelően ismét újat hoz: prognózist a szülőknek a *gyermekük olvasásáról* és művelődéséről kialakított nézetei alapján.

A kitűnő könyv függeléke csattanós: meglepetést tartogat. Az ilyenkor „szókásos” táblázatok helyett a szerző a kutatás kiindulópontjait, hipotéziseit „vallja be”, bátran vállalva a meg nem valósult elképzeléseket is. Ezek átolvasása még a következtetéseket tartalmazó zárófejezet után is tanulságos, mert bepillantást ad egy, a könyvtárosok olvasásvizsgálataival rokon kutatómunka műhelytitkaiba, s „árulkodik” a könyv tudományos igényeiről és értékeiről. (Akadémiai, 214 l. 20 Ft. Új Könyvek 681 284.)

Kamarás István

Végre megjelent egy kötet, amely a számtalan kiírt, lezárt és díjazott pályázat anyagát vagy legalábbis annak egy részét közli. A hangsúly a közlésen van. Első szavunk az öröme. Az elmúlt években több pályázatról adtunk hírt — köztük mint legrangosabbról, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztálya által évről évre kiírtól —; tudjuk, hogy érdemes dolgozatok születtek, díjazták is őket, de úgy véljük, az ügynek legalább ilyen fontos lenne, hogy a legjobb tanulmányok nyilvánosságát is lássanak. Erre eddig csak elvétve került sor, néhány tanulmány esetében, évkönyvekben, más célú gyűjteményes kötetekben. Szeretnénk remélni, hogy a SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztályának ez a kezdeményezése az első fecske, és még inkább, hogy utána a nyár következik. A kötet nem is egy pályázat anyagából válogat. A közölt öt dolgozat közül három a SZOT pályázatára érkezett, a másik kettőt a minisztériumi pályázat anyagából emelték ki. A kötet tanulmányait a téma köti össze.

Nem szükséges bizonygatnunk e téma — a munkásfiatalok művelődése — fontosságát. A kötet létrejötté is arra utal, hogy a SZOT komolyan veszi néhány évvel ezelőtt megkezdett programját, nevezetesen, hogy az eddiginél többet kíván foglalkozni a munkásosztály utánpótlását jelentő fiatalok (ipari tanulók, fiatal szakmunkások) művelődésével. És az elmélyültebb munkát helyesen kezdte a helyzet tisztázásánál, elemzésénél. Bármiféle intézkedést tenni, terveket kidolgozni a munkásfiatalok művelésére, nem lehet anélkül, hogy számba ne vegyük művelődésük jelenlegi helyzetét. A kötet ehhez a munkához jó kiindulást ad.

A közölt tanulmányok nem azonos színvonalúak. Eltérnek a vizsgálók, a vizsgált kérdések szerint, más-más módszert követnek, más a feldolgozásuk színvonala és értéke is. Azonban közös erényük, hogy gazdagon dokumentáltak, sok adatot tartalmaznak, és a vizsgált kérdésekben bizonyos eredményekre jutnak. De mindegyikben van néhány fontos szempont, néhány figyelemre méltó megállapítás, továbbfolytatásra érdemes gondolat.

Bicskei Gáborné egy budapesti középüzem fiatal dolgozóinak művelődési viszonyait elemzi. (A Budapesti Mezőgazdasági Gépgyárról van szó, és mivel csak a pályázat volt jelígis, a kötetben való közlés nem, jelígejével együtt az üzem nevét is feloldhatta volna.) A szerző maga is mondja, hogy általánosító következte-

tésekhez kicsi volt a vizsgáltak köre, de néhány részkerdesben újat hoz. Példamutató a sokoldalú megközelítés, a különféle módszerek alkalmazása és a művelődés különféle lehetőségeinek egybevetése. Dolgozata — éppúgy, mint ennek alapján korábban közölt cikke — izgalmas és elgondolkodtató. Erdemes lett volna a tanulmányban szereplő néhány ETO számot a nem könyvtárosok számára is közérthetővé tenni. Úgy érezzük, a 3. számú melléklethez több magyarázat kellett volna. A szellemi totó második kérdésére adott mindkét felelet hibás.

Horváth Géza Komárom megyei KISZ-korosztályú fiatalok olvasását elemzte. Sajnos, dolgozata alig megy tovább a statisztikai adatok kommentálásánál. Csak egyféle módszerrel, a könyvtári statisztika elemzésével él és nem nagyon von le következtetéseket, nem keres összefüggéseket. Tanulmánya így elsősorban gazdag adatanyaga miatt figyelemre méltó.

Az ellenkező hibába esik *Varga Imre*, aki a debreceni iparitanuló-intézet szakmunkástanulóinak művelődési viszonyait elemzi könyvtári kultúrájuk tükrében. Alig veszi figyelembe a tényleges olvasás adatait, egyoldalúan csak a tanulók kérdőíves bevallására épít. Úgy érezzük, a két módszert, sőt másokat is, együtt kellene alkalmazni. Mivel egy intézettel foglalkozik, módja volt a történeti alakulást figyelemmel kísérni és a fejlődés vizsgálata szempontjából ez sem haszontalan.

Szélesebben alapozta vizsgálatát *Mónus Imre*. Győri iparitanuló-intézeteket, tanácsai és szakszervezeti könyvtárakat kapcsol be vizsgálatába, s kiterjedt figyelem az intézetek oktató munkájára is. Úgy érezzük, hogy terjedelméhez és adatanyagához képest túl sok kérdés tisztázására vállalkozott, ezért nem juthatott mindig érvényes válaszhoz. Erdeme — a többi tanulmányhoz képest —, hogy az irodalmat is igyekezett feldolgozni. Tanulmánya alapján egyébként cikk és egy módszertani útmutató is készült.

A leginveciózusabb tanulmány *Szente Ferenc* és *Urbán László* közös dolgozata. A bejáró munkások művelődési viszonyairól nagyon sok cikk, felhívás, program íródott, de helyzetük alapos vizsgálatával még adósak vagyunk. Ők erre tettek kísérletet a Budapestre bejáró munkások tekintetében. A kérdés vizsgálatát az alapoknál, a bejárás körülményeinek és feltételeinek vizsgálatánál kezdték. Érdekes és ötletes vizsgálataik (pl. a menetrend alapján készített grafikonok) meggyőzően bizonyítják, hogy a bejárók mennyi időt veszítenek, mennyi-

vel hátrányosabb helyzetben vannak, mint a helyben lakó társaik. Sajnos a tanulmány legkidolgozatlanabb része a művelődési lehetőségekre vonatkozó. A pályázat és a közlés közötti időben a szerzőpár ezt pótolhatta volna.

A kötetet — mondjuk meg itt, ha már a címlap elhallgatta — Páldy Róbert szerkesztette. Az ő érdeme a kevésbé fontos részek elhagyása, valamint a stílus és szerkezet — a szükségeset meg nem haladó — egységesítése.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy ezek a tanulmányok így együtt, ha nem is

végezték el a munkásfiatalok művelődési körülményeinek alapos feltérképezését, a legfontosabb koordinátákat kijelölték, és megmutatták, hogy merre kell tovább menni. Úgy érezzük, hogy egy koordinált kutatási program, amelyben valamennyi érdekelt (SZOT, KISZ, Művelődésügyi Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium stb.) részt vehetne, gyorsabb léptekkel vihetné előbbre az ügyet. Ez a kötet a bizonyosság, hogy a SZOT hajlandó áldozatvállalásra. Talán akadnak követői. (SZOT, 259 l.)

Kiss Jenő

TELEVÍZIÓ ÉS NÉPMŰVELÉS

Az első országos konferenciát a televízió és a népművelés kapcsolatáról 1964 májusában rendezték, Salgótarjánban. A másodikra két és fél esztendő múlva, 1966 decemberében, ugyanott került sor. E sorok írója mindkettőn részt vett, s ennek alapján úgy véli, hogy az 1964. évi volt az elevebb, gondolatgazdagabb, mivel előadásai és hozzászólásai egyaránt számos lényeges és alapvető megállapítást tartalmaztak. Az 1964-es konferencia anyagát közlő (nyomtatott formában megjelent) kötetet az ott elhangzottakon kívül a kezdeti tapasztalatokról szóló alapos tanulmányok is teljesebbé tették. (Pl. Bognár Gyula cikke a tv mezőgazdasági műsorainak módszeres feldolgozásáról; Gerő Gyuláé a tv irodalomnépszerűsítő feladatairól; egy pedagógus és egy pszichológus sajátos szempontokat felvető írásai.)

Az 1966-os konferencia anyaga sokszorosított formában jelent meg, mégis késett egy évet. Véleményünk szerint gyakorlati szempontból nem tartalmaz annyira érdekes anyagot, mint az előző kiadvány. Ez a megállapítás mindenekelőtt a felszólalásokra vonatkozik. Az alaposabb tárgyalás érdekében a vitát három (ismeretterjesztő, művészeti és ifjúsági) szekcióban rendezték meg. Gönyei Antal zárszavában mondta: „változott a népművelők szemlélete, viszonya a tv-hez. Ezt annak ellenére is el lehet mondani, hogy a tv gyakorlati felhasználása érdekében még a gyakorlatban nem sok történt. Csak kísérletekről beszélhetünk, ügyes, jó kezdeményezésekről, amelyeknek az általánosítása még előttünk áll.” Ebben az igaz megállapításban, úgy véljük, benne van a vita langyosságának egyik oka: a konferencia megrendezésére korán került sor. A népművelők tapasztalatai még nem voltak elég gazdagok. A televízió és rádió közvéleménykutatásai is éppen csak fellendülőben voltak

a konferencia idején. Egy évvel később zárták le véglegesen az eddig legfontosabb, népművelési szempontok alapján végzett kutatást is, amely fölött nagyon termékeny vitát lehetett volna folytatni. (Harangi László—Vitar Zoltán: Televízió falun. 1967.) A két fő referátum és az összefoglalások mindennek ellenére gondolatébresztően és részletekbenemően vettek föl elvi és elméleti kérdéseket.

Kiemelendők Sándor György tv-főszerkesztő fejtegetései a tudomány és technika rohamos fejlődéséből adódó, bonyolult televíziós műsorszerkesztési elvekről, a korszerű műveltség, az iskolai oktatás és a műsorösszeállítás viszonyáról, valamint a nézőközönség összetételéről (az 1963-as KSH-vizsgálat alapján). Szorosan ehhez a témakörhöz kapcsoló-

Mátys I. Tamás ex librise

dik Vonsik Gyula zárszava a szocialista alkotások és az átlagközönség igénytelensége közötti ellentétről, valamint arról, hogy lehet-e a televízió műsoraiban kísérletezni? A könyvtárosokat Halász Béla, a Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársa és Pelejtej Tibor, az Eseménynaptár szerkesztője képviselték. Müller Magda, a televízió főszerkesztője a televízió és az olvasás viszonyáról a könyvtárosok véleményénél borulátóbban nyilatkozott. A népművelés eredményeiről szóló előadást Kamarás Rezső tartotta. A tv és népművelés közös központi akciói közül sikeresnek ítélte az 1964-es *Ki mit tud*-ot (ezt az 1968-asról is elmondhatjuk), elfogadhatónak a me-

zőgazdasági szakfilmsorozatot. Bírálta a *Századunk* c. műsor iránt megnyilvánuló viszonylagos érdektelenséget. Két kisebb felmérés alapján jogosan állította, hogy a helyi népművelés még nem találta meg a tv-műsorok hasznosításának leghatásosabb módszereit.

A megbeszélésen a népművelők alig vállalkoztak a televízió műsoraik, sorozatainak speciális szempontok szerinti bírálatára. A népművelési sajtóból is hiányzik az olyan kritikai rovat, amely a népművelő szemszögéből, meghatározott időszakonként, következetesen kritizálná a tv-programot. (Népművelési Propaganda Iroda, 159 l.)

I szl a i Z o l t á n

könyvtári szakirodalom

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE

1965—66

Mindössze kétéves késéssel — az impresszum jelzése ellenére, 1968-ban — jelent meg nemzeti könyvtárunk évkönyvsorozatának legújabb, 1965—66-ra szóló kötete. A csökkenő ütemű késés azzal kecséget, hogy pár év múlva megérjük, hogy mindig az előző évi kötetet vehetjük kézbe. A hasonló évkönyvek a kiadó intézmény tudományos tevékenységét dokumentálják, munkájáról számolnak be, és — társadalomtudományi jellegű kutatásokról lévén szó — egy-két év késedelem nem veszi el a tanulmányok időszerűségét. Átböngészve a közölt dolgozatokat, ez a véleményünk csak erősödött.

A kötet szerkesztői négy fejezetbe csoportosították a rendelkezésükre álló anyagot. Durrán számolva egyharmad rész jutott a könyvtár életét bemutató és a könyvtári munka elméletét, valamint gyakorlatát tárgyaló tanulmányokra (I., III.), kétharmad a gyűjtemények anyagát bemutató, illetve történeti jellegűekre (II., IV.). (Az utóbbiakat azért vesszük egybe, mert a II. fejezetben közölt dolgozatok zöme is történeti jellegű.)

Mivel nemzeti könyvtárunk természetes módon a magyar történeti anyag legfontosabb gyűjtőhelye, nem tartanánk illosmosnak aprólékos méricskéléssel kifogásolni az arányokat. Meg talán mégis csak van valamilyen hatása a recenziókban évek óta hangoztatott kifogásoknak a könyvtári gyakorlatot elvi szinten feldolgozó, illetve az elméleti kérdésekkel foglalkozó tanulmányok hiányát illetően. A szerkesztőknek a változást dokumen-

táló szándékára következtetünk az anyag ilyen — bár a határokat néha kissé liberálisán értelmező — csoportosításából.

Engedtessek meg néhány ezt igazoló példa: *Karácsonyi Rózsa* tanulmánya „A Könyvek Központi Katalógusának hatékonyságáról 1964-ben” nyugodtan kerülhetett volna a III. fejezetbe, *Berlász Jenő* közleménye az OSZK alapítólevelének megtalálásáról és hiteles szövegéről — érzésünk szerint — az I. fejezetbe tartozna, hiszen (mint a szövegből kiderül) az alapítólevelé példányai közül csak egy van a könyvtár tulajdonában, és annak jelentősége nagyobb mint a gyűjtemény egy darabjé. *Somkúti Gabriella* tanulmánya (Korszerű természettudományos irodalom Széchényi Ferenc és Teleki László könyvtárában II.) is sok tekintetben, *Ferenczi Endrénéé* (A Széchényi Könyvtár olvasószolgálatának története 1918—1944) pedig teljes egészében egy, a könyvtár saját mai és múltbeli történetével foglalkozó fejezetbe tartozna. A példák arra talán elégségesek, hogy a jelenlegi fejezetbeosztás bizonytalanságaira rámutassunk. Úgy érezzük, hogy ha az I. fejezetet a könyvtár mai életének-munkájának bemutatása mellett a történetét tárgyaló — egyébként örvedetesen szaporodó — tanulmányokkal bővítenék, tisztább lenne a többi fejezet profilja is. Vagy külön is lehetne csoportosítani a könyvtár történetével foglalkozó munkaközösség tanulmányá érlelődött eredményeit. Persze az is igaz, hogy az OSZK történetének része a könyv-, könyvtár- és művelődéstörténet. A szerkesztők

egyébként is csak a rendelkezésre álló anyaggal gazdálkodhatnak.

A könyvtár működéséről szóló beszámoló (Gombocz István dolgozata az OSZK 1963—1966 közötti külföldi kapcsolatairól tulajdonképpen ennek kiegészítése) mellett 33 kisebb-nagyobb cikk, tanulmány, dolgozat, beszámoló és közlemény található a kötetben. Sok is, kevés is. Sok, ha a mennyiséget nézzük, talán több, mint amennyi publikálásra éretten került ki a munkatársak tolla alól, és kevés, ha minőségi mérlegre tesszük a dolgozatokat. Érthető a szerkesztői buzgalom, hogy minél több könyvtárosnak nyújtson publikálási lehetőséget, de — úgy véljük — az igényesebb válogatás, a magasabb mérce jobban emelné az évkönyv és a könyvtár tekintélyét. Összevetve más nagykönyvtárak évkönyvével (pl. Budapesti Egyetemi Könyvtár, Debreceni Egyetemi Könyvtár), a terjedelmesebb és főként az átfogóbb, nagyobb kérdésköröket igényesebben feldolgozó tanulmányokat hiányoljuk. Talán nem lehet egyet sem találni a dolgozatok között, amely nem alkalmas folyóiratban vagy másutt „adalék”-ként való közlésre, de az évkönyvnek az intézmény munkáját kifelé dokumentáló jellege miatt innen talán kimaradhatott volna néhány. Annál is inkább, mert találunk helyes példát arra, hogy egy-egy vizsgálódás részeredményeit először az OSZK Híradó

közölje (a Híradó szerepére nézve egyet-értünk Papp Istvánnak lapunkban közölt véleményével), és csak akkor kerültek az évkönyvbe, mikor már kiérleltebb formában, közölhetőkké váltak. Van tehát publikálási lehetőség a kisebb dolgozatok számára is, akár a Híradóban, akár a Magyar Könyvszemlében.

Nincs terünk a tanulmányok részletes kritikájára, az évkönyv terjedelme pedig a címfelsorolást is lehetetlenné teszi, néhány név említésével inkább az irányt kívánnánk jelezni, amerre a további kötetek összeállításánál haladni kellene. A más összefüggésben említettekén kívül Soltész Zoltánné, Pukánszky Kádár Jolán, Berczeliné Monori Erzsébet, Németh Antal, Babiczky Béla, Farkas László, Kronstein Gábor, Horváth Tibor, Urbán László, Nagy Károlyné, Kovács Zoltán dolgozatai bizonyítják, hogy történeti és elméleti kutatásokban egyaránt produkál legnagyobb könyvtárunk közlésre érdemes munkákat. És — miután ennyit felsoroltunk — nyugodtan mondhatjuk, hogy érdemes volt közreadni az évkönyvet. Annál is inkább, mert a kisebb dolgozatok között szintén van néhány, melyet haszonnal forgathatnak akár könyvtárosok, akár más tudományágak művelői (irodalmárok, történészek). (Népművelési Propaganda Iroda, 1967. 535 l.)

K—6

Borsos Miklós illusztrációja Képes Géza Kő és festék c. kötetéből

Az 1956. évi könyvtári törvény az orvosi könyvtári hálózat megalakítását is előírta, de a hálózat aránylag későn született meg: 1960-ban. A központ már 1961-ben megindította negyedéves módszertani folyóiratát, Az Orvosi Könyvtáros-t, mely feladatának vallja a közismert, szinte közhelynek számító elveket: számontartani a hálózat aktuális problémáit és azokra korszerű választ adni, új eljárásokat, módszereket propagálni, tájékoztatni a hálózat működéséről, elősegíteni a könyvtárközi együttműködést.

A szerkesztőség hivatkozik ugyan elődeire, az Orvosi Könyvtárügyi Szemle 1956-ban megjelent két számára, de a folyóiratnak magának kellett kialakítania sajátos profilját, módszereit. Mikor az előtünk fekvő 7 évfolyamot vizsgáljuk, azt szeretnénk kimutatni, melyek ezek a sajátosságok, miben tudott mást és többet adni Az Orvosi Könyvtáros, mint a többi módszertani folyóirat, mi az, amire érdemes felfigyelnünk. Ahhoz azonban, hogy ezt megállapíthassuk, egész röviden foglalkoznunk kell az orvosi könyvtári hálózat helyzetével is, hiszen a folyóirat e hálózat problémáinak tükré.

Az orvosi hálózat különböző feladatkörű intézmények könyvtárait foglalja egységbe az egyetemi könyvtáraktól, országos tudományos intézetek, kórházak könyvtárain keresztül a kis rendelőintézeti gyűjteményekig. Amilyen heterogén az anyaintézetek feladatköre, legalább annyira különböző szintűek maguk a gyűjtemények is. Egy 1965. évi adatfelvétel szerint a hálózatnak 451 könyvtára van, ebből 11-ben 1000 kötet sincs. A hálózatban 29 alközpont működik, 143 főfoglalkozású, képzett, 351 részfoglalkozású könyvtárossal. Köztük sok orvos is található. A fejlődésre jellemző, hogy 1962-ben még csak 65 főfoglalkozású könyvtárosok voltak.

A hálózattá szervezés egyik leghatékonyabb eszköze a módszertani folyóirat. Fokozódik jelentősége, ha a fiatal hálózat egyes könyvtárainak működési feltételei kedvezőtlenek, ha a könyvtárak jó részét alig lehet könyvtárnak tekinteni, mert csak a könyvek halmazát találjuk és az, aki a könyvhalmozban az eligazítást megkísérli, nem képzett könyvtáros, s ráadásul az újonnan megalakult központ is személyi gondokkal küzd. Ilyenkor különösen nagy szervező erő a rendszeres tájékoztatás, a kapcsolatok kiépítésén fáradozó lap. Ahogy a hálózat fejlődött, úgy emelkedett a folyóirat színvonala is. Támogatta a hálózat tagjait az előttük álló feladatok megvalósításában, lehetőséget teremtett arra,

hogy a könyvtárakkal szemben támasztott növekedő követelményeknek megfelelhessenek.

A folyóirat szerkesztésében határozott irányvonalat és következetességet tapasztalhatunk. Az első években az alapok lerakása folyt, elsősorban ezzel foglalkoznak a közlemények: a hálózattá szervezés, a képzés, az egységes munkamódszerek kialakítása, a tájékoztatás feltételeinek megteremtése. Amikor ezek már megvalósultak, akkor fordult az érdeklődés az egész szervezet lényegesebb feladata — a szakkönyvtár és dokumentáció együttes programja — a tájékoztatás felé. Ennek megfelelően eleinte visszatérő rovatot találunk „A könyvtári munka kérdései” címmel, míg a későbbi évfolyamokban az igénykutatás problematikája válik fő témává. A tájékoztatás alapjainak lerakásához egy-egy téglát a legfontosabb tájékoztatási eszközök és használatuk ismertetése. Sorra kerül a Biological Abstracts, a Medicinskij Referativnij Zsurnal, az Index Medicus, a Current Contents és a többiek bemutatása egyenként, vagy összefoglaló ismertetésben, mint az orvosi lexikonokról, értelemző szótárakról szóló cikkek.

A lap kezdetől fogva tervszerűen foglalkozik más országok orvosi könyvtári tapasztalataival, kitekintést ad, hogy szélesebb látókört teremtsen. A cikkek mellett a „Szemle” rovatban is gyakran találunk ismertetéseket egy-egy ország orvosi könyvtárainról.

Aki a folyóiratot figyelemmel kísérte, rendszeres tájékoztatást kapott a központ és a hálózat helyzetéről, évi jelentéseket, beszámolókat talált az Orvosi Könyvtári Tanács munkájáról vagy egy-egy felülvizsgálatról. Mindig fórumot teremtett a könyvtárosoknak, hogy a maguk problémáit az egész hálózat elé tárják, tapasztalataikat elmondják, ezzel is segítve a többiek munkáját. Több számban egy-egy alközpont munkatársai cikksorozatban tárják fel a maguk helyzetét, de szóhoz jutnak az országos intézetek vagy a kisebb kórházak könyvtárosai is. A szerkesztőbizottság szerencsésen kerülte ki a hálózati lapok gyermekbetegségeit: az alapfokú ismeretek alacsony színvonalú közlését és a kezdő könyvtárosok azon cikkeit, melyekben a felfedezés örömeivel írják le saját gyakorlatukat. Egy-egy téma feldolgozására mindig megtalálták a szakma legjobbjaikat, hálózaton belül és azon kívül is. Talán nincs még egy hálózati lap, ahol ilyen arányban szerepelnek a szerzők között a hálózatban dolgozók és más könyvtárak munkatársai is. Ennek következtében színes és

széles körű a témaválasztás. Szívesen írnak a lapba maguk a használók, az orvosok is. De talán ez annak is következménye, hogy a szerkesztőbizottság tagjai között szép számmal találunk orvosokat.

A hálózat országos értekezleteinek és tájértekezleteinek anyaga szintén helyet kapott a lap hasábjain. A publikációs nehézségeket ismervén, nem róhatjuk fel, hogy nemcsak helyet kapott, hanem időnként ki is szorított minden mást a folyóiratból, és ezzel a szűken mért terjedelem még kisebb lett. De az értekezletek valóban mindenkor a legaktuálisabb kérdésekkel foglalkoztak, és így talán csekélyebb a veszteség.

A szakkönyvtári problematika mellett a betegek könyvtárának mind ez ideig

meg nem oldott problémáiról is gyakran írt a folyóirat.

Élénk és színvonalas vita zajlott a lapban az osztályozásról. Kár, hogy ez volt az egyetlen vita, és más kérdések nem váltották ki a könyvtárosok és orvosok vitakedvét.

Külön kell szólnunk az utóbbi évfolyamok egyik kedves színfoltjáról, a „Kis történetek” című rovatról, amelyet humor és emberi közvetlenség jellemez. Néhány hasznosnak vélt kezdeményezés azonban abbamaradt, talán ezek ismét sorra kerülhetnének. Ilyenek: az orvostudományi évfordulók éves közlése, vagy a hálózatban elkészült irodalomkutató-sok jegyzéke.

dr. Faragó Lászlóné

BERECZKY LÁSZLÓNÉ – SURJÁN MIKLÓS: SZAKKATALÓGUS SZERKESZTÉS CSOPORTKÉPZÉS ALAPJÁN

A kiadvány hasznos és időszerű, különösen ha tekintetbe vesszük, milyen erőfeszítéseket fejt ki több megye (Pest, Fejér és Somogy), hogy központi segítséggel hozza rendbe a megyei könyvtárhoz tartozó hálózat katalógusait. E fontos munkaeszköz egyrészt a megyei módszertani munkát segíti a járási és a nagyobb falusi könyvtárak katalógus-szerkesztési munkájában, másrészt a szakkatalógust szerkesztő könyvtárosok is hasznos útmutatót kaptak gyakorlati tevékenységükhöz.

A kiadvány első, egyben legfontosabb része a módszertani bevezető, amely Bereczky Lászlóné munkája. A második rész egy csoportalkotásos szakkatalógus osztólapjainak feliratanyaga, és ehhez kapcsolódik függelékként a betűrendes mutató.

A módszertani bevezető elméleti alapvetés és gyakorlati útmutató. Összefoglalja a csoportképzés általános kérdéseit és ismerteti a szerkesztés legfontosabb munkafolyamatait.

A közművelődési könyvtárak katalógusépitési munkájában feltétlenül számolni kell a központi feldolgozással, de azzal a ténnyel is, hogy a központi feldolgozás nem veheti figyelembe a nagyságban és gyűjtőkörben eltérő könyvtárak igényeit. A könyvtártípusok állománya között nagyságban és összetételben is lényeges különbségek vannak. Az állomány feltárása sem történhet azonos szinten és azonos igényekkel.

A csoportképzéses szerkesztés jól szolgálja a központi feldolgozás és a könyvtárak igényei közötti ellentét áthidalá-

sát. Nagyobb lehetőségeket teremt az állomány és a szakkatalógus összhangjának megteremtésére, a különböző szakterületeknek a sajátos igényekhez való alakítására. Eltérően az ETO szerkesztési elveitől, bizonyos határokon belül feloldja a szerkesztés és besorolás szigorú rendjét. A merev szerkesztési elveket gyakorlatiasabbá formálja, s emellett, lehetővé teszi a meghatározó fontosságúak kiemelését a bonyolult jelzetelemek közül. Így a szakkatalógus az olvasók számára is áttekinthetőbbé válik.

A módszertani bevezető ábrák segítségével ismerteti a csoportképzéses szakkatalógus szerkesztésének mozzanatait. Kiemeli az osztólapok fontosságát, ugyanis a feliratokkal ellátott osztólapok alkotják a csoportképzéses szakkatalógus gerincét. Az útmutató részletesen foglalkozik az összetett jelzetek és az alosztások segítségével képzett csoportok kialakításával. A cédulairányítás és a besorolás ismertetése után a mellékelt osztólap-feliratok felhasználásához és a betűrendes mutató elkészítéséhez ad hasznos tanácsokat.

A kiadvány második része a Pécsi Megyei Könyvtár osztólapjainak feliratait közli, melyeket megfelelő módosítással más könyvtárak is alkalmazhatnak. A függelék a közölt feliratanyag alapján készült csoportképzéses szakkatalógus mutatóját tartalmazza.

A katalógus-szerkesztő könyvtárosok a kiadvánnyal hasznos segídedszkőzt kaptak. (Népművelési Propaganda Iroda, 85, 65 l.)

Tóth Ilona

PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁRI ALAPJEGYZÉK AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA

Ennek a jegyzéknek egyik előzménye az 1960-ban készült általános iskolai ifjúsági könyvtári alapjegyzék, amely kb. 600 művet foglalt magában. A jegyzék alapján akkor országosan felmérték, hogy a legfontosabb könyvekből az iskolákban mennyi van. Az összesítés után hangzottak el az első észrevételek: az általános iskolai könyvtárak többségében a legfontosabb művek is hiányoznak.

A most megjelent jegyzéket nem felmérésre, hanem beszerzési tájékoztatásra készítették. Az ellátottság 1960 óta bizonyára javult — érdekes volna tudni, hogy mennyire —, de az iskolákban még mindig elemi hiányok pótlása lenne szükséges, Budapesten csakúgy, mint vidéken.

Az új jegyzék 658 ifjúsági könyvtári kötetet tartalmaz, tehát szám szerint alig többet, mint az 1960-as jegyzék, de természetesen erősen változott anyagot. A jegyzék használhatóságát háromféle jelöléssel kívánták a szerkesztők biztosítani: különválasztották a minden iskolában beszerzendő könyveket, a részben osztott, végül az osztott iskolák anyagát. Kimutatást mellékeltek arról, hogy egy példányos beszerzés esetén — a kötelező olvasmányok nélkül — mennyibe kerülne az alap-könyvtár. Eszerint az iskolák szükséglete összesen kb. 100 millió forintot tenne ki. Az általános iskolák viszont az 1966/67-es tanévben alig több mint 5 millió forintot költhettek az ifjú-

sági könyvtárral szembeállítására. Az alapkönyvtár-jegyzék ily módon nyomatékosan bizonyítja az oktatásügy illetékesei előtt, hogy az iskolai könyvtárak, e sanyarú ellátás mellett nem képesek a legszükségesebb állomány kialakítására sem.

Másik előzménye az alapjegyzéknek a tantárgyi bibliográfiák sorozata. Ezeknek válogatott anyagát közli a jegyzék, szintén tantárgyanként és évfolyamonként csoportosítva. Tehát nemcsak a könyvtárost tájékoztatja, hanem a szaktanárokat is a tananyaghoz kapcsolható könyvekről. A példányszám azonban bizonyára nem olyan nagy, hogy ez valóra váljék. (A tantárgyi bibliográfiáké sem volt eleendő.)

A jegyzék szerkesztésének van egy nehéz problémája: a nevelői és a tanulói könyvtárak különválasztásának módja. A kézikönyvek ugyanis csaknem kivétel nélkül a nevelői könyvtár jegyzékébe kerültek. Itt van a helyesírási szabályzat, az Új Magyar Lexikon és itt találhatóak a szaklexikonok, az irodalmi, történelmi kézikönyvek, a nagy költők összes művei, a növény- és állathatározók. Tehát mindazok a könyvek, amelyeket a gyerekkönyvtárakban évek óta eredményesen használnak az általános iskolások, s amelyeknek segítségével megtanulják a kézikönyvhasználatot, az irodalomkutatás elemeit. Az iskolák könyvtári tevékenységében eddig csak szórványos nyomai voltak a kézikönyvhasználatnak. Noha egy alapkönyvtár-jegyzék nem változtatja meg egycsapásra a szemléletet és a gyakorlatot, mégis lényeges, hogy mit kodifikál: a jelenlegi nem kielégítő gyakorlatot vagy az elérendő célt. Az OPK elmulasztotta a jó alkalmat, hogy az iskolák nehézkes, elmaradott könyvtári szemléletét megmozdítsa. Maguk az OPK munkatársai kerülhetnek nehéz helyzetbe, ha egy napközli otthonban vagy egy új szabadpolcos iskolai könyvtárban kézikönyvtár kiépítését javasolják. „Nevelői könyvtárat gyerekeknek?” — kérdezhetik tőlük, az alapjegyzékre hivatkozva.

Ha bőven lenne pénz, akkor meg lehetne venni két példányt is a legfontosabb kézikönyvekből. De annyi pénz nincs, és belátható időn belül nem is lesz. Ha pedig csak egy példány van, az

kié legyen? Az iskolákban ma még természetesen vélik, hogy a tanároké, tehát a tanári szobában tartják. (Aránylag jobb eset, ha a tanári szobában szabadpolcon helyezik el, nem zárt szekrényben, s a szekrény kulcsa nem az igazgató fiókjába van bezárva.)

Az alapjegyzékből arra következtethetünk, hogy az iskolai könyvtári munka jellegéről szóló központi elhatározások is lassan születnek meg. Pedig nagy szükség volna olyan döntésre, hogy már az általános iskolában egyenlő fontosságú az otthoni olvasásra szánt könyvkölcsönzés és a gyerekek bevezetése a könyvhasználatba, a könyvtári bűvárkodásba.

Az elvi bizonytalanságból származik az alapjegyzék számos, kisebb-nagyobb szerkesztési hibája. Egy példa: a magyar irodalom tanulói könyvanyagába mindössze két kézikönyvként használható művet vettek föl, ez a kettő is sajnálatosan

eltévedt; Kaszab Andor: Szovjet—magyar diáklevelezések az 5. osztály meséskönyvei közé került; Hernádi Sándor: Helyesen, szépen magyarul című könyve a 8. osztályba, A XX. század haladó külföldi irodalmából címszó alá soroltattott. A zene és rajz könyvanyagára javaslatot tevő szakemberek viszont szükségesnek tartották, hogy az 5—8. osztályban folyamatosan használt kézikönyvekből külön csoportot alkossanak, amelyben a zenei lexikon és a művészeti lexikon is szerepel. (A képzőművészeti nevelés szakemberei bizonyára nem látták A legkisebbek olvasmányai című fejezetet, mert különben nem hagytak volna benne két olyan hibás szemléltető, rossz példát adó könyvet, mint Stelly Lajos: Csinnáld te is pajtás! és Tahi-Tóth Nándor: A kis rajzoló c. munkáját.) (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 101 l.)

Vargha Balázs

Könyvtári kiadványok

A KMK ESEMÉNYNAPTÁRÁNAK 1968/4. száma igen gazdag kiállítási segédanyagot nyújt a nagy történelmi évfordulók során megrendezésre kerülő kiállításokhoz, különösen a helyi hírlap- és plakátgyűjteményt nélkülöző kisebb könyvtáraknak. A fontosabb események emléknapjait részletes időrendi tábla rögzíti. A mexikói olimpia alkalmából bőséges bibliográfiát közöl az Eseménynaptár, mely a helyszínről és az olimpiák történetéről szóló könyveket sorolja fel, végül a témához kapcsolódó kisfilmek jegyzékét is közli. Ezúttal emlékezik meg az Eseménynaptár az olvasó népert mozgalomról, s ennek kapcsán válogatott bibliográfiát közöl a fontosabb magyar nyelvű olvasás-szociológiai művekről.

Az 1969/1. szám december végén jelenik meg. Megemlékezik az év első

negyedének fontosabb évfordulóiról: Lyka Károly és Krupszkaja születésének 100 éves, Aba-Novák születésének 75 éves, Einstein születésének 90 éves, Bod Péter halálának 200 éves,

Kossuth Lajos halálának 75 éves és Ady Endre halálának 50 éves jubileumáról.

A könyvtárak tájékoztató munkáját és kisebb könyvajánló kiállítások elkészítését segíti „Az új gazdasági mechanizmusról — mezőgazdászoknak” című összeállítás, a KGST megalakulásának 20. évfordulója alkalmából közölt ajánló bibliográfia és a „Magas épületek — égi erő tornyok” c. előadásvázlat és irodalomjegyzék. Ez utóbbi az Eiffel-torony befejezésének 80. évfordulója alkalmából készült. (A KMK kéri a könyvtárakat, hogy az 1969. évi előfizetési díjat közvetlenül a Népművelési Propaganda Iroda 171 041-70 számú csekk-számlájára — Bp., VII., Gorkij fasor 45. sz. — fizessék be. Az előfizetők az éves eseménynaptárt a jövőben is díjmentesen kapják!)

Mátyás I. Tamás ex librise

AZ ORSZÁGOS KÖZÉP-ISKOLAI tanulmányi versenyhez a Miskolci Megyei Könyvtár múlt számunkban ismertetett jegyzékén kívül két másik könyvtár is kiadott ajánló bibliográfiát. A Szombathelyi Megyei Könyvtáré három füzetből áll — magyar nyelv és irodalom, kémia, biológia —, és Bevezetés az irodalomkutatásba címmel mindháromban közöl útmutatót. A Kaposvári Megyei Könyvtár egy kötetben, módszertani útmutatás nélkül foglalja össze a különböző tantárgyak anyagát. A tanulmányi verseny előkészületeihez egymás után megjelenő kiadványok ismét felvetik a kérdést: nem volna-e hasznosabb a párhuzamos munkák helyett egyetlen központi bibliográfia kibocsátása, amelyet a megyei könyvtárak csupán helyismereti anyaggal vagy az esetleg egyedül náluk föllelhető művekkel egészítenének ki?

AZ „ÚJ KÖNYVEK” című állománygyarapítási tanácsadó 1967. évi, IV. évfolyamának betürendes és szakrendi mutatója megjelent. A betürendes rész közös betürendben, a többszörös besorolás elve szerint tartalmazza az évfolyamban közölt könyvek szerzőinek, társszerzőinek, illetve szerkesztőinek nevét és a könyvek címét. A szakrendi mutató négy számjegyig tagolja az anyagot. (A csoportosítás alapja a nyomtatott katalóguscédulákon szerepő, sorrendben eső szakjelzet.)

A PÁRTOKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ előadók és hallgatóság számára készített ajánló jegyzéket a Tatábányai Megyei Könyvtár az idei oktatási év tananyagának irodalmából. A jegyzék a különböző előképzettségű hallgatók számára egyaránt gazdag választékot nyújt.

A FEJÉR MEGYEI SZMT központi könyvtár „Kis bibliográfiák” sorozatában három új bibliográfiai röplap jelent meg. A sorozat 6. kiadványa a 80 éves Tersánszky Józsi Jenő munkáiból válogat, a 8. sz. pedig Krúdy Gyula születésének 90. évfordulójára alkalmasból az író fontosabb műveit sorolja fel, valamint néhány róla szóló tanulmányt. A sorozat 7. darabja az olimpiáról és Mexikóról ajánl könyveket.

A VAS MEGYE IRODALMA c. bibliográfia és repertórium — mely a Vasi Szemléből vett különnyomatként készült — az 1967. júl. 1 — szept. 30-ig terjedő helyismereti anyagot veszi számba. A kiadvány a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Bibliográfiai füzetek c. sorozat 15. számaként látott napvilágot Bánó Zsuzsa és Takács Miklós összeállításában.

A MARXIZMUS—LENINIZMUS ESTI egyetlen hallgatói számára készített lelőhelykatalógust a Szolnoki Megyei Könyvtár állományának ideológiai-politikai anyagából. A katalógus első részében a műveket a szerzők betürendjében, a második részben pedig cím szerint sorolja fel. A szerkesztők az első füzetet törzsjegyzéknek tekintik, amelyhez évenként pótlást fognak kiadni.

MODELLEZÉS címmel állította össze a Tatábányai Megyei Könyvtár azoknak a könyveknek és folyóiratoknak annotált jegyzékét, amelyek a modellezők, marketingszítók és barkácsolók munkáját segítik ötletekkel és a bevált módszerek ismertetésével. A jegyzék a könyvtárakban leggyakrabban előforduló magyar és külföldi hobby-folyóiratokra is felhívja a figyelmet.

SZOCIALISTA BRIGÁDOK RÉSZÉRE adott ki műsorfüzetet a szolnoki SZMT könyvtár a megyei művelődési házzal közösen az évfordulók alkalmából. A nagyon szép kiadvány tájékoztat azokról az előadásokról, amelyeket munkásszállásokon fognak tartani, továbbá ötletes képzőművészeti és irodalmi rejtvényeket is tartalmaz (képzőművészeti alkotások, írók fényképportréi stb.). A megfektők vetélkedőkön való részvételre szereznek jogot. A műsorokhoz kapcsolódó szépirodalmi műveket rövid ismertetések mutatják be.

A FELSŐOKTATÁSI szakirodalmi tájékoztató 1968. 1. számának A és B kötete közül a társadalomtudományokat tartalmazó (B kötet) több angol, német és orosz nyelvű könyvtartudományi cikket ismertet, ezek az egyetemi és főiskolai könyvtárak építészeti és berendezési, valamint módszertani és pedagógiai problémáiról szólnak, illetve dokumentációs és bibliográfiai kérdéseket tárgyalnak.

TAJÉKOZTATÓ jelent meg az Építők székesfehérvári művelődési házána hírlapolvasójáról. A fényképekkel szépen illusztrált füzet felsorolja a szombat délután és vasárnap délelőtt is nyitva tartó intézmény gazdag folyóirat- és napilap-állományát, és felhívja a figyelmet a hírlapolvasó és a művelődési ház állandó rendezvényeire is.

ZENE- ÉS TÁNC TÖRTÉNETI röplapbibliográfiát adott ki a Székesfehérvári Megyei Könyvtár a Régi magyar táncok c. előadás meghívóján. A szerény kivitélű, de igényes tartalmú kis összeállítás jól szolgálja a hallgatóság előkészítését és az előadáson hallottak utólagos elmélyítését.

A Miskolc-perecesi bányász lakótelepen épített új szakszervezeti könyvtár (Bucsi Jenő felvételei)

Ára: 6,— forint